

विद्यावती "मालविका" या

आदर्श बौद्ध महिलापिं

[सीम्ह मचा म्वाइ मखु धंगु मस्यूम्ह किशा गौतमी बुद्धया उपदेश
न्यना सकलें सी मानि धंगु थुइका भिभुणी जूवना दुःखं मुक्त जुल ।]

अनुवादिका
अनगारिका माधवी

धर्मकीर्ति प्रकाशन

(नेपाली भाषा)

(१) बौद्ध प्रश्नोत्तर	(१६) सतिपट्टान भावना
(२) बौद्ध दर्शन	(२०) बौद्ध विश्वास भाग-१, २
(३) नारी हृदय	(२२) बौद्ध दर्पण
(४) बुद्ध शासनको इतिहास	(२३) सत्तरत्न धन
(५) पटाचारा	(२४) सफलताको रहस्य
(६) ज्ञानमाला	(२५) मानव महामानव
(७) बुद्ध र वहाँको विचार	(२६) निरोगी
(८) शान्ति	(२७) जातक कथा
(९) बौद्ध ध्यान	(२८) सतिपट्टान विपस्सना
(१०) पञ्चशील	(२९) प्रज्ञा चक्षु
(११) लक्ष्मी	(३०) परिव्राण
(१२) उखानको कथा संग्रह	(३१) पूजाविधि र कथा संग्रह
(१३) तथागत हृदय	(३२) मैले बुझेको बुद्ध-धर्म
(१४) महास्वप्न जातक	(३३) आमाबाबु र छोराछोरी
(१५) बौद्ध जगतमा स्वास्थ्य सेवा	(३४) स्नेही छोरी
(१६) मिलिन्द प्रश्न	(३५) परिसुत्त (पाली भाषा)
(१७) श्रमण नारद	(३६) बुद्ध र बुद्ध धर्मको.....
(१८) वेस्सन्तर जातक	

Dharmakirti Publication

(English)

1. Buddhist Economics & The Modern World
2. Dharmakirti Vihar Today
3. Dharmakirti Vihar
4. Dharmakirti in a Nutshell

नमो तस्स भगवतो अरहतो सम्मासम्बुद्धस्स

विद्यावती "मालविका" या

आदर्श बौद्ध महिलापिं-

Dhamma.Digital

अनुवादिका

अनगारिका माधवी

प्रकाशक—

धर्मकीर्ति बौद्ध अध्ययन गोष्ठी
धर्मकीर्ति विहार, श्रीघः

(सर्वाधिकार सुरक्षित)

प्रथम संस्करण ने. सं. १०८६
द्वितीय संस्करण १२०० प्रति

बुद्ध सम्बत् : २५३५
नेपाल सम्बत् : १११२
इसवी सम्बत् : १९९१
विक्रम सम्बत् : २०४८

मू- १०/-

मुद्रक—

नेपाल प्रेस

शुक्रपथ, कान्तिपुर

फोन- २२ १० ३२

प्रथम संस्करणया तँसा

नेपाः मांया छम्ह काय्मचां संसारया दक्व मनू सुखी जुइगु छपू लँपु क्यन । अले वसपोलया ल्यूल्यू आपाल मांया आपालं सन्तानं ततः च्वःगु थाक् चीका पर्वते त्वाथः, सागरे तापू छुना तकं संसारे सकभनं उगु लँपु दयेका बिल । थ्व ज्या याःपि गथे बुद्धया समयनिसें थौंतक मिजंपि सारिपुत्र व अनगारिक धर्मपाल दु, अथे हे मिसापि महाप्रजापती गौतमी व मेरी फोस्टर दु । मनूया थ्व संसार हे मिजं मिसाया संसार, अले व संसारयात स्यंकी भिकीपि नं मिसा मिजंत हे । अले इतिहासे दकसिवे अप्वः मिसा मिजंया संसार भिकेत कुतः याना वंपि महापुरुषपिमध्ये बुद्ध दकसिवे च्वे खः । बुद्धकालीन मिसाया थःमं धयाथें मदुगु, थःत मी मानिगु चाया थल वा भोगया कतामरी याना तःगु स्यं द्वंया च्वे च्वना कीसं बुद्धयागु छगू उजं जक लुमंकूसां की लुधनी । व उजं खः— “नाहं भिक्खवे अञ्जं एक रूपमिपि समनुपस्सामि, यं एवं पुरिसस्स चित्तं परियादाय तिट्ठति, यत्थ इदं भिक्खवे इत्थिरूपं.....नाहं भिक्खवे अञ्जं एक रूपमिपि समनुपस्सामि यं एवं इत्थिया चित्तं परियादाय तिट्ठति, यत्थ इदं भिक्खवे पुरिस रूपं ।” अर्थात् भिक्षुपि, जि थुजागु रूप छुं मखना गुलि मिसाया रूपं मिजंया चित्त साला काइगु खः, जि थुजागु छुं मेगु रूप मखना गुकि मिजंया रूपं मिसाया चित्त साला काइगु । थुकीया मू खँ

[घ]

ध्व हे खः, धर्मया लागी वा मनूया याउंसे च्वंगु व न्ह्याइपुसे च्वंगु जीवनया लागी अरु मोक्षया निरति ध्यंकं मिसा मिजंयात पंगलः नं मखु । मिजं मिसाया पंगलः नं मखु । पंगलः गुगुं खःसा व इमिगु बांमलागु पहः हे जक खः । उरक हे 'अप्सरा' व 'वेश्या' या पुल्लिगः शब्द मदुगु स्थिति पुला बौद्ध साहित्य मार-पुत्रीपाखे वन ।

ध्व हे बुद्धया नुगः खंकेगु, न्ह्यापु चायेकेगु अले मनु फुकं उरति खनेगु दर्शन वःकया बुद्धया असंख्य भिक्षुपि दुथें, असंख्य भिक्षुणीपित दत, असंख्य उपासकपि दुथें, असंख्य उपासिकापि दत । हानं ध्व हे इतिहासया च्वनिसें व्वथ्यंक दुपि भिक्षुणी व उपासिकापिमध्येया ध्व स्यस्यलागु स्वीछपू बाखं खः ।

'आदर्श बौद्ध महिलापि' सफुती स्वीछपु बाखं दु । वा थथे धाये ल्वः बुद्धया इलंनिसें थौं म्हिगः तकयापि बुद्धया उपदेशे व थः कुतले थः थः जमानायात थः देन दुपि भिक्षुणीपि व उपासिकापिनिगु जीवनी पाली, संस्कृत, हिन्दी व अंग्रेजी ब्वना थः नुगलं वायेका छुं कथं वाः चायेका न्ह्योने व्वये हयातःपि स्वीछम्ह मीसात थुकी दु । लेखिका मय्जु विद्यावती 'मालविका' 'प्रसाद' या धायेगु पहः 'प्रेमचन्द्र' या खःगु कथं धापू छुना माःगु बीगु लँपुइ न्ह्यां वया च्वंम्ह नां जाःम्ह बौद्ध महिला लेखिका खः ।

ध्व स्वीछपु बाखने फीसं धनं तःमिगु धुकुति, नुगलं तःमिगु धुकुति, भोगं इतिमिति कंगु पुखुलि, वियोगं इपमपः

कंगु खुसि पिलगु खँ खनी । रानी महाप्रजापति, भ्वाति
 खुज्जुतरा, बाँलागुली यःम्ह व हाःम्ह खेमा, बियोगं उइम्ह
 पटाचारा थुकीया दसु खः । तर सकलें वना निर्वाणे छथासं
 थ्यं वंगु थ्व बाखं नं खः । उकि थुकी जीवन दु, जीवन-मुक्ति
 (निर्वाण) दु । निगू कथं बिचाः यायेबले थुपि स्वीछपु बाखं
 हे बौद्ध भिक्षुणी व उपासिकापि द्रलंद्रःया द्रलंद्रः बाखं जू वं ।
 थ्व हे द्रलंद्रः बाखंया ज्यू-खँ व मू-खँ कथं स्वीछपु बाखने
 द्रलंद्रः बाखं दुथ्याके जीक बाखं ल्यःगु लेखिकाया बाँलागु कुतः
 खः, हानं बाखंयात हना यंकूगु नं इतिहासया ऊवः कथं बाँलागु
 कुतः जू । महाप्रजापति गौतमीया दुरु मेरी फोस्टरयाके तकं
 ववाःनि, गथे अग्रश्रावक सारिपुत्र भन्तेया हि अनगारिक
 घर्मपालया हिनुली तकं दनि । न्ह्याम्हसियां बुद्धया उजं कथं
 सुखी जूपि व सुखी याःपि भिक्षुणी व उपासिकापि म्हसीके
 मनसुवा दुसां न्ह्याम्हं मिसाया छु लँपु ज्वंसा जीवन थासे लाइ,
 सुथां लाइ सीकेगु मनसुवा जूसां थ्व स्वीछपु बाखंया सफू व
 मनसुवा पुरे याना बीगु बाखं सफू खः ।

बाखं पाली, अंग्रेजी व संस्कृतया गुगुं छपु बाखंया
 तप्यंक भाय् हिला हिला तःगु बाखं मखु । व्वना थुइका थःगु
 हे भाषां च्वया तःगु खः । उकीं बाखं बल्ला बमलाः घयागु
 खँ मालविकाया च्वसाय् दिनाच्वं । खः, अथे घका भाय् हिला
 तःगु सफू स्वया सफूया (हिन्दी) च्वमियात छुं तप्यंक घाये
 मल्वः, तर गबले भाय् हिलेगु ज्या बाँलाइ, अबले थथे घायेबले
 मल्वः घयागु खँ नं अप्वः भति ल्वः जुया वनी ।

[च]

हिन्दी भाषाया सफू नेपाल भाषाय् हिलेगु गुलि थाकु व गुलि अःपु थ्व खँ भाषा-शास्त्रीया मिखा दुगु निगू भाषाया स्वापुती व थौं कीगु म्हुतुइ व ल्हाते बया च्वंगु स्वापुती दुपिना च्वंगु दु । जि गनतक चाः, भाय् ह्यूम्ह अनगारिका माधवीं ल्वयेक भाय् हिलेगुली थःत उलि ल्यूने लाकूथें मच्चं । मिसाया बाखं मिसाम्हं च्वःगु मिसाम्हं हे भाय् हिले घयागु छगू मनसुवा हे जक थ्व सफुती लुकुबिना च्वंगु मद्रु, नेपाल भाषा भाषी व नेपाःमि तःकेहेंपि महाप्रजापति गौतमीया तःकेहें, गोपाया तःकेहें अरु भृकुटीया तःकेहें याये घयागु थ्यंकया क्वातुसे च्वंगु नुगले थुं दीगु मनसुवा नं दुपिना च्वंगु दु । अले थ्व मनसुवा छगू पुरे यायेत अनगारिका माधवीं गुलि गथे कुतः यात व नं बाखंचा हे जू वं ।

अनगारिका माधवीं गुगुं भाषां गुगुं सफू न्हापां अनुवाद यागु जक मखु, सफुती ल्हाः तःगु हे थ्व न्हापांगु खः । छपु कविता व छगू भाषणे 'धर्मोदय' पिलूम्ह उपासिकां सफू हे भाय् हिलेगु तातुनेगु नं कुतः या लँय् तःपलागु छपला ल्याःखाये बहःगु थःगु पला खः । अले मूल व अनुवादया दथुइ गुलि क्वातुक भाव रस गथि ची फत, उलि हे भाय् हिलेगु ज्याया सफलता खः । सफू पिदनेत गुगु ध्येबाया मू खँ दु--व नं आपालं कुतलं लिपा थःगु व थः स्कूल 'यशोधरा बौद्ध विद्यालय' यागु कुतलं तिनि सिधयेके फत ।

नेपाल भाषा साहित्ये च्वमि मय्जुपि तःसकं हे म्हु । अरु धातयें धाःसा उपासिकानिपिगु थासे अनगारिका माधवीया

थाय् निगुगु थाय् जूवन । हानं नेपाल भाषाया बौद्ध साधिका-
पित् थिया च्वया तःगु सफूया ऊवले महाप्रजापति गौतमी,
थेरी गाथा, विशाखा चरित्र, पटाचारा, कुमार काश्यप
मातायां ल्यू च्वना छगू सफू जक तपं तया मच्चं, च्वे न्ह्यथनाथें
द्वलंद्वः बाखंया दसू स्वीछपु बाखंया थ्व सफू जुया थ्वं थःगु हे
मू तया च्वंगु दु । उकिं नेपाल भाषा साहित्य जगतं नं थ्वयात
लसकुस याइ, थथे जि आशा याना ।

जगया निर्ति थःत च्वली, थःत पाइ, फुकी अले
कलाकारं वयात न्ह्याबलें न्हूधाः यायेत रंगे तइ, रेखाय् तइ,
आखले स्वनी । आदर्श किषा, मूर्ति व साहित्य दइ । थ्व लँपुइ
च्वना चिनाखँ, बाखँ व च्वखंया च्वमि डा. मालविकां थ्व सफू
च्वत, अले उकी अनगारिका माधवीं तिबः बिल । थ्व फुक
यायेत दुने च्वना व पिने च्वना गुलि न्ह्यपु तिसी, नुगचु
तिसी । आखिर थ्व फुक छायाँ ?—सुयातं बीत, दर्शक व
पाठकपित हःपा बीत । उकिं थुकीयात छिकपिसं थः नाला
मदीसा व अन्या हे खः । उकिं जिगु विनम्र अनुरोध दु,
नेपाल भाषा ल्हाइपि व थुपि, सःपि व स्यूपि फुकसिनं अप्वः
याना तता—केहेँपिसं, अक्क अप्वः याना बुद्धं क्यंगु लँय् वना
थःत जीके व भिके धयागु मनसुवापिसं थ्वयात थः नाला
दिसँ— थ्व छिकपि सकसिथाय् नं वया च्वन— लुखा चायेका
दिसँ । लसकुस याना दिसँ ।

बुद्ध सम्बत् २५०९

गणमहाविहार, यें ।

— श्रामणेरे सुदर्शन

यमिया बिनित

मध्य भारतया बौद्ध लेखिकां हिन्दी भाषां च्वयातःगु
“आदर्श बौद्ध महिलायें” धयागुयात कीगु भाषाय् पुइका व
पिकया नं बिज्याकम्ह अनगारिका माधवीयात न्हापालाक
साधुवाद ! अनंलि थ्व सफूयात च्वंनिसें क्वथ्यंक स्वया
बुद्धमार्गी मिसा जुयेत व धायेकेत ज्या व खँ चूलाके फुपिन्त
धन्यवाद !!

छाय् धाःलसां कीगु थ्व नेपाःगाले लिकुना च्वंगु
लखयात महाचीनं बिज्याकम्ह बोधिसत्व महामञ्जुश्रीगुरुं
पितछ्वया बिज्याना थकल । तर, की थ्व नेपाःगाले ब्वलना
च्वंपिनि विचार व बुद्धि थः थः नुगले व न्ह्यपुइ लिकुंका जक
मखु, क्वसिका नापं च्वंच्वन तिनि ।

थ्व कीगु न्ह्यपु व नुगल चक्कना विचार व बुद्धि
विकसित जुये मफया कय्कय् कुना च्वंगुया मुख्य कारण की
मांपि खः । अर्थात् मां ज्वीपि मिसात ध्वां जुया, थिति-कुति,
नाति-कुति, जात-पात व अनेतने विधि व्यवहारे ऊचायेक
दुना उकी हे जीवनया सिलसिलायात कःका स्वेकूथें स्वेका
च्वंगु नं तःधंगु कारण खः । भगवान् बुद्धं नं मनुखं मनूयात
थजात क्वजात धका ज्वीपित पशु व सिमा समान खः धका
धया थका बिज्यागु दु ।

गबले तक कीसं नामं जक बुद्धमार्गी धका ज्या-खँ जातभात व नातिकुति याइ अबले तक की उन्नतिया लँय लाइमखु, छवा: नं ज्वी मखु ।

गथे बुद्ध धर्म मनु ब्याक्क छगू हे जात खः, अथे हे मिसा मिजं धका: नं थ:ह्यं क्वह्यं धयागु बुद्ध धर्म मनु । मिसापिन्त हेला हेपे याना बुद्ध धर्म जक मखु, मनु समाज हे थाहाँ मवैगु जूगुलि भगवान् बुद्धं मिसा मिजंयात उत्तिकं मान तथा बिज्यागु खः । म्हतुं जक नमो बुद्धाय धका बुद्ध भगवान्यागु समानता धर्मयात वास्ता मतया हे जक खः 'म्ह्याय् का व्वीकूगु' धका मिजं नं जक मखु, मिसापिसं नं जक नं मखु, बुइकूम्ह मांम्हं नापं "म्ह्याय् बुल" धका मन क्वथु तुका च्वंगु खः । गुगुयागु प्रभाव मचायात पापं पूवंथें पूवं धयागु तक की मांपिसं मस्यु ।

अनेतने विधि व्यवहार दयेका नखःचखः न्यायेका गुठी गानायात पिलाक्व पंपं म्हुइक लःल्हया, ख्वा क्वेक मि दुया, बांम्हसिक्क दुःख सिया भ्वे न्यायेका लिमलाका भाःमखंका ज्वीपि व जुये न्ह्यापि, जुये दतसा कर्म खन धका न्हाय् म्वाका ज्वीपि नं की मिसापि हे खः ।

थ्व सफू स्वल धाःलसा बुद्धमार्गी मिसापिसं अज्यागु भाः मखनीगु ज्या खँ यात धर्म धाइ मखु धका थुया बइ । बुद्ध धर्म धयागु अनेतने नातिकुति थजाः क्वजाः, नखः चखः, गुठीगाना न्यायेका ज्वीगु मखु धका नं की मिसापिसं थ्व सफू

[३]

बवना स्वत सा थ्वी । धर्ममध्ये याउँगु, सिचुगु, नातिकुति
मदुगु, निर्वाण तक नं मिसापिं नं अःपुक जुये दैगु नं थ्व सफुति
थुइका बिइ । उकिं थ्व सफू स्वया, वयना कमसेकम बुद्धमार्गी
मिसापिनि याउँसे च्वंगु जीवन हना दिसँ ! मखुसा व हे म्हं
म्ह मज्वीक, धनं धन मज्वीक भाः नं मखंक ज्वी माःगु धर्म
तुना च्वने माली, गुगुलि याना करपिसं लुँ काःथाय् फीसं छुं
जक नं काये फैमखु । फीगु बौद्ध समाज फन्फन् लःसि सुखू,
ख्वाखः सुखू कय्कू थें कय्कय् कुना वनी— उकिं जिगु बित्ति दु
थ्व सफू न्याना बवना, ब्वंका न्याका नं दिसँ ।

यमि छें—

१३/४३४ बुरांख्यल

इस्वी ९-११-१९६४

ध० र० यमि

Dhamma.Digital

निगू खँ

थ्व सफुती जिगु बुद्धि चाःगु बुद्धि तथा, शरीरं फूगु कुतः तथा हिन्दीया बौद्ध लेखिका कुमारी विद्यावतीयागु “आदर्श बौद्ध महिलायें” यात अनुवाद याना छिक्किपिनि ल्हाते तयेगु ज्या याना । आपालं खँ च्वया च्वने सिवे न्ह्यो थ्व सफू पिकायेत ग्वाहालि याना दीपितनि नुगलंसिं साधुवाद बिइ । गुगु सफू च्वेत न्हापां प्रेरणा बिया बिज्याम्ह त्रिशुलिइ च्वंम्ह उपासक धर्मरत्न शाक्य व किजा हिराकाजी शाक्य, गुम्हिसें प्रेसे वने माक्को वना प्रेरणा समेत बिल । अनंलि थ्व सफू पिकायेगु ज्या यागुली “यशोधरा बौद्ध विद्यालय” यात नं धन्यवाद यानालि संशोधनयें ज्यागु थाकूगु ज्या याना बिज्यागुलीं श्री श्रामणेर सुदर्शनयात नं वन्दना याना । थ्वया नापं श्री धर्मरत्न यमिजुयात धन्यवाद देछाय् । थ्वयां लिपा प्रूफ स्वयेगु ज्या याना बिज्याम्ह श्री परमानन्दयात धन्यवाद बी । अन्ते श्री उपासक पूर्णमानजुयात प्रेसे वना याकनं सफू छापेयाका हया दीगुलिं वय्कयात धन्यवाद बी । (२०२२)

थुगु सफू निगूगु संस्करणया रूपे छापे याय्त माःगु फुक खर्च जिम्मा कया गुहाली बिया बिज्याम्ह धम्मवती पासायात मुरिमुर्नि धन्यवाद दु । (२०४८)

यशोधरा बौद्ध विद्यालय
उबहाल, यल

बिन्ति यानाम्ह
अनगारिका माधवी

प्रकाशकीय

“थुगु आदर्श बौद्ध महिलार्पि” धैगु सफू २६ दे न्हापा हिन्दी भाय् यागु नेवाः भाषाय् हीका श्रद्धेय माधवी अनगारिकां थःम्हं हे प्रकाशित याना तःगु खः । मिसाते लागी तस्सकं आदर्श काय् बहःगु सफू खः । थुगु सफू मदया च्वंगु यक्व दत । उकि निकोगु संस्करण धर्मकीर्ति विहारं पिकाय् खना लय्ताः वो । थुगु सफू धर्मकीर्तिया १४६ गू कथं पाठक-पिनि न्ह्योने तय् खना गर्व ताः । थुगु सफू मिसातसें जक ब्वनेमाः धयागु मदु मिजंतसें नं ब्वना थः मिसातेत उत्साह बढे याय् फु ।

थुगु सफू छापे याय्गु ज्याय् प्रेसे बिज्याना प्रूफ नं स्वया गुहाली याना बिज्यापि पूज्य अश्वघोष भन्ते व सुनन्द भन्तेपिन्त दुनुगलंनिसें धन्यवाद बिया च्वना । अथे हे सफू बांलाक छापे याना ब्यूगुलि नेपाल प्रेस परिवारयात नं साधुवाद दु ।

धर्मकीर्ति विहार
ने० सं० १११२ मंसीर

धम्मवती
अध्यक्ष धर्मकीर्ति अध्ययन गोष्ठी

② ॐ नमो भगवते वासुदेवाय

③ ॐ श्रीगणेशाय नमः - श्रीगणेशाय नमः

धलः पौ

- ① १. महाप्रजापती गौतमी १००
२. गोपा ५
- ② ३. धम्मदिना १०
४. खेमा १३
- ③ ५. उत्पलवर्णा १७
६. पटाचारा २१
- ④ ७. नन्दा २६
८. सोणा ३०
- ⑤ ९. भद्रा कुण्डलकेशा ३३
⑥ १०. भद्रा कपिलानी ३८
- ⑦ ११. कृशा-गौतमी ४३
१२. शृगाल-माता ४६
१३. सुजाता ४९
१४. विशाखा ५५
१५. खुज्जुत्तरा ६३
१६. श्यामावती ६७
⑧ १७. उत्तरा नन्द-माता ७४
१८. सुप्रवासा ८०
१९. सुप्रिया ८२

[६]

११) २०. ^{३३} कात्यायनी	८६
२१. नकुल-माता	९०
२२. काली उपासिका	९३
२३. मल्लिका	९७
२४. संघमित्रा	१०४
२५. अनुला	१०९
२६. चारुमति	११४
२७. राजकन्या कोजो	११७
२८. राज्यश्री	११९
२९. भृकुटी	१२३
३०. कुमार देवी	१२८
३१. मेरी फोस्टर	१३२

***
Dhamma.Digital

महाप्रजापती गौतमी

हिमालयया मुले कोलिय वंशीय जुजुया राजधानी
देवदह घयागु छगू शहर दु । अनया यशस्वी जुजु सुबुद्धया
रूपवतीपि निम्ह म्हायार्पि दु । छम्ह महामाया, मेम्ह प्रजापति ।
रूप व गुणया थुपि सजीव मूर्ति जुया च्वंपिनि यौवनया नसँचा-
इले हे कपिलवस्तुया जुजु शुद्धोदन नाप विवाह जुल ।
थकालिम्ह जूगुलि महामाया प्रधानम्ह राजमहिषी जुल ।
प्रजापती द्वितीयम्ह । वयात हे गौतम वंशीय भौमचा जूगुलि
“महाप्रजापती गौतमी” धका नं सःतीगु जुया च्वन ।

प्रधान महिषी महामायायापाखें नेपालया तराइले
लुम्बिनीया शालवने बैशाख पुन्हीथें जाःगु पावन पर्वे असंख्य
भिगु लक्षणं युक्तम्ह सिद्धार्थया जन्म जुल । पुण्यशीला
अग्रमहिषी मचा बुया न्हेन्हु दुखुनु थःगु नश्वर देहयात त्याग
यात ।

महाराजा शुद्धोदनयात अपूर्व गुणं युक्तम्ह मचा
स्वलंकेगु चिन्ता जुल, छाया धाःसा गुम्ह मचायात ज्योतिषपि
ब सामुद्रिक शास्त्री तथा महामुनिपिसं चक्रवर्ती नरेश अथवा
प्राणी मात्रया हृदय-देवता जुइगु भविष्य वाणी याःगु दु उकि
वयात सुयोग्यम्हसिया ल्हाती लःल्हाये माला च्वन । देवी
महाप्रजापती गौतमी थःम्ह तताया उपरे अगाढ श्रद्धा व स्नेह
तया च्वनीगु । महामाया देवी परलोक जुसेलि महाप्रजापती

गौतमी प्रधान राजमहिषी जुल । उखुनु हे वया नं नन्द धयाम्ह
 काय्मचाया जन्म जुल । परन्तु स्नेहमयी गौतमीं थःम्ह मचा
 तुतुमांया ल्हाती लःल्हाना बोधिसत्वयात थःमचा भाःपाः
 पालन यायेगु भार कया थःत थःम्हं धन्य सम्छे जुल । थःम्ह
 तताया प्रति अर्पण याना तःगु अगाढ श्रद्धाया फलस्वरूप वं
 शान्ति एवं ममतां युक्त याना सिद्धार्थया पालन पोषण यात ।
 वयागु समतामय मातृ-प्रेमे कुमार सिद्धार्थ दया, दान,
 कार्यकुशलता एवं अनेक गुणया नाप नापं विद्याभ्यास यात ।
 हानं यशोधराथें जाम्ह भौमचा चूलागुलि देवी गौतमी क्क
 हर्ष गद्गद् जुल ।

काय्मचा सिद्धार्थया न्ह्यागुं ज्या-खँय् उत्साहित जुया
 च्वनीम्ह गौतमीया मातृ-हृदय कुमारया गृहत्यागं तःसकं घाः
 जुल । अय्ंनं त्यागमयी यशोधराया दुःख स्वया वं थःगु
 दुःखयात लोमंका दिन हन । सिद्धार्थ तःदँ तक कठिन तपस्या
 याना मार त्याका धर्मचक्र प्रवर्तन याये धुंका भगवान् बुद्ध
 अमृतोपदेश द्वारा प्राणी मात्रयात तृप्त यायां कपिलवस्तुपाखें
 बिज्याबले देवी गौतमीया याकः काय् नन्द नं नकतिनियाम्ह
 मिसा व राजसिंहासनयात त्याग याना त्रिरत्नया शरणे वन ।
 यशोधराया छम्ह जकम्ह काय्मचा राहुलं नं प्रव्रज्या ग्रहण
 यात । वसपोलया कल्याणकारी उपदेशं देवी महाप्रजापती ला
 कं हे आपालं प्रभावित जुल । अले व बिश्व कल्याणया लँय्
 वना सर्वस्व त्याग यायेगु आकांक्षा क्यन, तर भगवान् बुद्ध
 तःतः जक क्यनीपि मिसातयेत त्यागमय साधना पथे वनेगु

आज्ञा बिया बिमज्याः । अथे नं इपि निराश मजूसे न्यासःम्ह
मिसातयेत थुगु भिगु विचारं प्रभावित याना बिल ।

छगू समय भगवान् वैशालीया उपवने धर्मोपदेशया
अमृत वृष्टि यायां प्राणी मात्रयात मङ्गल याना बिज्याना
चवन । उबले हे हृदये उत्साह व गम्भीरतां जायेका देवी
गौतमी न्यासःम्ह शाक्य सुकुमारीपि नापं कपिलवस्तु वैशाली
तक न्यासि बिज्यात । सुकुमारीपिनिगु रूवाः सुखू चिना वन,
अयसां हृदये उच्च श्रेणीगु संकल्प दु, व खः भिक्षुणी संघया
स्थापना यायगु । भगवान्या प्रियम्ह शिष्य आनन्दं थुकी
ध्यान बिया बिज्यात । अले महाकारुणिक भगवान्याके न्यन
“भन्ते, छु छल्पोलया मुक्ति दायक धर्मे नारी वर्गया कल्याण
जुइगु लैपु मद्दु ला ?”

भगवानं थःगु मङ्गलमयी वचनं थःगु धर्म सकसिगु
निर्ति नं दु धया बिज्यात । हानं आनन्दं निवेदन यासैलि
वसपोलं मिसातयेत नं भिक्षुणी जुइगु भिगु स्वीकृति प्रदान
याना बिज्यात । नारी वर्गया निर्ति व गौरवनीय स्वर्णिम दिन
खः, गुबले कि समान अधिकारया नेत्री देवी गौतमीया कठिन
प्रयासया परिणाम स्वरूप दकले न्हापां भिक्षुणी संघया स्थापना
जुल । न्यासःम्ह शाक्य सुकुमारीपिसं नं काषाय वस्त्र धारण
यात । देवी गौतमी इपिमध्ये मुख्यम्ह याना बिल । थुपि
साधिकापिसं थःगु साधना द्वारा भगवान्यात प्रसन्न यात ।
अले इमित नं उपसम्पदा एवं भिक्षुपिन्तथे मेमेगु अधिकार
प्राप्त जुल ।

गुलिखे जन्मनिसें साधना यायां अवतरण जूम्ह गौतमीया थुगु जन्म अन्तिम जन्म खः । गुम्हसें सिद्धार्थे जाम्ह दिव्य पुत्र-रत्नयात पालनयात हानं गुम्हसें भगवान्यागु उपदेश द्वारा समाधियोग, एकाग्र चिन्तन व अलौकिक ध्यान याना अरहन्त पद नं लाना काल । वैशालीया कूटागार शालाया समीपे च्वंगु महावने भगवान् विज्याना च्वंबले प्रजापती गौतमी नं भिक्षुणी संघ सहित अन हे दुगु जुल । छन्हु चारिका धुंका वं विचारयात भगवान्या महापरिनिर्वाण कुमार नन्द, वथे राहुलया निर्वाणयात वयागु ममतामय नुगलं मथे फये फइ ? उकिं स्वयं थःम्हं हे न्हापा लाक देह त्याग याये । थ्व हे कारणं वं भगवान्याके विन्ति यात । भगवानं शान्त एवं गंभीरगु वचनं इमित उपदेश बिया विज्यात, गुकि याना वं समाधी च्वना परम शान्तमय निर्वाण लाभ यात ।

भगवान्या प्रति देवी गौतमीया अटूट श्रद्धा दु । वं वसपोलयात विश्व कल्याणया हेतुं अवतरण जूम्ह माने याना च्वंगु जुल । थेरीगाथाय् थौंतक नं वयागु खँत दु । गुलि जक भावुकता व सरसतां वं धयातःगु दु—

“सुगत ! जि छंम्ह मां खः, परन्तु छ जिमि अबु खः”
छाय् घाःसा वं तयागतया पालन याना तल, तर भगवान् बुद्धं बौनर्थे हे इमित ज्ञान एवं अनुपम उपदेशद्वारा अभिनव शान्ति प्रदान यात । मेथाय् हानं धयातःगु दु—

“अहो ! बहुजनहितया निति महामायां गौतमयात जन्म बिल, अले वसपोलं प्राणीपिन्त बृद्धा, रोग व मरण भयं

मुक्त याना बिल । थौं जि नं दुःखनिरोधगामी आर्यअष्टांगिक मार्गे विचरण याना च्वना ।

“बुद्धवीर, जि छन्त वन्दना याना । छ श्रेष्ठम्ह खः । जिथें जापि गुलिखे नारीपिन्त दुःखरूपी मिया ज्वालां उद्धार याना छं शान्तिया वरदान बिल । थ्व जिगु अन्तिम जन्म खः । छंगु ज्ञानं याना जिके आः तृष्णा मदये धुंकल । छं प्राणीपिनिगु दुःख मदयेका बिल ।”

गुलि जक श्रद्धा दुगु, गुलि जक भक्ति दुगु महाकारुणिकया कल्याणकारी उपदेशे ! धन्य खः उम्ह नारीरत्नयात गुम्हसिया ध्येय हे संसारया फुक प्राणीपिन्त मङ्गल जुइमा तथा फुक ज्ञान प्राप्त याना जीवन मुक्त जुइमा धयागु खः । उम्ह नारी जगतन्नेत्री महानम्ह खः गुम्हसैं मिसातयेत मिजंतयेगु समकक्ष (समानगु तँय्) ध्यंका अमृततत्व प्राप्त याका मिसा संसारया कल्याण याना बिल ।

गोपा

कोलिय जुजु दण्डपाणी सुप्रबुद्धया गुणवती कन्या गोपा यशोधरा नामं प्रख्यात जुल । गथे नां वथें हे गुण नं दुम्ह जुया धात्थें हे वं महानगु यश धारण याना च्वन । कपिलवस्तुया दिव्य राजपुत्र युवराज सिद्धार्थया निर्ति महामुनिपिसं भविष्य वाणी याना तःगु दु, “वं राज्य वैभव त्यागयात धाःसा विश्वयात कल्याण याइ । उकिं छम्ह जक सर्वगुणं युक्तम्ह

काय्मचायात राजकार्यपाखे आकर्षित यायेत महाराज शुद्धोदनं विलासमय वैभवया दक्व हे सामाग्रीत मुना द्वंचिना बिल । छगू छगू ऋतुया निति सुख शान्ति बीगु प्रासाद एवं उपवनया दथुइ संगीत वाद्यया स्वर, बथें हे यइपुसे च्वंगु वातावरणे हर्षपूर्णं वैभवया दथुइ सिद्धार्थयात तये यंकल, किन्तु वसपोलया मन छुकिसनं प्यमपुं ।

न्हिन्हथें छगू महोत्सवे आपालं आपालं बांबांलापि राजकुमारीपि आमन्त्रित यात । उत्सव सिधयेका इमित राजकुमार सिद्धार्थयापाखें पुरस्कार बीकेगु बन्दोवस्त नं याना तःगु जुया च्वन । फुक सुन्दरीपि उपहार काकां ल्याहाँ वन, अले सुन्दरी गोपाया पुरस्कार कायेगु पाः वल नं कुमार सिद्धार्थयाके विदा कायेत न्ह्योने वन । किन्तु उगुबखते कुमारयाके छुं हे वस्तु मदये धुंकल । छुं न छुं साहस याना मुग्धा गोपां वीणाया सःथें च्वंक सः पिकया धाल— “जि नं निमन्त्रित खः कुमार !” कुमारं नं लुँयागु पात्र उपहारया रूपे बिल, नाप नापं थःगु ल्हाते च्वंगु अंगू नं बीगु इच्छा यात, परन्तु गोपां नाइसे च्वंगु सःलं व अंगू मबीगु अनुरोध यात । सिद्धार्थया मन वपाखे आकर्षित जुल । हानं सौन्दर्य-शाला चम्पकवर्णी मुग्धा प्रणयनी यशोधरां नं मनं मनं वसपोलयात हृदयया देवता भाःपिल ।

महाराज शुद्धोदनं महाराज दण्डपाणियाके युवराज सिद्धार्थ नाप गोपाया विवाह यायेगु अनुरोध यात । किन्तु राजकुमारी गोपायात पत्नीया रूपे प्राप्त यायेत शौर्य

(पराक्रम) या प्रमाण वीगु कुमार सिद्धार्थया निति आवश्यक जू वन । कुमारं फुक अस्त्र शस्त्र कौशल्यादिपाखें सकसित नं चकित याना बिल । हठीम्ह, चञ्चलम्ह सलयात स्वयम्बरे वया च्वंपि सुं हे राजकुमारपिसं कत्ताय् मफुत तर कुमारया न्ह्योने लहिना तःम्ह च्चल्लार्थें नम्र जुया कोछुत । क्षत्रियोचित्त गुणं युक्तम्ह राजकुमार सिद्धार्थनाप देवी गोपाया विवाह जुल । थःम्ह हृदयेश्वरया किचःथें जुया भौमचा गोपा थःम्ह प्रिय स्वामीया धात्थेंयाम्ह अनुगामिनी जुल । विवाह धुंका गुदें फिदें न्हिला न्हिला न्हून्हुगु क्रिडा यायां सुख भोगे छवया भौमचा गोपा गर्भवती जुल । छन्हु चान्हे वं अनौठा जुइक म्हगसे खन— “छम्ह तुयूम्ह दोहें गुम्हसिया छ्यने मणि दु, वथें न्यकू चक्कं, ब्वाँय् वया देशे जुना दवारपाखे वया च्वन । वं लुखा तिकेत आज्ञा बिया, लुखा तियेगु कुतः यात तर तिके मफु । वया न्ह्यलं चाल । परन्तु स्वप्नाय् ताःगु थ्व शब्दं वयात थर थर खाका तल— “व बखत थ्यंक वये धुंकल ।”

अजः खाःगु मिखाय् ख्वबि बाः वयेका वं फुकक खँ थःम्ह हृदय—देवतायात कन । कुमार सिद्धार्थं नं वयात सान्त्वना बिल । व छं वन । राजकुमारं गुबलेनिसें वृद्धा, रोगी, मृतक व भिक्षु खन उबलेनिसें वयागु चित्त मुक्ति मार्गया अन्वेषणपाखे केन्द्रित जुया च्वंगु खः । आखिरे वं निश्चय याना प्रिय पत्नी गोपा व नकतिनि बूम्ह मचा राहुलयात त्याग याना शून्यगु रात्री दवारि, वैभव, प्रणय एवं स्वजन स्नेहयाके बिदा कया वन । महाभिनिष्क्रमणया रात्री वसपोलं अनोमा

नदी पुला वस्त्राभूषण एवं कण्ठक सल थःम्ह छन्दकयात तोतइ स्वयं बनवासी जुया वन ।

देवी गोपाया न्ह्यलं चाल किन्तु सर्वस्व हे मदये धुं कल । ख्ववि प्याःम्ह विरहिणी गोपां थाकुगु साधना यायां प्रिय स्वामीयात पिया च्वनेगु ज्या यात । जुजुया भौमचायात लोगु वस्त्राभूषण त्याग याना वं सन्यासिनीथें हे त्यागीया जीवन हनेगु स्वत । सौभाग्यया चि चुरी प्यपा व सिन्ह छपता जक वयागु श्रृंगारे ल्यं वन । जुजु शुद्धोदन व महारानी महाप्रजापती गौतमीया सेवा व मचा राहुलयात पालन पोषण याना च्वन । जब वया आराध्य बनवासी जुया वन धासेली व थः मिज्या धात्थेंयाम्ह सहधर्मीणी गथे वैभवया दथुइ च्वंच्वने फइ !

गुलिखे दँ तक कठोर तपस्या याना कुमार सिद्धार्थं मार त्याका ज्ञान प्राप्त याना वसपोल भगवान् बुद्ध जुया बिज्यात । ऋषिपतन मृगदावने बिज्याना वसपोलं धर्मचक्र प्रवर्तन याना बिज्यात । हानं प्राणीमात्रया दुःखयात थःगु करुणां तापाके बिया धर्मोपदेशया अमृत वा गाका कपिलवस्तुया सत्तिक थ्यंक बिज्यात ।

ताकालं प्रतिक्षा याना च्वंम्ह गोपायात वया ससः अबुजुं भगवान्याथाय् वनेत धाल । तर श्रद्धामयी मानिनीनं थःगु अविचल भक्तिया सहायताय् अनुनय पूर्वक धाल— 'वसपोल हे थन बिज्याइ ।'

ससः अबु शुद्धोदनं भौमचा गोपायात तोता मवं ।
 तथागत वयागु अविचल भक्ति खना प्रसन्न जुया थःहे गोपाया
 लुखाय् बिज्यात । देवी गोपां थःम्ह हृदयया देवता सिद्धार्थयात
 विश्व-देवताया रूपे खन, उम्ह विरहिणीं विश्वया सुखया
 निंति फुक्क हे त्याग याना बिल । काषायवस्त्र धारण याना
 बिज्याम्ह दिव्य देवता तथागतयात वं छु बी ? वया थःगु मुले
 च्वंगु धन वया सर्वस्व खः, राहुल । त्यागया उम्ह पुनित
 प्रतिमां थःम्ह छम्ह जकम्ह प्रिय काय्मचा राहुलयात वसपोलया
 चरणे अर्पण याना बिल ।

कालान्तरे थःम्ह देवतुल्यम्ह ससः अबुजु परलोक जुइ
 धुंका वं नं प्रब्रज्या कया भिक्षुणी जुल हानं थाकुगु साधना
 एवं शील पालन यायां महाभिज्ञा प्राप्त यात । थेरी जुइ धुंका
 भिक्षु संघे भद्राकात्यायनी धका नां जुल । अग्रश्रावक सारिपुत्र
 व महामौद्गल्यायन बक्कुल स्थविरा बथें भद्राकात्यायनी
 (गोपा) यात हे भगवान् गौतमया समये महाभिज्ञा प्राप्त
 जूगु जुल ।

तथागतं भिक्षुणीपिन्त पद व्युब्युं भिक्षुणी भद्राकात्या-
 यनी यात नं पद बिया बिज्यात- “भिक्षुपि ! महाभिज्ञाप्राप्त
 भिक्षुणी श्राविकापिमध्ये भद्राकात्यायनी अग्रम्ह खः ।”

देवी गोपा पतिया धात्थेंयाम्ह अनुगामिनी खः, वैभवे
 वैभवमयी हानं त्यागमय जीवने धात्थेंयाम्ह साधिका । महा-
 कारुणीकया कल्याणमयी पावन गाथाय् वसपोलया करुण
 कथा युगयुग तक नं श्रद्धापूर्वक लुना चवनी तिनि ।

धम्मदिन्ना

उम्ह श्रेष्ठीया म्हाय्मचां स्वामीयात सर्वस्व भाःपिल । मिजंया गथे इच्छा वया नं व हे इच्छा । वयागु घर्म वयागु कर्तव्य जुया च्वन । गुबलेतक व छे च्वना च्वन वं थःत थःम्हं हृदयया देवतायाके छखेथें मती तल । वया स्वामीं गुबले संसारया कंफटयात वांछ्वत अबले व धात्थेंयाम्ह थः मिजंया ल्यूल्यु वनीम्ह मिसां नं वैभवयात मयेका त्रिरत्नया शरणे वना अकिञ्चन एवं अर्हत्यागु महान पद लाना काल ।

थुम्ह धात्थेंम्ह मिसा धम्मदिन्नाया जन्म राजगृहया छम्ह धनीम्ह श्रेष्ठीया कुले जुल । बांलागुली व गुण दुगुली थुम्ह सजीव प्रतिमायात विवाहित रूपे प्राप्त याना श्रेष्ठी विशाख हर्ष गद्गद् जुल । यद्यपि धम्मदिन्ना भगवान्या भक्तिपाखे आकर्षित मजूनि अथे जूसां भगवान्या श्रद्धालु उपासक विशाखं गुबलें हे थःम्ह प्रिय पत्नीया स्वतन्त्रताय् बाधा मब्यू । विशाख मगध नरेश बिम्बिसारया योम्ह पासा हानं भगवान् बुद्धया पूर्ण श्रद्धालु भक्त जुया च्वन ।

व वसपोल महाकारुणीक भगवान्या उपदेश तःसकं ध्यानतया न्यनीम्ह हानं पालन नं याइम्ह जुया च्वन । व आध्यात्मिक उन्नतीपाखे तिन्नगति ब्वांय् च्वय् वना च्वन । धम्मदिन्नां थःम्ह स्वामीया सेवा याना थःत धन्य भाःपीगु हानं वया स्वामी नं वयागु सुखे पूर्ण ध्यान तइम्ह जुया च्वन । न्हिथं हे व छे बइगु समये दर्शन यायेगु आशा कया सुन्दरी

धम्मदिन्ना थःम्ह हृदयया द्यो जुया च्वंम्ह पिया च्वनीगु, हानं नाना प्रकारया स्वादिष्ट भोजन दयेका सेवा याना यइपुस्ये च्वंक न्हिला ख्याः याना प्रेम विभोर याना बीगु जुया च्वन ।

छन्हु प्रणयमयी धम्मदिन्नां मिखा फुति हे मयासे स्वया पिया च्वन । विशाख वल तर छुं छां मघाः । व सुन्दरीं छुं हे थुइके मफुत । पतिया निरसतां गोफय् वःगु दुःखयात पिनें पिनें जक न्हिला तोपुया वं नायूगु पहः पिकया भोजन यात, तर वया स्वामीं व नं ग्रहण मयाः । थःम्ह सर्वस्व थःम्ह स्वामीयागु थुगु व्यवहारं वयागु हृदय आशंकां याना तस्सकं भारा भारा मिन, तर साहस याना वं क्यातुगु सलं न्यन—
“आर्यपुत्र ! छु दासीयापाखें छुं छुं दून ला कि ? छलपोल छाया थपाय्सकं तँचाया बिज्यात ?”

विशाखं धाल— “शुभे, छंगु छुं द्वांगु मदु, जि शीलमय न्हूगु लें छपु ग्रहण याना, गुगुली स्त्री स्पर्श, भोगविलास वथें साक साक नयेगु याये मज्यू । थ्व छेँ छंगु हे खः, शुभे ! छं इच्छा जुल धाःसा थन राजरानीथें च्वनाच्वं अथवा यक्व छं यःगु रत्नाभरण ज्वना थःछेँ हूँ ।”

थुगु गम्भीरगु लिसः न्यना धम्मदिन्नाया मिसा नुगः ख्वल । ख्ववी वाः वल अले छुं भचा मन याउंसे च्वन । वं स्थीरगु बुदिं बिचायात कि, पुण्यमय लँपुं थःम्ह हृदयया द्योयात लिगनेत प्रयत्न यायेगु पतिव्रता पतिपरायणा मिसायात मत्वः । हानं थःम्ह स्वामीया थः नं अनुगामीनी जुल । छु

परिणीताया प्रणय रत्नाभरणया मुलं हिलाबुला याये फडला ?
वयागु निश्चय दु, फइ मखु ।

वं थःमह स्वामीयात विन्तियात, जितः रत्नाभरण
माःगु म्दु, गन वया स्वामी आराध्य हे त्यागया लँपुस वन
धासेलि वया नं शास्ताया शरणे हे वना प्रव्रज्या का वनेगु
इच्छा जुल । विशाख थःमह पत्नी खना लय्ताल हानं वयात
विदा बिया शुभ कामना नापं लुँपातां भुनातःगु पालकी तथा
भिक्षुणी संघया निवास स्थाने थ्यंका बिल । अनंनिसें एकान्ते
चवना वं साधनां धर्मज्ञान लानावं यंकल । हानं त्रिरत्नया
शरण वना दया च्वंक बन्धनयात त्वाथला अर्हत्व प्राप्त याना
काल । अर्हत्व प्राप्ती याये धुंका वयात प्रेरणा प्राप्त जुल, वं
शहरे शान्तिमय उपदेशं पीडा जुया च्वंपि मिसातयेत सुखी
यात । व राजगृहे ल्याहाँ बल अबले वया स्वामीयात मती
वन, महले चवना विचार याना चवनीमह साधनामय जीवने
चवने माला म्हाइपुला मताः ?

थ्व खँ सीकेया निति धम्मदिन्ना नापलानावं आपालं
धार्मिक प्रश्न यात । धम्मदिन्नां उगु धार्मिक न्ह्यसःया वांलाक
सन्तोष जुइक लिसः बिल ।

छुं न्ह्यसःया लागी वं धाल- “थ्व भगवान्याके हे
न्यनेगु” विशाखं थुगु खँ भगवान्याथाय् वना न्यन । भगवान्
धम्मदिन्ना खना अत्यन्त प्रसन्न जुल ।

छगू समये भगवान् जेतवन विहारे निवास यायां प्राणी
मात्रया कल्याण जुइगु उपदेश बिया बिज्याना चवन । अबले हे

व हे दिने वसपोलं भिक्षुणीपिन्त योग्यतागु रूपं पद विया विज्यात । महाबुद्धिमती उम्ह नारीयात वसपोलं भिक्षुसंघे धर्मकथिकपिमध्ये श्रेष्ठगु स्थान विया विज्यात ।

परम साधिका थेरी धम्मदिन्नां धर्मकथा द्वारा बांलागु उपदेश विया हानं आपालं दुःखीपि मिसापिन्त त्रिरत्नया शरणे यंका शान्ति प्रदान यात ।

थःम्हं साधना याना च्वंबले वं स्वयं हे गाथा कथं धाःगु दु, “गुम्हसिनं अंतस्करणया सम्पूर्णं वृत्तिपाखें परम शान्तिया इच्छा याइ हानं भोग तृष्णाया आकर्षणे तःक्यना च्वनी मखु वयात हे संसाररूपी श्रोते द्योनें वनीम्ह धका घाइ ।”

वसपोलं थःगु फुक्क जीवन साधना एवं धर्मोपदेश यायां हन, हानं कल्याणया लागी थःत हे विस्मृत याना बिल । तर पाली साहित्ये थौंकन्हे नं वयागु स्मृति आदरया वस्तु जुया च्वंगु दु ।

खेमा

मां-बौया प्रियम्ह सागल देशया लाय्कू म्हाय्मचा सागल कुमारी खेमा (खेमा) मानो सौन्दर्यया साकारथें च्वं, थुम्ह शौभाग्य सालिनी रूपवती पिनें जक बांलागु मखु किन्तु दुने नं बांला ।

चम्पास्वाँथें तुयूगु लाउँ जुया च्वंम्ह सुन्दरी खेमाया जन्म सागल जुजुयाथाय् जुल । मां-बौपिसं थःम्ह यःम्ह पुत्रीयात शिक्षा दिक्षा बीगु प्रवन्ध याना बिल । उमेर जाया वसेलि खेमाया सौन्दर्यया नाप नापं गुण नं माक्व हे वृद्धि जुल । थुजोम्ह रूपवती गुणवती नाप विवाह यायेत अनेक राजकुमारपिसं सागलया अधिपतियाके अनुरोध यात, थुपिमध्ये मगधया यशस्वी नरेश बिम्बिसार नं छम्ह खः सागलया जुजु व महारानीं थुजोम्ह योग्य वरया ल्हाती थःम्ह स्नेहमयी गुणवती म्हाय्मचा लःल्हाना बिल । वथें राजनन्दिनी खेमां मगधया राजमहिषीपिनिगु पुचले अग्रगु स्थान प्राप्त याना काल । वया प्रिय बिम्बिसारया समस्त प्रेम उम्ह योग्यम्ह पत्नीयात प्राप्त जुल ।

मगध नरेश बिम्बिसारया भगवान् बुद्धयाके आपालं हे श्रद्धा दु । गुबले कुमार सिद्धार्थ राजवैभव वथें ममतामयी परिवारया स्नेहयात त्याग याना ज्ञान मालेया निंति पिहाँ बिज्यात उबले मगधराजं वयात वैभव त्याग मयासे लित छ्वयेगु निंति निवेदनयात किन्तु थःगु दृढ निश्चययात कना राजकुमार सिद्धार्थ सांसारिक बन्धने तक्पनेगु स्वीकार याना बिमज्याः । अले मगध नरेशं निवेदनयात, गबले छलपोलं मुक्ति मार्गयात सीका बिज्याइ उबले वयात नं ज्ञान-दानं लुधंका बिज्याहुँ ।

ऋषिपतन मृगदावने धर्मचक्र प्रवर्तन याना अमूल्यगु भिगु उपदेशयात (वरदान) बिया भगवान् बुद्ध राजगृहे

बिज्यात । वथें महाराज बिम्बिसारया निमन्त्रणा स्वीकार
याना मगध बिज्यात । महाराजां थःगु भाग्ययात धन्य सम्फे-
जुल अले वेणुवन धयागु बांलागु उपवन तथा विहार भगवान्
व भिक्षु संघपिन्त अर्पण याना बिल । वं न्हिथं भगवान्याथाय्
वना वना उपदेश ग्रहण याइगु तर वया रूप लाउनं जाःम्ह
प्रिय प्रधान महिषी न्हिन्हि हे भगवान्या दर्शनं लिचिला
चवनेगु प्रयत्न याइगु जुया चवन । यद्यपि गुणवती खेमा
शास्तायाके श्रद्धा दुम्ह खः । परन्तु वयात भय दु कि भगवान्
सुगतं धाःसा सौन्दर्ययात तुच्छ याना वना बिज्याइगु वया
धाःसा रूपे अभिमान दुगु, गनं वयागु रूपयात तुच्छ मयायेमा ।

थुकथं स्वयं थःगु इच्छां महारानी मवसेलि वया
हृदयेश्वर मगधराजां काव्य व संगीतं महारानीयात वेणुवनया
प्रशंसा याना म्ये न्यंके बिल । कला प्रिय नारीया मन वेणुवने
आकर्षित जुल, हानं विहारे वनेगु इच्छा प्रकट यात । जुजुयाके
वचन कया रानी खेमा दासदासीपि नाप वेणुवने वन ।
पंक्षीतेगु शब्द, स्वांयागु शोभा वथें न्ह्याइपुगु प्राकृतिक
वातावरणे रानी लयताल । तर व दवारि ल्याहाँ वने त्यंबले
वयात व हे लँ व्वना हःगु जुल, मुखेपाखे महाकारुणीक वाउँसे
च्वंगु सिमा किचले बिज्याना अपूर्व शान्ति सुधा वर्षा याना
बिज्याइगु खः । महाकारुणीक थःगु करुणां स्वःबले रानीयात
ज्ञान बीगु योग्य सम्फे जुया बिज्यात, शास्तां थःगु अलौकिक
योग बलं छम्ह अतिकं बांलाम्ह अप्सरा प्रगत याना बिज्यात,
गुम्हसें थःगु सुन्दरगु ल्हातं पंखा गायेका चवन ।

मगधया सौन्दर्यमयी राजमहिषीं उम्ह दिव्यदेव
शास्तायात अलौकिक रूप दुम्ह अप्सरां पंखां गायेका च्वंगु
खन । व श्रद्धां व्वच्छुत, वं विचारयात, जि नं गुजाम्ह, थुजाम्ह
देवता जिगु छेँ बिज्यात नं जि दर्शन यायेगुलि तापाना
चवना । भतिचा जाबले वं खन, उम्ह ल्यासिया रूप हिला ववं
बाफ़ा वंम्ह जुल, हानं बूढी जुया वन । वयागु रूप नष्ट जुया
वन, वा हाया वन, जँ चातुला वन, हानं तेज मदया वन ।
राजमहिषी खेमां रूप धयागु तुरुन्त हिला वनीगु धका खंका
फसंक वंकल । वया नुगः ग्याना वल । वं भगवान्याके शरण
वना थःगु भूल म्हसीका काल । शास्तां वयात सम्फे याना
धर्मया उपदेश बिया बिज्यात अले बुद्धिमती खेमाया फुसुलुगु
अभिमान धू जुया वन ।

शास्ता दर्शन याना व राजप्रासादे ल्याहाँ वल, वं
प्रव्रज्याया निति थःम्ह भात मगधराजयाके आज्ञा पवन ।
थःम्ह प्रिय पत्नी नाप वियोग जुइगु खँ न्यना जुजुया नुगः
भारा भारां मिन । तर अयूनं थःम्ह मिसाया मङ्गलमयगु लँय्
वं बाधक मजूसे थःगु नुगःयात क्यातुका जुजुं सहर्ष प्रव्रज्या
जुइगु आज्ञा बिल ।

लुँयागु पालकी चवना मगध राजमहिषी भिक्षुणी
संघया निवासे थ्यंक वन । अन वना विधिवत प्रव्रज्या जुया
काषाय वस्त्र धारण यात हानं कठिन साधना याना अर्हत्व
प्राप्त याना काल । शास्तां नं वयात महाप्रज्ञावतीया दर्जा
प्रदान याना बिज्यात ।

आपालं बांलागु कारणं साधिका खेमायात पथ-
विचलित यायेत मार व कामीपि मिजंपिनिपाखें माक्व कुतः
यात किन्तु शास्ताया शरणे वना त्रिरत्नया प्रति आपालं श्रद्धा
तया च्वंम्ह प्रज्ञावती भिक्षुणीं नं फुकसित नं त्याका अर्हत् जुल ।

मार नाप वादविवाद जूगु व बांलागु गाथा थौतक नं
वयागु ज्ञान व श्रद्धाया यइपुगु स्मृति जुया च्वंगु दु ।

मारं स्वयं छम्ह ल्याय्म्ह जुया वया धाल- “खेमा छ
बांलाम्ह ल्यासे खः, वथें जि नं ल्याय्म्ह खः कीसं विषय
सुखया आनन्द कायेनु ।” शास्ताया उपदेश पालन याना
च्वनीम्ह सुविज्ञा खेमां लिसः विल “जि गुगु कामतृष्णा भालार्थें
सुइगु खः धया उकियात छं आनन्द बीगु धया च्वना ला ?”

जि भगवान् सम्यक्सम्बुद्धयात पूजा याना च्वना,
शास्तायागु शासनयात पालन याना जि फुक दुःखं मुक्त जुइ
शुन ।”

Dhamma Digital

उत्पलवर्णा

होस तये फुम्ह जुइवं गुम्हेसित गुण व रूपं वथें
सुशीलतां अद्वितीयता प्रदान यात तर वयागु हृदयया आकांक्षां
वयात विद्या वैराग्य नाप नाप त्रिरत्न शरणपाखे आकर्षित
यात । यदि व सांसारिक बन्धने लाःगु जूसा अबले वयात
राजवैभव विलाषिताया उपकरण प्रासाद व दास-दासीपि
दइगु खः, परन्तु वं थःत धार्मिक लँपुइ लाकल अले ऋद्धि दुम्ह

भिक्षुणी जुया जन्म-जन्मान्तरया प्रतिज्ञा पूर्णं यात । ममतामयी
जुया च्वंपि मां-बौया आज्ञा गुम्हसिनं सहर्षं भिक्षुणीसंधे वना
प्रव्रज्या ग्रहण यात वयागु नां खः, उत्पलवर्णा ।

ऋद्धिमती भिक्षुणी उत्पलवर्णायागु जन्म श्रावस्तीया
कोषाध्यक्षया छेँ जूगु खः । वयागु लाउन् उफोस्वाँथेँ तेजं युक्त
जूया निति उत्पलवर्णा धका नां छुत, शारीरिक सौन्दर्यया नाप
नापं वयाके गुण नं न्हिथं हे बृद्धि जुजुं वया च्वन । वयागु
रूपया चर्चा उबलेयापि ल्याय्म्हत्तये निति आकर्षणया विषय
जूवन । यौवनया न्हापांगु नसंचाय् हे वयात विवाह याये धका
गुलिखे श्रेष्ठी काय्मस्त व राजकुमारपिनिगु संदेश वल ।
गुपि कि छम्हथे छम्ह वैभव दुपि व बल्लापि खः । फुक्कसित
नं प्रसन्न यायेगु जा वया मां-बौया शक्ति पिनेयागु खँ खः ।
सुं छम्ह व्यक्ति नाप सुन्दरी उत्पलवर्णाया विवाह याना बिल
कि मेपि फुकं हे तंचाया वया मां-बौपिन्त छुं छुं याइपि जुइगु ।
थज्यागु परिस्थिती उत्पलवर्णाया बौ तस्सतं चिन्तित जुल,
बौ चिन्तित जुइका च्वंगु खना उत्पलवर्णा धाल- “यो बा,
छाय् दुःखी जुया च्वना ?”

वया बौम्हं थःगु हृदयया व्यथा सुचुका धाल- “मै !
अनेक राजकुमारपि व श्रेष्ठी काय्मचातयेसं छन्त विवाह
यायेगु इच्छा याना च्वन । तर फुकसित नं गथे सन्तोष
यायेगु ? सुं छम्ह नाप छंगु विवाह याना ब्यूसा मेपि फुकं
ल्वाः वइ । विचार बरू जि थ्व याना ..... ।” थ्वयां लिपा व
छुं धाये मफुत, वयागु म्हुतुं सः प्याहाँ मवल ।

उत्पलवर्णां गम्भीरगुं सलं धाल- “वा ! ध्या विज्याहूँ, छपिनि उत्पला न्हागुं यायेत तयार ।”

बौमहं धाल- “मै ! जि छन्त गुलि माया याना च्वना तर परिस्थिति जितः थ्व धायेत विवश याना बिल, छं प्रव्रज्या ग्रहण याःसा थ्व कंफटं मुक्त जुइ फु ।”

मचापहः वःम्ह न्हाय्मचां मां-बौया विपत्ति बिचा यात, न्हापायागु जन्मया पुण्यं व भारतीय नारीत्वथें जाःगु उत्तमगु शिक्षां कुमारी उत्पलवर्णियात साहस बिल । वं सहर्षं धाल- “वा ! जिगु थ्वहे कर्तव्य खः, प्रव्रज्या ग्रहण याना थःत धन्य भाःपी ।”

परिवारपिसं मिखाय् जाय्क ख्वबि तया उत्पलवर्णा- यात बिदा बिल । मोह मायां मुक्तम्ह गुणवती उत्पलवर्णां भिगु समये भिक्षुणी संघे वना प्रव्रज्या ग्रहण यात ।

छुं समय लिपा वयात उपसम्पदा प्राप्त जुल । अब वं धर्मया अध्ययन यात । शीलसम्पदा व समाधिया हेतु साधना यात, पुन्ही पतिकं व अमावास्या पतिकं उपोसठागारे श्रद्धापूर्बक सफा याना च्याना च्वंगु मतया न्ह्योने फेतुना ध्याने मग्न जुया च्वनीगु । हानं प्रातिमोक्ष पाठ याइगु ।

बुलुहूँ बुलुहूँ प्रज्ञा मुंका अर्हत्व लाना काल, ऋद्धि व सिद्धी नं निपुणम्ह जुल । छगू समये महाकारुणीक तथागतं निगू वस्तु (गुगुली अनेक प्रकारयागु गुण-रूप दु) छथासं मुना हया छगू ऋद्धिबल क्यना बिज्यात । श्रद्धामयी उत्पलवर्णां मुग्ध जूम्हथें फुक स्वस्वं लय्तागु सलं सिहनादयात- ‘देव !

छपिनि शरणागता जि नं छगू चमत्कार वयने ।' आज्ञा प्राप्त याना वं नं चमत्कार वयन ।

जेतवनारामे संघपिनि न्ह्योने उपदेश ब्युब्युं शास्तां छन्हु फुक भिक्षुणीपिन्त इमिगु योग्यतानुसारं पद बिल । वयागु सिंहनादयात लुमंका भगवानं उत्पलवर्णायात ऋद्धिमती भिक्षुणीयागु श्रेष्ठ पद बिया बिज्यात । भिक्षुणी उत्पलवर्णाया जन्म-जन्मान्तरयागु आकांक्षा पूर्ण जुल । वं पूर्वजन्मे आपालं दान पुण्य व भगवान्या सेवा प्रार्थना नं याना वोगु दु । उकिया हे सुपरिणामं याना याकनं हे वं ज्ञान लाना काये फूगु खः ।

मारं वयात पथ-विचलित यायेत गुलिखे कुतः यात तर वयात त्याके मफुत । छगू समये व शालवने च्वना ध्यान याना च्वंबले मार वया वयात जाले वयंकेत स्वत । उगु समये वं गुगु गाथा ब्वंगु खः, व वयागु विद्वताया न्हाय्कं जुया थौतक नं पालि-साहित्ये जां थिना च्वंगु दु ।

मार- "पुष्पित तरु-कुञ्जे वया छ याकःचा सिमाक्वे च्वंच्वन । छु छंत धूर्तं तयेगु भय मदु ला ?"

उत्पलवर्णां गम्भीरगु सलं लिसः बिल- "छथेंजापि सलंसः द्रलंद्रः धूर्तं त वोसां तबी जितः थी फइ मखु, छ छम्हे-सिगु ला छु खं ।"

मार- "जि आः अदृश्य जुया छंगु शरीरे द्वाहाँ वने त्यना छं खंके हे फइ मखु ।"

उत्पलवर्णा- “जिगु चित्त जिगु वशे दु, योगसिद्धिस
जि थ्यना च्वने धुन, खुगु श्रेष्ठगु ज्ञान बांलाक खने धुन,
बुद्धया शासनयात जि पूर्ण याये धुन । काम धयागु दुःख
जुइकीगु खः गुकियात छं आनन्द धया च्वन । जि वासना वथे
अज्ञान अन्धकारयात नष्ट याना छ्वये धुन । छं मती ति,
जिगु निरति छ अन्त जुइ धुं कल ।”

मेथाय् वं अर्हत्व प्राप्त याना उदान स्वरूप धाःगु दु-
‘जितः पूर्वजन्मया स्मरण जुल । परचित्त ज्ञान प्राप्त जुल,
श्रोत इन्द्रिय वथे दिव्यचक्षु विशोधित जुल ।’

चित्तमल विनाश जुल । हानं जि योगसिद्धि साक्षात्कार
याये धुन ।

खुगु श्रेष्ठगु ज्ञान प्राप्त याना जि बुद्ध शासनयात पूर्ण
याये धुन । जि विश्व देवता भगवान् बुद्धया चरणकमले
वन्दना याना ।

पटाचारा

विपत्ति ग्रष्टम्ह अबला गुम्ह भगवान्या शरणे वना
दुःखं मुक्त जुल हानं दुःखमय जीवनयात लोमंका ज्ञानया
उज्ज्वल लँपुइ न्हावना संघनायिका व विनयधराया श्रेष्ठ पद
लाना काल, थःथे जापि न्यासःम्ह संकष्ट ग्रष्टपि मिसापित
मुक्तिया आलोकित लँपु क्यना शोकं मुक्त याना बिल, उम्ह
साधिका मिसाया नां खः- पटाचारा ।

भिक्षुणी जुइ धुंका थुंम्ह दुःखी मिसा पटाचारा नामं प्रसिद्ध जुल । थुगु नांया ल्यूल्यू वयागु जीवनया दुःखमय घटना नं स्वाना च्वं । पटाचाराया न्हापायागु नां सुनां नं मस्यू । व छम्ह श्रावस्ती च्वंम्ह तःमिम्ह श्रेष्ठीया म्हाब्मचा खः । ल्यासि जुइवं हे वया मां-बौपिसं छम्ह धनीम्ह हानं थःगु जातम्ह व्यापारी नाप वयागु विवाह यायेगु इच्छा यात । परन्तु व धाःसा विवाह मजूनबले हे थःथाय् च्वंम्ह छम्ह सेवकया प्रेमपाशे वयने धुंकागु जुया च्वन । व नाप विवाह जुइगु छुं आश मखनेवं छन्हु व उम्ह सेवक नापं सुयातं छुं मधासे छेँ तोता विस्युं वन । छम्हसिनं मेम्हसित थःगु प्राणयात सिवे नं येकल सुखे नं पूर्ण ध्यान तल । इपिं छगू तापागु देशे वना विधिपूर्वक विवाह यात । छुं समय तक निम्हं न्हाइपुक हे दम्पतिया जीवने दुन । उकिया दथुइ हे व गर्भवती जुल । यद्यपि वं थः मां-बौपिके आज्ञा मकास्ये थः योम्ह भात ल्यया व नापं विस्युं वःगु, अथे नं वं मां-बौपिं लोममंकू । गर्भावस्थाय् निर्घनपतिया आश्रये मचा ब्बीकेबले उचित रूपं विचार याइगु छुं प्रवन्ध मखना वं थः मां-बौयाथाय् वनेगु वचन पवन । परन्तु भातम्हं अन वनेगु उचित सम्फे मजुया यंपुगु खँ जक ल्हाना अथे हे पार यात । अले वं छन्हु सुयातं हे छुं मधासे छेँ प्याहाँ वन । थःछेँ श्रावस्तीयागु लँपु ज्वन । परन्तु भातम्हस्येँ लँय् हे नाप लाका हेका लिगना हल । अले हानं निम्हं च्वंच्वन । न्हाइपुक छुं दिन लिपा वया छम्ह बालाम्हे काय् बुल । न्हाइपुगु दिन हहँ व हानं गर्भवती जुल,

हानं थःछे वने धका वन । वया भातम्हं वयात हानं हे लिगवा
सम्हे बुके याना हया च्वंबले लँय् तस्सतं वाफय् वल, हानं
तस्सतं वा वल । वया प्रियपति वयागु निराश्रयता स्वया च्वने
मफुत । वं छथाय् काले लिक्क वना छुं सिमाकचा त्वथुलेत
सन । गुकि थःम्ह मिसाया छ्यों छगःसां वां मदायेके दइ ।
परन्तु व काले च्वंम्ह सर्प छम्हसें वयात न्याना बिल, गुकि
याना व अन हे परलोक जुल । मचा ब्वीके धुंका वं थःम्ह
भात माः वन । मामां मामां थःम्ह भातया मृतक शरीर खन ।
व ख्वल, अले निसहाय जुया व दुःखीम्ह नारी मचात व्वना
श्रावस्ती वने धका खुसि छिना वने त्यन । वर्षाया कारणं
खुसि नं बाः वया च्वंगु हानं थुखेपाखें बास याना मच्वंगु
जङ्गल जुया निरति अन ताउतक च्वने नं फुगु मखुत । उकि
नकतिनि बूम्ह मचा खुसिपारी काले थ्यने धुंका तःधिकःम्ह
काय् कायेत खुसि छिना वन । उबले हे छम्ह बाजं व मचायात
त्ता पाँय् भाःपाः दाया यंकल । अबला मांम्हं थस्वया लाय्
लाय् बुल, लापा थात तर बाजं मचा मतोत् । विवश जुया
छम्ह जक ल्यें दनिम्ह काय्पाखे न्ह्यांवन परन्तु हँसं थाय्
तोतल— वया तःधिम्ह मचां थुइकल कि मामं वयात सःता
च्वन, अले व नदिया प्रवाहे लाना चुइके यंके धुं कल ।
पटाचारां कुतः यात, परन्तु बचे याये मफुत । प्यखेरं असहाय
जूम्ह ख्वस्वं बिलाप यायां व श्रावस्तीपाखे वन । लँय् छम्ह
लँजुवाःयाके वया मां—बौपिनिगु खबर न्यंबले वयात न्यंकल—
छे दुना वःगुलि वया मां—बौ व किजापि लहाना सित,

श्मशाने कुंदना च्वंगु इमिगु हे खः । न्यने मात्रं हे पटाचारा भाराक्क गोतुल । वयात वस्त्रयागु नं ध्यान मन्त । वस्त्र व लज्याया ध्यान मदुगुलि व धनीम्ह श्रेष्ठी पुत्री निर्धन मिसा व दुःखी मातायात पटाचारा धका सःतीगु जुल ।

उखुनु महाकारुणीक भगवानं श्रावस्ती भिक्षुगणपिन्त उपदेश विया विज्याना च्वन । वस्त्र मदुम्ह उँइथें जाम्ह पटाचारा ख्वख्वं भगवान्या चरणे भोसू वल । करुणानिधि तथागतं अमृत वागाइगु वचनं नाइसे च्वंक धया विज्यात—
“केहें मय्जु होस दयेकी ।” वसपोलया दयां वयाके होस दत, उबले हे वयात सुं छम्हसें वसः छता बिल । पटाचारां उम्ह विश्वदेवतायात थःगु दुःखं भय्व्यूगु बाखं न्यंकल । भगवानं वयात धर्मया उपदेश विया विज्यात, उकिं वयागु चित्तयात तस्सतं शान्ति प्रदान यात । वसपोलं वयात निर्वाण लंपुया लँजुवाः याना विज्यात ।

प्रव्रजित जुया भिक्षुणी पटाचारा साधनाय् दुन । भगवान् प्रसन्न जुया वयात विनयशील भिक्षुणीपिमध्ये अग्रगु स्थान प्रदान याना विज्यात । छन्हु भिक्षुणी पटाचारा फेतुना ल्हाः तुति सिला च्वंबले वं भचा तापाक लः न्ह्याना बना च्वंगु व गना वंगु खन । वं हानं लः प्वंकल व नं भचा तापाक न्ह्याना गना वन, उकिया हे आधारे वं विचाः यात जीवन नं अथे हे अनित्य खः गुलि याकनं सिना वनी गुलि भचा लिपा सी । त्रिरत्नया शरणे च्वना थुगु हे कथं विचार व साधना यायां वं अर्हत्व प्राप्त याना काल ।

वयागु उपदेशे आपालं हे प्रभाव दु, वथेंजापि गुलिखे मिसापिसं वयाथाय् शिष्यत्व ग्रहण याना त्रिरत्नया शरणे वना शान्ति प्राप्त यात । छको वं आपालं मिसापिनि पुचले उपदेश बिया च्वन । उगु समये न्येम्हति मिसात उपदेशं प्रभावित जुया साधना याः वल । थ्व छगू वर्गया खँ खः, अर्हत्व प्राप्त याना वं थःगु जीवनयात पर्यवेक्षण यायां गुगु गाथा व्वंगु खः व वयागु साधना सम्पन्नताया प्रतीक खः । पटाचारां धाःगु दु--

“बु पालाः पुसा पी ।”

“काय् कलापि पालन यायां मनूतयेसं धन कमाये याइ धासॅलि जि छाया् निर्वाणया निति साधिका मजुइगु ? जि शास्ताया शासनयात माने याना च्वनाम्ह हानं शील सम्पन्नम्ह खः ।” मेथाय् हानं भिक्षुणी पटाचारां धाःगु दु--

“छन्हु ल्हाः तुति सिलागु लः थथ्या थासं क्वथ्याःपाखे वंगु जि खना ।” अले जि थःगु चित्तयात समाधी यंका ।

“मतया न्ह्योने फेतुना ध्यान याना । मतया इताः क्वछ्वयेत अले मुलुं ध्वाना, चिकने इताः दुन, मत सित ।”

मत सित नाप नापं जिगु चित्ते नं अकुशल सिना वन । थेरी पटाचाराया तृष्णा सदांया निति सित । व विपश्यधरपिमध्ये अग्रम्ह जुल हानं वं बुद्ध-शासने थःगु छगः महत्वं जाःगु कीर्तिया थां स्वाना वन ।

नन्दा

हिमालयया तराइपाखे च्वंगु प्रदेश वाउँ वाउँ घाया बांलाना च्वन । तःतःजागु तुइसे च्वंगु पर्वतया च्वकां वंचुसे च्वंगु आकाशे थीला थीला धयाथें च्वं । धुंसिमा व मेमेगु सिमाथें च्वापु वागाःगु सह यायां छम्ह साधकथें न्ह्याबलें तस्वाना च्वन । थुजागु प्रदेशे शाक्यपिनिगु जनपदे कपिलवस्तु छगू गौरवं जाःगु नगर खः । थनयागु राजप्रासादे हे भगवान् बुद्ध थःगु मचाबलेया जीवन हन । सुथन्हापां लुमके बहःम्ह गुणं जाःम्ह सुन्दरी यशोधरा नाप वयागु विवाह जुल । राहुल कुमार जन्म जुइ धुंका महाभिनिष्क्रमणया समये वसपोलं विश्वकल्याण यायेत सर्वस्व त्याग याना बिज्यागु खः । हानं दँ नं दँ कठोर तपस्या याना मारबिजय याना धर्मचक्र प्रवर्तन याना बिज्यात । राजगृह, मगध व कोशल देशे अमृतमय उपदेशं प्राणी मात्रयात कल्याण यायां वसपोल कपिलवस्तुस थ्यंक बिज्यात । उगु हे इले वसपोलया किजा गौतमी-पुत्र नन्द व यशोधराया मुले च्वंगु धन राहुल कुमार अले मेमेपिं शाक्यकुमारपिसं प्रब्रज्या कया त्रिरत्नया शरणे वना थःत थःम्हं धन्य भाप्यगु खः । कालान्तरे महादेवी महाप्रजापती गौतमीया बांलागु व क्वातुसे च्वंगु कुतलं महाप्रजापति, देवी यशोधरा व सुन्दरी आदि न्यासःम्ह शाक्य मिसापिसं साधनाया लँपु ज्वना प्रब्रज्या ग्रहण यात ।

व हे पवित्र शाक्य राजवंशे कपिलवस्तु नगरे हे

नन्दाया जन्म जुल । तःसकं हे बांलासे च्वंगुलि वयात नन्दा
 धका धाल । वयात जनपदया दकले च्वन्ह्याम्ह बांलाम्ह मिसा
 जुया 'जनपदकल्याणी' या उपाधि प्राप्त जूगु खः । आपालं
 शाक्य कुमारीपि जा काषाय वस्त्र धारण याना भिक्षुणी
 जू वन । परन्तु सौन्दर्यं युक्तम्ह नन्दा राजभवनया विलाषितां
 जाया च्वंगु साधनया दथुइ हे लयताया च्वन, यद्यपि
 कपिलवस्तुया शोभा न्हापार्थे दुगु मखुत, न राहुल दु, म देवी
 महाप्रजापती, न यशोधरा, न नन्दया जहान सुन्दरी । थुजागु
 इले म्हाइपुसे च्वंगु तंकेत व बांलाम्ह नन्दां ज्याःयाथाय्
 ज्वातां दना सुपांय् नाप न्हाइपुक म्हिता च्वंम्ह चन्द्रमायात
 स्वया च्वन, अले वयागु नाइसे च्वंगु ल्हाती च्वंगु हीरा थूना
 तःगु चुडीया च्वकाय् तिमिला जःया जः प्याखं हुया च्वन ।
 वयागु सपले च्वंगु हना तःगु जीस्वां नं अथे हे कःकः धाइ
 च्वन । मणि थुना तःगु त्वाःदेवां वातावरण कन गम्भीर
 याना तल । तर नन्दाया नुगः अथे हे विचलितथे जुया च्वन ।
 मती हे मतयार्थे जुइक आकाशे च्वंगु हाकुसे ख्वात्तुसे च्वंगु
 सुपांय् वया चन्द्रमायात तोपुया बिल । जःया प्याखं दित ।
 सत्तिक पुखुली च्वंम्ह चक्वाः कंगः थः यःम्ह नाप बाये माला
 विरह व्यथाय् दुन, व हाला हल । थ्व न्यना नन्दा थारान्हुल ।
 जीस्वांमाः ब्यन, छ्यालब्याल जुल । नन्दां कसुका तल ।
 वयागु ब्यथा अन्धकारे कन दकले ख्वातुसे च्वना वन । वं
 विचाः यात— चक्वाः कंगः जा प्रियतमया वियोग जूगुलि अथे
 याये थये याये मदयेका च्वन, तर जि ? जिमि प्रियजनपि

फुक वैभवयात तोता त्यागमय जीवनयात श्रेष्ठ भाःपाः भगवान्या शरणे वने धुंकल, छु प्रियजनपिनिगु स्नेह स्वया थ्व आःपाः मू वंला ? वयागु नुगःचु धया च्वन- 'मवं' । वं निश्चय यात- वं नं कन्हे सुथे हे फुक त्याग याना प्रव्रज्या ग्रहण याना काये ।

सुन्दरी नन्दा थःगु निश्चयानुसार भिक्षुणी संघे वना प्रव्रज्या जू वन । तर वयाके रूपया गर्व न्हापाथें हे दु । थः प्रियजनपि नाप च्वनेगु वयागु इच्छा खः, पुरे जुल । उकिं तथागतया उपदेश न्यनेत व मवं । शास्तां वयागु रूपे दोष क्यना बिज्याइ धका व गयाः । छ्या धाःसा वसपोल रूपया गर्व छ्याछ्या याना बिज्याइगु । परन्तु महाकारुणीकया करुणां व वञ्चित जुया च्वने मफुत, वसपोलं वयात ज्ञान थुइका काये फुम्ह खः धका सीका बिज्यात । अले भिक्षुणी संघया प्रधान भिक्षुणी महाप्रजापती गौतमी सहित उपदेश न्यनेत वयेमा धका उजं जुया बिज्यात ।

फुकं तथागतयाथाय् वना मङ्गलमय उपदेश न्यंवन, तर अयूनं रूपरानी नन्दां छम्ह भिक्षुणीयात थःम्ह प्रतिनिधि याना उपदेश न्यंके छ्वत । तथागतयात वया अज्ञानताय् दया वन । वसपोलं हानं उपदेश बिया बिज्यात- 'सुं भिक्षुणीं नं प्रतिनिधि छ्वया हये मज्यू ।' थुकथं बाध्य जुया नन्दा तथागतया न्ह्योने वल । शास्तां थःगु ऋद्धिबलं वयात छम्ह अत्यन्त बांलाम्ह मिसा छम्ह क्यन, गुम्ह बुलुहुँ बुलुहुँ बाका वंम्ह जुया वन अले बृद्धावस्थां वयात शिथिल याना विल ।

सौन्दर्य फुकं मदया वन, सँ भुइया वन, जँ चातुल, ववदल, तना फुना वन । नन्दा थारान्हुल । वया नुगले मचायेक विचाः वल, रूप अनित्य खः, जीवन नश्वर खः । व मूहाल वया नुगःचु थरथर खात । अले वं थःगु द्वं खंका काल । वयागु चित्त भोगया संसारपाखें फःहिल, अले भगवान्या चरणे श्रद्धां छयो ववछुत ।

थुकथं दुःख साक्षात्कार याका महाकारुणीकं वयात उपदेश बिया बिज्यात— “नन्दा ! असुचि व ब्याधि जाया च्वंगु थःगु शरीर स्व, समाधी च्वना समाधी मन ति ।” शरीरया परिणाम मस्वसे मखंकुसे अभिमानी मनूतयेसं जक थुकियात अभिनन्दनीय भाःपी । नन्दा ! चानं—न्हिनं ज्वलँहँ मच्चंमह जुया कायया पर्ववेक्षण यायां छुं थःगु प्रज्ञाया लिघंसाय सौन्दर्यया मोहं विमुक्त जू, अले सत्ययात खंके फइ ।”

भगवान्या अमृतमयगु उपदेश न्यना नन्दा धात्थेंयाम्ह साधिका जुल । अले ज्ञान लाःबले गाथाया रूपे थथे घाल— जि शास्ताया उपदेशयात ज्वलँहँ मच्चनीमह जुया थुइका कया । काययागु यथार्थता दुनें नं पिनें नं खंके धुन । उकिं थ्व देहपाखें जित निर्वेदावस्था प्राप्त जुल । धात्थें व घन्य खः, गुम्हंसित अनुपम शान्ति दत । महाकारुणीकया दिव्य वाणी न्यनेगु शीभाग्य दत । अले “थेरी गाथाय” थौंतक नं वयागु उद्धार वयागु ज्ञान स्वयं नन्दायागु यशया न्हाय्कथें जुया च्वंगु दु ।

सोणा

छेँ क्कं वृद्धि जुजुं वया च्वंगु खना वृद्धाम्ह सोणा साब सन्तोष । वयात छु तक्क माःगु खः सकतां पूर्णगु छेँ फिम्ह मचाखाचा, गोम्हखे काय्मचा व म्हाय्मचा, थः मनं तुनाथें जाःम्ह मिजं सकतां पूर्ण जू । छन्हु विशेष उत्सवया आयोजन दुगु खः सिचुक फसे याउँक च्वना च्वंम्ह गृहस्वामी छुं छगू बिचारे लीन जुया च्वन । सोणां छेँया हामाया पहले तीसकं न्यन- “आर्यपुत्र ! तःधिकम्ह भौमचाया निति छता वता तिसाः वसः माला च्वन ।” छेँया हामायागु ध्यान भङ्ग जुल । वं धाल- ‘काय्यात धा, वं हया बी ।’

“मखु छपिसं हे हया बिज्याहूँ । कीपि दयेक दयेकं वयात नसा त्वंसाया धन्दा कुबीकेगु जि स्वयेबले उचित जूथें मच्चं ।”

“सोणा ! नीदँ नीनिदँ दये धुंकल, छंगु शरीरया निति थ्वहे साधारण निता वसः तोता छुं हया मबिया । छं थुमित लहिना तःधि याये धुंकल, आः याउँक च्वं ।” गृहस्वामीं न्वात । वृद्धाम्ह सोणां मती तल, वया मिजं आपालं वृद्ध जूगुलिं माक्व जक खर्च याइम्ह जूगु जुइ । उकिं वं आपालं हे जिद्दी यात, गुबलें तिसा, गुबलें वसः फोना हे च्वनीगु । काय्पि धाःसा गुबले तक अबुं गृहस्थी चले याना च्वनी अबले तक आनन्दं च्वने धयागु मती तया च्वन ।

छन्दु दिक्क जुया गृहपति धाल- “आः ला अप्वः जुल,
सोणा ! जि थ्व फुक्क स्वया च्वने फइ मखु ।” सोणा नं
दिक्क जुया च्वंगु । वयागु हे कारणं याना चिकिधिकम्ह
भौमचायात लुसिखःया इच्छा पूर्णं याना बी मखना च्वंगु ।
वं धाल- “छु यायेगु ले ?”

“न्ह्याथायसां वना बी ।”

थ्व खँ न्यना नं सोणां वयात न्हिथंथें लय्मत्तायेकू ।
उकिं वं बराबर धाइ “गुखुनु लाइ जि प्याहाँ वना बी, अले
छिपि सकसिनं सीका सोणा ! अले ख्वख्वं जितः लुमंका च्वने
माली ।” न्हिन्हि हे थुजागु खँ न्यना सोणा थः काय् छय्पिनि-
थाय् भुले जुया च्वनीगु । थुजागु स्थिती छन्दु गृहपति दुःखी
जुया छे तोता प्याहाँ हे वन ।

श्रावस्तीया कुलीन परिवारे जन्म जूम्ह उच्च घराने
जीवन हना च्वंम्ह सोणां सन्ध्या जुल, बहनी जुल अयनं वया
जीवन धन, जीवन सर्वस्व, थः जहान ल्याहाँ मवोगु खना
काय्पित धाल । काय्पिसं नं उखें थुखें माः जुल । तर
लुइके मफु ।

छन्दु छन्दु, निन्दु निन्दु यायां गुलिखे दिं वन । तर
गृहपति मवः सोणा नमवास्ये थःगु क्वथाय् च्वना च्वन ।
बल्ल छन्दु वं सिल बया भातं सांसारिक माया मोह त्याग
याना प्रव्रज्या काल, व त्रिरत्नया शरणे वने धुंकल ।

अले ख्वख्वं ख्वख्वं सोणा गंसि जुल । मन चिनां ची मफुत । वं थःगु सम्पत्ति फुकं काय्पित इना बिल । छखें वयात याउँल, मेखें सकसितं छकल हे स्वतन्त्रता प्राप्त जुल । तर भौमचातयेसं न्हापां छुं दिन तक हे जक नये त्वनेगु बिचायात । लिपा जूलिसे मती तथा हल थ्व बूढी सुम्क जक च्वना नइम्ह । जिपिं धाःसा माको ज्या याये मापि । स्वार्थवश इमित सोणा ज्यातुगु कुथें जुया वन । काय्-भौपिनिगु नितिं सर्वस्व त्याग याइम्ह बहुपुत्रिका व सोणायात पल पल पत्ति निरादर जुया वल । भौमचातयेसं थः भातपित खँय् खँय् माजुयागु खःगुं मखुगुं खँ कनीगु जुल । गुकि याना इमिसं नं थः मांयात वास्ता मयासे हल । गोन्हुखे पित्याःम्ह प्याचाःम्ह सोणायात सुनानं छुं वास्ता मयात । च्यो भ्वाति-तयेसं नं वयागु छुं खँ न्यसां न्यनाथें ज्या याना मबिल । निहत्यं जूगु अपमानं याना वयात थः भातं घया वंगु खँ लुमना वल- “गुखुनु जि पिहाँ वनी, उखुनु सीका सोणा !” सोणां फुक थुल । वं निश्रय यात, जि नं भिक्षुणी जुया भातयागु उत्तमगु लँय् अनुगामी जुइ ।

दुर्बलम्ह सोणा भ्वाथःगु वसतं तोपुया भिक्षुणी संघे वना प्रव्रजित जू वन । परन्तु वयात बारबार छय्मचापिगु न्हिला च्वंगु खाः लुमना वइगु, अले चित्तो मोह व अशान्ति जाइगु ।

अमृतमय उपदेश न्यना थुइका वं कठीनगु साधना यात । थःगु साधनाय् व सफल नं जुल । भगवान् महाकारुणिकं

नं वयागु साधनायात प्रशंसा याना दृढ अध्यवसाय यायेगुली
भिक्षुणीपिमध्ये वयात अग्रणीया पद प्रदान याना विज्यात ।
सोणा कृतार्थं जुल । वं अर्हत पद प्राप्त याना काल ।

थःगु जीवनया पर्यवेक्षण यायां भिक्षुणी सोणां गाथाया
रूपे धाःगु दु--

“जीर्णं दुर्बल स्थिती भिक्षुणी जू वया । धर्मोपदेश
न्यना सँ त्वाःल्हाका प्रव्रज्या कया । मुक्ति प्राप्त याना अनाशक्त
जुया निर्वाणे दुहाँ वने धुन । आः जि पुनर्जन्म जुइ मखुत,
जि पञ्चस्कन्धया हा ध्यना बी धुन ।”

भद्रा कुण्डलकेशा

नसंचिया म्ये चीसः जुयावं वन । श्रावस्तीया वैभव-
शाली छगू प्रासादया कोठाय् छम्ह बांलाम्ह नचाम्ह मिसा
स्नाताय् फेतुना च्वन । वं कंकण व हेरा थुना तःगु हार आदि
आपालं मूवंगु तिसां तिया तल तर अय्नं बाराणसीया लुँतिसां
क्यागु पलेस्वार्थे नाइगु लाउँया बांलायात सुचूके मफया च्वन ।
स्वां व धुं धुपाँय्या ह्वाला ह्वालां बास वोगु कोठाय् च्वना
वं बराबर लुखापाखे स्वया च्वन । वयागु अजः खाःगु मिखाय्
सुं छम्ह पिया च्वंगु पहः दु । आकाकां लुखा चाल । अले
वया जीवन सर्वस्व ल्याय्म्ह दुहाँ वल । गाबलं पुया च्वंम्ह
मिसाया मिखा लज्जां क्वछुत ल्याय्म्ह वयाथाय् लिक्क सुं क

फेतू वल, अले तीसकं धाल- “छुया अपराधी भाःपाः जित जीवन बीम्ह हृदयश्ररीं जित उपेक्षा याना च्वंगु ?”

बैसया भौमचा भद्रा राजगृह्या धनी श्रेष्ठीया बांलाम्ह व गुण दुम्ह म्हाय्मचा खः । छुं दि न्ह्यो वं थःगु प्रासादे ज्याःया लिक्क दना लँपाखे स्वया च्वंगु खः । आकाळाकां वयागु मिखा कालकुलु हाला च्वंपि मनूतयेगु पुचले वन । व मनूतयेगु पुचः वहे प्रासादया सत्तिक च्वंगु लँपुं वया च्वंगु खन । पुचःया न्ह्योने छम्ह ल्याय्मह बांलाम्ह तर राजगृह्या राजपुरोहितया काय् सुत्थक वन्दि अवस्थाय् दु । वं खुज्या यात, वहे अपराधे वयात सैनिकतयेसं जुजुया आज्ञा कया प्राण दण्ड बीत स्यायेगु थासे यंका च्वंगु खः । भद्रा व खना बांमला कथं हे आशक्त जुल व नाप लाय्त नयेगु त्वनेगु तोता बिल । वयागु हे चिन्ताय् थःत तंकल । पासापिसं गुलि हेकल, तर फुकं व्यर्थ । दिक्क जुया कायेल जुया इमिसं वया बौपिन्त कन । इमिसं नं थः योम्ह म्हाय्यात अने अने कथं हेकल तर भद्रां व युवकयात थःगु सर्वस्व भाःपी धुंकूगु लिफ्याके मफु । विवश जुया श्रावस्तीया कोषाध्यक्ष जुया च्वंम्ह वया अबुं आपालं घ्येबा व लुं गुप्तरूपं राजकर्मचारी-पित बिया सुत्थकयात तोतका काल । अले अनेक रत्नाभरणं तीका इमिसं भद्राया विवाह वहे वया योम्ह सुत्थक नाप याना बिल ।

न्हू विवाह याम्ह भद्रां थ्व हे खँ लुमंका च्वन । वहे मिजं, वया भात, वया आराध्य न्ह्योने हे दु तर लज्यां याना

नतुइ हे मफु । अले सुत्थकं न्यन- “धा प्रिय ! जितः अपराधीथे मतासा छाय् थथे तं ?”

साहस मुंका भमचा भद्रां तीसकं धाल- “मखु जीवन धन, छपिं हे जिगु सर्वस्व खः, जि ला छपिनि सेविका जक खः ।”

श्रेष्ठ पुत्री भद्रा व सुत्थकया जीवन याउँक न्ह्याइपुक न्ह्यानावं च्वन । सुत्थकं छु तक मती तइ व फुक्क पुरे याना पतिपरायण भद्रा लय्ताइ च्वंगु खः । वं भातया इच्छायात थःगु इच्छा भाःपीगु अले वयागु सेवा याना लुधना च्वनीगु ।

छन्हु भद्राया भातं धाल- “शुभे, जि पर्वते च्वंम्ह देवतायात भाकल याना तयागु दु, यदि जि मुक्त जुल धाःसा वयागु पूजा याये ।” जि मुक्त जूगु आपालं दत उर्कि पूजा याये हे माल । छं पूजायात माःगु ज्वलं तालाकि ।

सोफाम्ह भद्रां लय्तातां पूजा ज्वलं दयेकल अले यक्को मू वंगु वस्त्राभरणं छायापाः थःम्ह सखि नन्दा नापं भातया ल्यूल्यू वन । पर्वतया क्वय् थ्यने साथ वया भातं धाल- “भद्रा, थुपिं सेविकापिं व थःम्ह सखीयात छेँ छ्वया ब्यु, लुँयागु पुजाभः छं थःम्हं हे ज्वना जि नापं वा छाया धाःसा जि एकान्ते च्वना पूजा यायेमाः ।

भद्रायात छुं छुं थाकुथे ला जुल तर अय्नं प्रिय स्वामीया बचं जुया च्वन । वं थःम्हं हे पुजाभः ज्वना भात नापं पर्वतया च्वकाय् थ्यंकः वन । अले भातयात पूजाया निति अनुरोध यात । तर सुत्थकं छाःगु स्वाः याना धाल- “फुक्क

तिसा तो ।” भद्रां थारान्हुया धाल- “देव ! छाया, जि छु अपराध यानागु दु ?” वया स्वामि क्रूर अट्टहास याना धाल- “छं सि हे स्यू कि जि खुं खः । अयनं छं जितः मतिना यात । जितः तोतका बिल । जि छन्त, जितः तोतका व्यु धका मधया । उकिं फुक तिसा तोता सीत तयार जु ।”

भद्रा थरथर खात । अनुनय विनय यात, तर फुकं सिर्ति । विवश जुया भद्रां भययात न्हिला ख्वालं तोपुया धाल- “आर्यपुत्र, अथेसा जिगु अन्तिम इच्छा पुरे याये व्यु, जि ला न्ह्याबलेया लागी छपिं नाप बाइम्ह हे जुल । उकिं केवल छको जक आलिङ्गन याये ।” सुत्थकं उपेक्षापूर्वक स्वीकार यात । भद्रां आलिङ्गनया तोह तया छले याना वयात तस्सतं घ्वाना बिल । व घूर्तं पाहाडं ववय् कुतुं वन ।

भद्रायात सी जकं म्वाल, तर उजागु बने याकःचा जुल । वया संसार धू धू जुल । वया नुगले नं म्बखाय् ब्वल । छुं भच्चा लिपा वं तापाक च्वंगु थःगु देश राजगृह खन । वं छेँ ल्याहाँ बनेगु मती छको अय्क जक हये फत वं मती तल, गुगु राजगृहं सिन्हः तिना शृंगार याना वयागु खः अन हानं विधवार्ये जुइका बनेगु ? वं थःत सुयां मयेक सुत्थकया कलाः यात हानं व हे सुत्थक घूर्तं जुया प्याहाँ बल । वयागु घूर्ततायात अले थःम्हं हे बियागु दुःखदायी परिणामयात वं गये सुयात कने फइ ? सुयात कने छि ? वयागु मन वैराग्य, व उखेँ थुखेँ जुजुं निर्ग्रन्थ साधुपिनिथाय् आश्रमे श्यंकः बन । अन वं साध्वी जुया तर्कशास्त्रे प्यपुन । वयात अन दिक्षा

बिया वयागु हाकुगु सँ फुकं पुया बिल । अनं लिपा वयागु गुगु
सँ ताहाक जुया वोगु खः, व कुलि कुलि चि, उकिं अन वया
नां कुण्डलकेशा जू वन ।

ध्वं बांलाक शिक्षा काये धुंका गांगामे प्रचार याः
वनेगु यात, नाप नापं शास्त्रार्थ नं याः जुल ध्वया शास्त्रार्थ
स्वाःगु छपु बाखँ प्रचलित । ध्व गन गन वन अन गामे पिने
फिलाया तिमा स्वाना बीगु अले धाइ- “गुम्हसिनं थुकियात
मन्नातयसं स्यंके बी वं जि नाप शास्त्रार्थ याये माली ।” न्हेन्हु
तक थथे धया शास्त्रार्थ याना गांया सिमानाय् ल्याहाँ वया
थःम्हं तया थकागु तिमा स्वः वइगु । यदि तिमा तस्वाना
च्चंसा छुं खँ मद्रु, मखुसा लिकायेके छोम्ह वा स्यंके ब्यूम्ह नाप
शास्त्रार्थ याइगु । अनेक विद्वानपित बुके धुं कल । अले छको
अग्रश्रावक नाप लात वसपोलं भद्रायात धाल- “छि हे न्हापा
लाक न्यना बिज्याहुँ ।” भद्रां आपालं प्रश्न न्यन, अग्रश्रावकं
फुकयागु नं सन्तोष जुइक लिसः बिल । अले भद्रां धाल-
“आः छपिसं न्यना बिज्याहुँ, भन्ते !” धर्म सेनापति सारिपुत्रं
न्यना बिज्यात- “एक नामं कि ?”

भद्रां छुं लिसः बी मफुत । वं वसपोलया तुती भोपुया
बिन्ति यात, छपिसं हे थुइका बीगु दया तया बिज्याहुँ ।
वसपोलं थुइका बिल । ज्ञानं अतृप्तम्ह भद्रा तृप्त जुल, वयात
न्हूगु कथं शान्ति लुल । अले वं श्रद्धापूर्वक धाल- “भन्ते !
जि छपिनिगु शरणे वया ।”

धर्म—सेनापति गम्भीर सलं धाल— ‘शुभे, जिगु शरण कायेमते । थ्व फुक महाकारुणीक भगवान् तथागतयागु मङ्गलमय उपदेश खः, उकिं व हे शास्ताया शरण का । छत वसपोलयागु कल्याणकारी उपदेश अनुपम शान्ति जुइ ।’

वसपोलयागु खँ न्यना भद्रा गृद्धकूट पर्वतया च्वकाय् वन । अन करुणानिधि भगवान् बुद्धं भिक्षुपित दान बिया च्वंगु इले भद्रां दर्शन यात व लय्ताल । श्रद्धां व्वछुत । अले वसपोलयात वन्दना यात ।

भगवानं आश्वासनं जाःगु नायगु सलं आज्ञा जुया विज्यात— “भद्रे ! वा” वसपोलया श्रीचरणे लिक्क थ्यंका अन हे वयागु उपसम्पदा जुल । प्रव्रजित जुया साधना व धर्म प्रचार यायां व मगध, कोशल, काशी, वज्जि व अङ्ग प्रदेशे चाचाहिला जुल ।

ज्ञानी उपासकपिसं वयात चीवर दान बिल । भद्रां साधना याना अर्हत्व लाना काल ।

वयागु जीवन धन्य जुल । व मुक्त जुया वन । वं विश्वशान्तिया लागी गुगु त्रिरत्न शरणया पवित्रगु लँ वयना वन, व ताकाल तकं न्ह्याबलेंया न्हूथें च्वं ।

भद्रा कपिलानी

व थःम्ह मिजंया घात्थेंयाम्ह मिसा खः । वैभवया मुले ब्वलंम्ह व सुखे हुसुलुं चुया च्वंम्ह तर गबले वया मिजंनं दक्व

फुक्क तोता छेँ पिहाँ वन उबले वं नं दक्क वैभव वांछ्वया थः
मिजंया ल्यूल्यु वन ।

थुम्ह बांलाम्ह नारीरत्न सागल (स्यालकोट) या
कौशल गोत्रया ब्राह्मण कुले जन्म जुल । ब्राह्मण तःमिम्ह खः
वं थःम्ह म्हाय्यात याउँक म्हाइपुक हे ब्वलंकल । कपिल
भद्राया कन्या जूगुलि वयात भद्रा कपिला वथें भद्रा कपिलानी
धका धयातल । भद्रा सुख व स्नेहं ब्वलंम्ह हानं सद्गुणं
युक्तम्ह खः । वयाके थःगु ऐश्वर्यया भतिच्चा हे घमण्ड मद्दु ।
सुशीलता, विनय व सेवा भावना हे वयागु आदर्श खः ।

यौवन जाया वसेलि वया मां-बौपिसं मगधयाम्ह
छम्ह समृद्धिशाली गुणवान युवक नाप थःम्ह म्हाय्या विवाह
याना बिल । सात्वीक गुणं जाःम्ह ल्याय्म्ह पिप्पलिमानवकं
थः योम्ह सौन्दर्य व सुलक्षणं युक्तम्ह मिसा चूलागुलि थःगु
भाग्ययात तारिफ यात । भद्राया नं मनं तुनार्थें जाःम्ह मिजं
दया तस्सकं लय्ता । निम्हसिनं नं छम्हस्यें मेम्हसिगु सुखे
ध्यान तथा चवनीगु । वयागु सेवामय आदर्शं जीवन नगरया
निर्ति श्रद्धापूर्णं खँल्हा बल्हाया विषय जू वन ।

महाकारुणीक भगवान् बुद्धं धर्मचक्र प्रवर्तन याना
प्राणीमात्रयात शान्ति प्रदान याना बिज्यात । वसपोलं जन-
जनपित मोक्षया कल्याणमय लँपु क्यना कृतार्थं याना बिज्यात ।
वसपोल गन गन बिज्यात, अन अन मङ्गलमय उपदेश न्यना
गुलिखे मनूत प्रव्रजित जुया काषाय वस्त्र धारण याना साधनाय्

लीन जुइगु, भद्राया मिजंनं नं वसपोलयागु अमृत समानगु उपदेश न्यना संसारयापाखें विरक्त जुल ।

थःम्ह हृदय-देवता पीगुली मिखा चक्कंका च्वनीम्ह प्रनयणी भद्रां खन वया सर्वस्व वया जीवनया पासा मानवकं ऐश्वर्यमय जीवन वांछ्वया भिक्षु वसतं पुन । आः व मानवक मखुत, भिक्षु काश्यप जुया त्रिरत्नया शरणे वने धुंकल भद्राया नुगः थःम्ह मिजंया उत्तमगु वस्त्र खना तःफाः जुल, तर नाप नापं वियोगं तिक नं मिन । सुखबलेया छगू स्मृति भद्राया अजःखागु मिखाया न्होने च्वंवल । व ममतां जाःम्ह मिसा खः अथे जूसां वं थःगु मतिनायात स्वामिया लँय् बिकः जुइके मब्यू । वयागु नुगलं तीजकं धाल- “भद्रे, प्रियया अनुशरण यांना वयागु लँ तःब्या यांना ब्यु ।” थःम्ह प्रेमया देवताया धात्थें याम्ह जीवनया पासा भद्रां थःगु फुक सम्पत्ति थः योयोपित, गरीब दुःखीपित बिल । अले वं प्रथम पहरे हे फुक सांसारिक सुखयात वांछ्वया भिक्षुणीथें जीवन व्यतीत बात ।

भिक्षु काश्यपं भगवान्या शरणे वना स्वंगू विद्यायात प्राप्त यांना काल वथें थःगु साधना व ज्ञानद्वारा व संघे आपालं विख्यात जुया वन । भिक्षु काश्यपया नां जाःगु न्यना भद्रायागु नुगले आनन्दं भय्भय् बिल । न्यादँ तक भिक्षुपिनिथें जाःगु जीवन हने धुंका मिसापिनि निति महादेवी महाप्रजापती गौतमी व भिक्षु आनन्दया सुप्रयत्नं भिक्षुणी संघया स्थापना जूगु स्वर्ण अवसर प्राप्त जुल । अले भद्रा नं विधिपूर्वक

प्रव्रज्या कया उपसम्पदा प्राप्त यात । हानं ज्ञान कमाये याना साधनामय जीवन हन । कालान्तरे वं अर्हत्वयागु श्रेष्ठ पद लाना काल ।

भगवान्या परिनिर्वाण लिपा संघया नियमे शिथिलता बल । अले भिक्षु काश्यपं हे न्यासःमह भिक्षुणीपिनिगु सभा याना न्हापांगु संमायना प्रबन्ध याःगु खः । भद्रां नं भिक्षुणी संघे च्वय् थ्यंगु थाय् प्राप्त याये धुंकूगु खः । जेतवने उपदेश व्यूगु इले छको भगवानं भिक्षुणीपित इमित ल्वःल्वःगु पद बिया बिज्याबले पूर्वजन्मया स्मृति दुपि भिक्षुणीपिमध्ये अग्रगु स्थान प्रदान याना बिज्याना भद्रायात कृतार्थ याना बिल ।

थुमिसं धर्म प्रचार यायां जीवन हना निर्वाणयात साक्षात्कार यात । थः मिज्या योग्यमह मिसा धात्थेयाम्ह सहचारी त्यागमयी भद्रां भिक्षु काश्यपया परिचय व्युव्युं धाःगु दु—

“भिक्षु काश्यप भगवान् बुद्धया उत्तराधिकारी जुल । वसपोलं त्रिविद्या आदि ज्ञान लाना काय् धुंकल ।”

मेथाय् वं थःगु विषये गाथा कथं धाःगु दु— “जि त्रिविद्या आदि ज्ञान लाना कया । जि मारयात बुका बिया । आः वं जितः छुं याये फइ मखु । निर्वाणयात साक्षात्कार याना काये धुन ।”

वं थःगु त्याग, ममता, साधना व धर्म ज्ञानं थःगु मिसा जीवनयात सार्थक याना मेपि मिसापिनि निति लँपु चायेका बिल ।

कृशा गौतमी

गुम्हस्ये थःगु जीवनया आदर्श साधारण वस्त्र धारण यायेगु व त्यागमयी भिक्षुणी हनेगु भापिल उम्हसें व पद कायेत वं जन्म जन्म तक थाकुगु साधना यात । दुःखरूपी गोफसे इतिमिति ककं वयात उगु महान ज्योतिया शरण खने दत, गुम्हसिनं वयागु अन्धकारया पर्दायात नष्ट-भ्रष्ट याना बिल हानं वयात मुक्तियागु मंगलमयी लें वयना विज्यात । व उखे साहसपूर्वक न्ह्या वना तथा अर्हत्यागु श्रेष्ठ पद प्राप्त यायेगुली सफल जुल । थुम्ह नारी रत्नया नां खः “गौतमी ।”

मिसा धयापित बुसें निसें हे आपालं आपालं प्रकारया फंफट तक्यनीगु अले निर्धनीगु छेंया म्हाय्मचा जूसा दुःख, उपेक्षा, घुर्की व कठोर परिश्रमया पुखुली इतिमिति कना थाहाँ ववं नं बारम्बार निर्धनताया पहाडे ठक्कर नया च्वने मालीगु गुकि याना वया क्यातुगु नुगः वयागु संसारया ततःधंगु आकांक्षात चुंचुं दल । श्रावस्ती च्वंम्ह छंम्ह गरीबया म्हाय्मचा गौतमीयात नं मचांनिस्यें हे गंसिम्ह जुया कृशा गौतमी धाइगु जुया च्वन । छुं छुं माँ-बौया किचले स्नेहया सुख काकां गौतमी मचासु तना ल्यासे जुल । माँ-बौपिसं विचायात, सुं छंम्ह भिम्हसिगु कुले विवाह याना बीवं थःम्ह दुःखी म्हाय्मचा सुखी जूगु खनी, तर सर्वस्व त्यागयात नं इमिसं वयात सुखी याये मफुत ।

बाजुया छेँ पला तयेवं हे माजु केहेँभत परिवारपिसं
 हिबाय् चबाय् पहलं नुना बिल । तर अय्नं ख्वःबि गाः चोते
 सुनानं मखंक प्वचिना वं थुजागु फुक फल । वं भात व
 माजु-बाजुया सेवा यात । छेंया फुक ज्या वं हे यायेमा, द्यो
 तुयु मजुवंनिसें सकलें द्यने धुंका तकं न्ह्याबलें परिश्रम यायेमा ।
 कृशा गौतमीया जीवने वसन्त वल । व गर्भवती जुल अले
 वयात काय्मचा छ्मह नं दत । नकतिनि बूमह मचा बांलासे
 च्वं । वया माँ-बाजुं थःगु वंशया मत छय्मचायात खन,
 इमि लय्ताःया थाःगाः मन्त । छय्मचाया माँया रूपे इमिसं
 थःमह काय्-भौ गौतमीयात बांलागु व्यवहार याना हल ।

थःमह माँया सुख शौभाग्यया चि व मचा तःधिक
 जुया न्हू न्हू कथं म्हिते सल । कृशा गौतमीं मचायात समा
 याकीगु, बुइगु, अले हानं व म्हितीगु स्वस्वं लय्लय् ताइगु ।
 तर छन्हु वयात हे आकाकां मलखं कःथें जुल । वया
 काय्यात सर्प न्यात हानं मचा सित । कृशा गौतमी थसःपाय्क
 जू वन । मूर्छा ब्यनेवं सीमह काय्यात घयेपुना उइँथें थुगु लें
 उगु लें चाहिला हाला जुल, सुनानं जिमि काय्यात वासः
 यानाब्यु । मनूतयेसं वयागु दुःख खना दुःख प्रकट याइगु, तर
 वयागु दुःख लंका बी सुनानं हे फुगु मखु । गुलिसिनं धाल—
 “कृशा ! भगवान् तथागतं जक थुकिया वासः बी फइ ।”

भगवान् धर्म प्रचार यायां विज्याना च्वन । कृशां
 खना ब्वाँय्वना वसपोलया पाली भोपुया ख्वख्वं धाल— जि
 भातं व छेँ च्वंपिसं हिबाय् चबाय् याना तःमह मिसा खः ।

जि सुं दुसा, छुं दुसा वहे काय् छम्ह व नं थथे जुल, भगवान्
ध्वयात दया तथा म्वाका विज्याहूँ ।

भगवानं व शोकं विह्वल जुइका च्वंम्ह ममतामयी
मांम्हेसित आपालं थुइका बीत स्वत तर थुइके मफु, न त ब
खुवःगु हे दिकेफत अले बसपोलं धया विज्यात- “गौतमी छं तू
कया हि अले छिमि काय् म्वाका बी तर तू थयोगु छेँ कया
हयेमा गन गुबलें सुं हे मसीनि ।”

गौतमी छेंखा प्वाः, लुखा प्वाः पत्ति वना तू छम्हू पवं
जुल दया दुपि मनूतयेसं वयात तू बी हइगु तर वं न्यनी थन
छेँ सुं सीगु मइ ला ? वयात अपशोच मज्जीगु छेँ छखा हे
मलू । अन्ते निराशम्ह कृशा गौतमीं भगवान्याथाय् ल्याहाँ
वया वं धाल- “भगवान् ! छपिसं गजागु तू कयाहि धया
विज्यागु खः व तू कया हय् मफुत । थयोगु छेँ छखा हे मडु
गन सुं हे मसीनि ।” वं भगवान्यागु अमृतमय वाणी न्यना
थुइकल अले बसपोलया श्रीचरणे व्वछुत । उगु मङ्गलमय
उपदेश खः- “कृशे ! जन्म-मरण संसारया नियम खः, दुःख
छंतं जक जूगु मखु सकसितं नं जुइगु खः अले छ जक थपाय्सकं
दुःखी जुइगु छाय् ?” वयागु मनया शोकरूपी अन्धकार म्हुना
वन । वं थःम्ह सीम्ह काय्या अन्तिम संस्कार याना प्रब्रज्या
कया भिक्षुणी जुल । त्रिरत्नया शरणे वना धर्म-ज्ञान प्राप्त
यायां वं अहंत्वं प्राप्त याना काल ।

अले थःगु जन्मया न्हापायागु अनुभव यायां वं धाःगु
दु- “पूर्वजन्मे व क्षत्रीया सामन्तया लावण्यवती कन्या खः ।

भगवान् पद्मोत्तर बुद्धया समये व उपदेश न्यनेत वनीगु । छन्हु
छम्ह त्यागमयी साधारण वस्त्र धारिणी भिक्षुयात भगवान्या-
पाखें प्रशंसा जूगु खना भिक्षुणी जुइगुली मन वन, तर उमु
जन्मे कुतः यायां हे वं थःगु इच्छा पूर्ण याये मफुत ।

मेगु जन्मे भगवान् गौतम बुद्धया समये व श्रावस्तीया
छम्ह निर्धन परिवारे जन्म कया दुःख स्युस्युं महाकारुणिकया
शरणे थ्यंकः वना वयागु जन्म-जन्मान्तरया कामना पूर्ण जुल ।

ज्ञान प्राप्तिया उल्लासे वं गुगु गाथा व्वना वंगु खः
उकी संसारया अनित्यता, नारी-जीवनया दुःख व निर्वाण
सुखया बांलागु किपा दु । थौं कृशा गौतमी मदुसां वं व्वना
वंगु गाथां हे वयागु स्मृति न्ह्यःने थने हः ।

भिक्षुणी कृशा गौतमीं धाःगु दु- “मिसा जन्म दुःख
खः । थथे मनूतयेगु चित्त शान्त याना विज्याइम्ह तथागतं
घया विज्यागु दु ।” सन्तान व्वीकेगु दुःख खः । गर्भ गुबलें
मांया प्वाथे वया, थःम्ह व गर्भवती मांया विनाश तकं याना
बी फु ।

दुःखं तसकं दुःखी जुया उकि गुलि मिसातयेसं विष
नइ, यग्गाया आत्महत्या याइ ।

तर अमरपाखे यंकीगु आर्यअष्टांगिक मार्गयात पालन
याना जि निर्वाण साक्षात्कार याना ।

मृत्युं अलगु निर्वाणरूपी अमृत प्राप्त याना कया ।”
मेथाय् वं धाःगु दु- “जि थौं वेदनां मुक्त जुइ धुन । जि याये
माक्व याये ब्वचाल । जि कृशा गौतमीं थथे घया व्वना ।”

भिक्षुणी कृशा गौतमीं ताकाल तकं दुःखी जुया च्वंपि
नारीपिनिगु दुःखयात चित्रण यायां स्पष्ट याना बिल,
त्रिरत्नया शरणे इमित दुःखं मुक्त जुइ फु ।

शृगाल माता

वंचुसे च्वंगु आकाश, पृथ्वी व आकाशे च्वंगु ख्युंया
धकिं चिला वन । थःम्ह पूज्य अबुयागु आज्ञा कथं निह्थंयार्थे
व बांलासे च्वंम्ह ल्याय्म्ह सरोवरया सिथे थ्यंकः वन । कंग
पंक्षी व मचातयेगु सः, भम्बतय्गु गुनुगुनु अले व सुथेयागु
स्फूर्ति वीगु सिलिसिलि फ्य् उकी छगू उल्लासया संचार याना
च्वन । वं लय्ताःगु मनं सरोबरे च्वंगु वंचुसे च्वंगु लखे क्वहाँ
वना मोल्हुल । वयागु सँ प्याःनि, वसः प्याःनि, पूर्वपाखे
आकाशे ह्यँह्यँमह्यँ धाःगु बुलु-जः ह्वला सूर्य थाहाँ वया
च्वन । वं उगु पूर्वदिशापाखे छर्चो क्वछुका प्रणाम यात ।
अले पश्चिम, दक्षिण व उत्तरपाखे नं स्वया पूजा याना अन नं
प्रणाम यात ।

थथे हे निह्थं पूजा याइगु इले छन्हु महाकारुणिक
तथागत उखेपाखे बिज्यात । वसपोलयात छम्ह ल्याय्म्हयागु
थ्व मस्यू पहः खना दया वन । वसपोल वया न्ह्योने बिज्यात,
वं उम्ह महान तेजस्वी भगवान्यात श्रद्धापूर्वक प्रणाम यात ।
भगवानं वयात आशीर्वाद बिया न्यन- “छं निह्थं दिशायात
पूजा याना च्वन, थ्व पूजाया धार्थेगु अर्थ छु ?”

युवकं छुं घाये मफु । वं भगवान्पाखे छुं माःथें च्वंगु
मिखां स्वइच्चन । भगवान् तथागतं विभिन्न दिशाया विभिन्न
तत्व वयात थुइका बिल । हानं वयात उपदेश बिया बिज्यात,
उगु तत्वे श्रद्धा तथा च्वनेमाः, उगु तत्व अनुसारं आचरण
याना गृहस्थाश्रम चले यायेगु उत्तम जू ।

युवक कल्याणकारी गम्भीर वचन न्यना प्रभावित
जुल व त्रिरत्नया शरण वन । थुगु खँ कने धुंका वं छु छु
उपदेश न्यन, व फुकक वं थः माँयात नं श्रद्धापूर्वक न्यंकीगु
जुया च्वन ।

वया विदुषी तथा गुणवती माँम्हं उगु उपदेश बांलाक
न्यना पालन यायेत बांलाक कुतः याना सन्तोष अनुभव याइगु ।
भगवान्या मङ्गलमय उपदेशे धर्मया सिद्धान्त स्पष्ट जू ।
उर्कि प्रभावित जुया उम्ह ल्याय्म्हया श्रद्धामयी जननीया हृदये
संसारया प्रति विरक्त-भावना जागृत जुया वल । अले व
प्रसन्नतापूर्वक भिक्षुणी संघे वना वं विधिवत प्रव्रज्या कया
काषाय वस्त्र ग्रहण यात । हानं भगवान्या उपदेशानुसारं वं
साधना व शील पालन यायेगुली थःगु जीवन फुकल ।

छन्हु भगवान् विहारया चुके बिज्याना अमृतोपदेश
द्वारा श्रद्धालुजनपिनिगु ज्ञान प्याःचाः शान्ति याना बिज्याना
च्वन । फुकसिगु मन उकी लाना च्वन । उबले न्होने च्वना
च्वंम्ह वहे युवक शृगालया माँया घ्याने एकाग्र चित्त जुल ।
भगवान्यागु सत्यं च्याःगु धर्मया स्वरूप स्वस्वं उपदेश न्यनेगुली

तस्सतं तल्लीन जुइ धुं कल । महाकारुणिक भगवानं वयात वयागु श्रद्धा थ्यने माथाय् तक थ्यंगु खनं । वसपोलं वयात अहंत्वयागु श्रेष्ठ पद प्राप्त यायेगु साधन कना उबले हे अहंत्व लाभ याना बिल ।

छगू समये जेतवन महाविहारे भगवानं भिक्षुणीपित इमिगु योग्यतानुसारं पद बिल उबले वसपोलं शृगाल-माता-यात वयागु अगाढ श्रद्धाया कारण श्रद्धामयी भिक्षुणीपिमध्ये प्रथमम्ह धका घोषणा याना बिज्यात ।

थुम्ह श्रद्धा दुम्ह भिक्षुणी शृगाल-माताया जन्म राजगृह नगरया छम्ह कुलवन्त परिवारे जूगु खः । मचानिसें हे वया भगवान्प्रति श्रद्धा दु । व शील व समता, दया व माया आदि गुणं जाःम्ह सुन्दरी खः । यौवन जायेवं अन हे च्वंम्ह छम्ह सद्गुणं सम्पन्नम्ह ल्याय्म्ह नाप वया विवाह जुल । गृहलक्ष्मी रूपे वं थःम्ह भातयात थःगु कर्तव्य व भिगु व्यवहारं न्ह्याबलें लय्तायेका तइगु । भातम्ह नं थुजाम्ह धार्मिक जहान चूलागुलि थःगु भाग्ययात धन्य भाःपीगु । ह्युन्ह्युं सुखं दि हना च्वन । अले थुमिसं छम्ह तेजस्वीम्ह काय्मचा बुइकल, गुम्हसित शृगाल धका नां तल ।

शृगाल मां-बोया आज्ञाकारी काय्मचा खः । ल्याय्म्ह जुइवं बौम्हेसिनं धया वंगु दिशा-पूजा यायेगु आज्ञा-यात पालन याना च्वन । थ्व हे दिशा-पूजा याना च्वंबले भगवानं पूजाया रहस्य थुइका वयात उपदेश बिया बिज्यात, श्रद्धालु उपासकया रूपे शृगालया नां तसकं जाः अले बया

श्रद्धामयी जननीया नां नं शृगाल-माता धका हे नां दना च्चन ।

कालान्तरे श्रद्धामयी भिक्षुणी शृगाल-माता नं थःगु पूर्वजन्मया अनुभव यायां धाःगु दु- “वं पूर्वजन्मे हंसावती नगरे जन्म काबले भगवान् पद्मोत्तर बुद्धयाप्रति वयाके असाधारण श्रद्धा दु । वं विहारे वना धर्मोपदेश न्यना थःत धन्य भाःपीगु । छन्हु विहारे धर्मोपदेश धुंका भगवान् पद्मोत्तरं भिक्षु भिक्षुणीपित इमिगु योग्यतानुसारं पद बिया बिज्यात । छम्ह श्रद्धामयी भिक्षुणीयात वसपोलं श्रद्धा दुपिमध्ये प्रथमगु पद बिया बिज्यात । अले वयात नं मेगु जन्मे जि नं थ्व हे महान पद प्राप्त याये धयागु प्रबल इच्छा जुल । भगवान् गौतम बुद्धया समये थ्वया जन्म छगू श्रेष्ठ कुले जुल । अले थ्वया जन्मजन्मान्तरया आकांक्षा पूर्ण जुल । थ्वयात महाकारुणिक भगवान् बुद्धं श्रद्धामयी भिक्षुपिमध्ये दकसिबे च्चेयागु थाय् बिया बिज्यात । धन्य खः, व नारीरत्न शृगाल-माता, गुम्ह त्रिरत्नया शरणे वना श्रद्धावती भिक्षुणी तथा अर्हत्वयागु महान पद लाना कया थःत थःम्हं कृतार्थं याना वन ।

सुजाता

निरंजना खुसियात थौंकन्हे ‘फलगु’ खुसि धाइ । थ्व खुसिया छखे बुद्धगया, मेखे सेनानी वन दु । धापू दु, सेनानी

धयाम्ह सरदारया नामं उगु वन व गांया नां सेनानी जूगु खः ।
 सेनानीया जःखः आपालं बुँ बालि व सात दु । थ्व सेनानी गां
 वहे उख्वेलाया पवित्र प्रदेशे दुथ्याः, गन कुमार सिद्धार्थ ज्ञान
 प्राप्तिया निति यानां याये थाकूगु तपस्या याना बुद्धत्व प्राप्त
 याना बिज्यात, हानं प्राणी मात्रया कल्याण याना बिज्यात ।
 थौं नं अन वंगलसिमा, बरमा, तितिसिमा, अँमा व जामुनमाया
 शोभां मनूतयेत मुग्ध याना ब्युनि । धात्थें खः अनया धुले धुले
 हे पवित्रताया नँस्वाः खनेदु ।

व हे सेनानीया गुण व रूपं जाया च्वंम्ह कन्यारत्नया
 नां खः, सुजाता । थःगु सौन्दर्यया वयात भतिचा हे अभिमान
 मदु । वं मुसुमुसु न्ह्यु ह्यु थः बौयाथाय् च्वंपि सातय्त नकी
 त्वंकीगु व बिचाः संचाः याइगु । गबलें गबलें मुग्धार्थे सायात
 अले तुयूपि हाकुपि थुचातय्त स्नेहपूर्वक स्वया च्वनीगु ।
 सुशीलता व नम्रतां वयागु निबिकारगु खाः न्ह्याबलें बांलाना
 नं नाइसे क्यातुसे खनेदु । गुम्हसिनं व नापलात, व लय्मतासे
 च्वनी हे मखु । विनयशीला सुजाताया गामे सत्तिक च्वंगु
 बरमाय् च्वंम्ह द्योयाके तःसतं श्रद्धा दु । उगु समये धात्थेंगु
 नुगलं छुं छगू वस्तुया कामना यात धाःसा अवश्य नं पूर्ण जुइ
 धयागु बाखं प्रचलित जुया च्वन । श्रद्धामयी सुजातां नं
 बरमाय् च्वंम्ह वनदेवतायाके पवना तल— “मनं तुनार्थे
 जाःम्ह भात दयेमा हानं न्हापां बुइम्ह मचा हे काय् जुइमा ।
 जि लः छफुति हे मदुगु दुरुं क्षीर थुया नैवद्य छाया पूजा
 याये ।”

भिभिगु गुणं दुधंम्ह बांलाम्ह उम्ह मिसाया लुखाय् जुभनं पलाः तल । अले हानं छम्ह बांलाम्ह व वथे हे भिभिगु गुणं दुधंम्ह सम्पन्न कुलया छम्ह ल्याय्म्ह नाप वया विवाह जुल । ल्याय्म्हं थःम्ह विवाहिता मिसायात तःसकं विचाः याः, अले वयागु लयताःगु खाः स्वया लुदना फुदना च्वनीगु । नाइसे च्वंगु नुगःया मिसा सुजाता नं थः मिजंया सुखे हे थःगु सुख भाःपीगु न्ह्याबलें हे वयागुप्रति थःगु कर्तव्यया ध्यान तथा च्वनीगु । छुं समय लिपा, लयतालं दुधंम्ह सुजाताया छम्ह मचा दत, व नं काय् हे । सुजाताया कामना पूर्ण जुल । निम्हतिपूया नं लयताःया थाःगाः मंत । श्रद्धामयी सुजाताया मने वनदेवतायाप्रति कृतज्ञतां भय्भय् बिल । वयात मनं तुनाथें जाःम्ह मिजं हानं बांलाम्ह काय् नितां दत ।

पूजा यायेत थः मिजं व मचा ब्वना उर्कि व थःछें वल । बैशाख पुन्हीथें जाःगु भिगु दिने वं थः वनदेवतायात पूजा यायेगु दि तल । नैवद्य दयेकेत वयात दुरु माला च्वंगु उर्कि दुरुया निति बांलाक प्रबन्ध यात । दोछिम्ह साया दुरु न्ह्याना न्यासःम्ह सायात त्वंका, न्यासःम्ह साया दुरु न्ह्याना निसःत्या सायात त्वंका, हानं निसःत्या साया दुरु सच्छि व नीन्याम्हसित त्वंका थथे हे यायां साया दुरु सायात जक त्वंका पुष्ट यायां थयोपि पुष्टपि च्याम्ह साया दुरुइ वं बैशाख पुन्हीया भिगु दिने क्षीर थुल । अले दासी छम्हेसित वरमाया जःखः च्वंगु थाय् सफा याकेत छ्वया वं थःम्हं हे श्रद्धापूर्वक पूजा ज्वलं पाय्छि यात ।

दासीं बरमाया लिक छम्ह दिव्य पुरुष साधनाय् लीन जुया च्वंगु खन । दासीं वयात घात्थें हे वनदेवता भाःपिल व लय्लय् ताल तुरन्त हे वं सिमाक्वे बँपुना सुचुपिचु याना लय्लय् तातां थःम्ह मालीकयाथाय् वना छगू हे सासलं उम्ह दिव्य-देवताया वर्णन यात ।

“साक्षात् वनदेवता ?” सुजाताया मन प्याखं हुल । वसः तिसां तिया लुँयागु देमाय् उगु लः मदुगु क्षीर तथा कल्याणी सुजाता बरमायाथाय् थ्यंकः वन । हानं गवेत तक ला उम्ह थिना च्वंम्ह महान साधकयात मिखा फुति हे मयासे स्वया च्वन । वं मती तल वयागु पुण्यं वयात साक्षात् देवतां दर्शन बिल । व श्रद्धां क्वछुत । स्वाँ व धुँ धुपाचं पूजा याना वन्दना यात । अले ला मदुगु नस्वाःगु उगु क्षीर दोहलपाः थः नं द्योथें फितिक मसंसे च्वना ध्यान समाप्त जुइगु प्रतीक्षा याना च्वन । दासी ला लय्लय् तातां प्याखं हुला वयागु गुण गान हे याना च्वन । दँ नं दँ साधनाय् तल्लीनम्ह भगवान्या ध्यान पूर्ण जुल, मिखा कन ।

लसतां भय् ब्यूगु श्रद्धां सुजातां प्रार्थना यात- “देव ! जिगु मनोकामना पूर्ण जुल, छलपोलयात ध्व क्षीर अर्पण यायेत वया च्वना । देव, जिगु कामना पूर्ण जुल, मनं तुनाथें च्वंम्ह मिजं दत, म्हापांम्ह मच्चा काय् हे जुल । देव, जि सन्तुष्ट जुल । उर्कि देव ध्व क्षीर नं ग्रहण याना जित कृतार्थ याना बिज्याहुँ ।”

भगवानं निरंजनाया लखे स्नान यात, निरंजना धन्य जुल । दँ नं दँ कठोर तपस्या व उपावासं लिपा वसपोलं उगु क्षीर भपाः विज्याना न्हूगु बलया अनुभव यात । अले गम्भीरगु वचनं धया विज्यात- “शुभे, जि छिमि काय्यात यशस्वी जुइमा धका आशीर्वाद बी । छं धर्म धयागुयात छु धका थुइका तया ?”

सोफाम्ह सुजातां धाल- “देव ! भिगु ज्यां मनयात शान्ति जुइ । अले मभिगु ज्यां अशान्ति जुइ । धैर्यं, सेवा व ममतां युक्त जुया भिगु ज्या यायेगु हे जि स्वयेबले धर्मथें च्वं ।”

वयागु लिसलं सिद्धार्थं प्रसन्न जुल । वसपोलं वयागु श्रद्धा व बुद्धिया सराहना याना धया विज्यात- “कल्याणी ! छं नं जितः आशीर्वाद ब्यु, गथे छंगु कामना पूर्ण जुल अथे हे जिगु विश्व कल्याणया कामना पूर्ण जुइ ।”

सुजाता तःसकं कृतज्ञ जुल । वं मौन जुया सुवाः बिया च्वन, “हृदयया कामना खः देव ! प्राणी मात्रया कल्याण जुइगु छपिगु पावन लक्ष पूर्ण जुइमा ।”

लः मदुगु क्षीर ग्रहण याना सुजातायाके बिदा कया अनं वना छमा वंगल सिमाया सिचुगु किचले वज्राशन मुद्राय् च्वना विज्यात । मारया नुगःचु थरथर खात, वं शैत्य मुंका न्ह्योने वल । बांलापि काम उत्तेजित ल्यासेपि मिसातयेगु बिलाषितां जाःगु प्याखं व म्यें देव-पुरुषयात छं प्रभावित

जुइके मफुत । अले वं शस्त्र अस्त्र प्रयोग यात वाफ्य व वर्षा जुइगुलि वयागु मनोरथ सिद्धि बिघ्न यायेगु स्वत । तर फुकं हे व्यथं, मारयात सिद्धार्थं त्याकल । वयात बुद्धत्व लाभ जुल । देवतापिसं स्वां वा गायेका हल ।

वसपोल भगवान् बुद्ध जुया धर्मचक्र प्रवर्तन यायेत ऋषीपतन मृगदावनपाखे बिज्यात । सुजाता थ्व खँ सीका गुलि लय्ताल जुइ ? गुम्ह नारी-रत्नयात वयागु क्यातुगु ल्हातं थुया ब्यूगु क्षीर भगवानं ग्रहन याना बिज्यात हानं वसपोलया शरीरयागु शिथिलताय् बल बीगु सौभाग्य प्राप्त जुल, व हे क्षीर भोजन ग्रहण याना वसपोलं वज्राशन याना विश्व-कल्याण जुइगु बोधिज्ञान प्राप्त याना बुद्ध जुल हानं प्राणी मात्रया विपत्ति हरण याना बिज्यात, उम्ह नारीं गुलि थःत धन्य भाःपिल जुइ ? उर्कि गुबले तक बौद्ध-साहित्य दइ श्रद्धामयी सुजाताया माथा वा पवित्र वाखं नं गुबलें लोमनी मखु । थौं नं निरंजनाया उखेपाखे च्वंगु भव्य प्रासाद खण्डहरं उगु युगयागु लुमन्ति बियावं च्वन तिनि । वन वृक्षया सिचुगु किचलं क्यना च्वंगु उगु सुजाता कुटीया ध्वंशावशेष, आकाशे थीथे च्वंगु पवित्र मन्दिर अले ख्वातुसे च्वंगु तरराज बोधिबृक्ष सुजाताया श्रद्धापूर्ण क्षीर दान हानं भगवान्या बुद्धत्व प्राप्तिया पुण्य ईया लुमन्ति बुलुलुलुं दासि बयेका बिया च्वन । हानं बैशाख पुन्हीया पवित्र ईया श्रद्धा भय् ब्यूगु मनं मधासैं गाइ मखु- “कल्याणी सुजाता छ, धन्य खः, अले धन्य खः छंगु श्रद्धा ।”

विशाखा

साकेत नगरया करोड थुवा: सेठ धनञ्जयया ज्व:मदुगु कथं हे जाया च्वंम्ह म्हाय्मचा विशाखाया विवाह श्रावस्ती च्वंम्ह मिगार श्रेष्ठीया काय्मचा पूर्णवर्धन नाप जुल । म्वाहालिया न्हाइपुगु स: व मंगल म्येया दथुइ रत्नाभरणं छायापा त:म्ह न्हूम्ह भौमचा विशाखायात वया माँ-बौ नं विदा बिल । मिखाय् जाय्क ख्वबि तथा विशाखां थ: बौ नं व्यूगु फ़िगु उपदेश न्यना उकियात पालन यायेगु वचन बिल । श्रेष्ठी धनञ्जयया नुग: खुलुलुलुं मिन, वं म्हाय्यात घय्पुना आशीर्वाद बिल । तर वया मन मच्चं, उकिं विशाखा व पूर्णवर्धन नापं हे श्रावस्ती तक वन । अन म्हाय्मचायात याउँक फुक्क प्रवन्ध याना साकेते ल्याहाँ बल । विशाखायात बिबा ह:गु छेँ आपालं हे धन वैभव दु अथे नं वया बौया मन मच्चं । उकिं वं थ: योम्ह म्हाय्मचां भतिचा हे दु:ख मसीमा घका थुकिया निति नं व्यवस्था याना बिल ।

श्रावस्तीया गुम्ह न्हू भौमचां विशाखायात खन, व तक वयागु सुशीलता एवं सौन्दर्य खना मुग्ध जुइगु । मछागुलि नकतिनि लूगु सूर्यथेँ ह्यँह्यँ धा:गु ख्वा:, हाकुस्ये च्वंगु सँ, सिन्ह तिनात:गु कपाले, क:क: धा:गु अज: खाना व्वछूगु मिखाया भौमचा, चुल्यां जा:गु ह्याउँक हिना त:गु ल्हातं उमेर खंपिं बृद्धापिगु पालि थीबले इमिसं करं हे धायेमालीगु “सुलक्षण, अचल सौभाग्यवती जुइमा !”

माजु बाजु भौमचाया प्रशंसा न्यन्यं लय्ताल । वयः
मिजंन नं थःम्ह प्रियाया सौन्दर्यं व गुण वर्णन न्यन्यं थःत
थःम्हं थःगु भाग्ये गर्व ताल । थुगु मङ्गलोत्सव न्ह्याइपुगु इले
घनी श्रेष्ठीं निर्ग्रन्थ श्रमण संघपित भोजन दान यायेत
आमन्त्रीत यात । धुपाँय्या वासनां जाःगु क्वथाय् मिगार
श्रेष्ठीं श्रमणपित बांबांलागु आसने आदरपूर्वक बिज्याकल अले
क्षीर आदि भोजन याका सन्तुष्ट यात । थुखे विशाखा
मच्चानिसें हे महाकारुणीक तथागत एवं भिक्षु संघपिनिप्रति
अत्यन्त श्रद्धा तथा च्वंम्ह, व उकिं श्रमणपित दान याये त्यन्
धाःगु न्यना तस्सतं लय्ताल । अबले हे वया बाजुम्हं धया
हल- “भौमय्जुं नं अर्हत्पित वन्दना या वा ।”

भौमचा विशाखां स्यू, बौद्ध भिक्षुपित अर्हत् धाइगु ।
उकिं थःम्ह बाजुया आदेश न्यना व तस्सतं लय्ताल । व
बांबांलाःगु तिसा वसतं ऋःऋः धायेका श्रद्धा भय्भय् बिका
आगन्तुक कोठाय् बुलुहुँ वन । तर लुखाय् पलाः तयेवं हे वं
थःगु सालुसे च्वंगु गाबलं दुने खन, निर्ग्रन्थ साधुपि, वया
पलाः लिचिल । व न्ह्योने वने मफुत । मनं काषाय् वस्त्र
पुं पि धका च्वंगु ला.....।

बाजुम्हसें मती तल, मछाम्ह भौमचा, मछागुलि
न्ह्योने मवोगु जुइ । परन्तु श्रमणपिनिथाय् वयेत लज्या
छाय् ? वं नायूगु सलं धाल- “वा मय्जु ! श्रमणपिनिपाखें
आशीर्वाद ग्रहण फः वा ।”

चिकीचापुगु तुयुगु पतिचां वं ख्वालेच्वंगु सालुगु गा उल । न्हूम्ह भौमचाया लज्याया थासे उपेक्षा नाप नापं अपमान नं अनुभव याना च्वन । वं गम्भीरगु शब्दं धाल—
 “आर्य ! छःपिसं छु धया बिज्यानागु ? छु वस्त्र मदुपिनिथाय् न्ह्योने जि वयेगु ला ? छःपिनि भौमचा उलि निर्लज्जम्ह मखु । तात, क्षमा याना बिज्याहुँ ।” व तुरन्त हे थःगु कोठाय् वन, वयागु ख्वाः च्याना वल वं विचाः यात— “थुजागु छेँ वं आः गथे निर्वाणया लँपु ज्वने फइ ?”

निर्ग्रन्थ साधुपिसं थ्व खँ न्यन । अले तमं जिगिजिगि खात । शील व दयायात तिलाञ्जलि बिया इमिसं धाल—
 “श्रेष्ठी जिमिगु थपाय्चो अपमान ? छु छंत थ्व संसारे थ्व हे छम्ह जक भौमचा जुल ला ? थ्वयागु दुस्साह स्वः, थ्वयात क्षमा याये हे फइ मखु ।”

श्रेष्ठीं सोक्काम्ह छुं मस्युम्ह मिसाया उच्चृखलता धका खँ तोपुया इमिके क्षमा पवन । अले लिपा विशाखायात न्ह्याकथं याना नं थुइका बीगु बचं विल । इपि वने धुंका श्रेष्ठी थः भोजन यायेत फेतुत । भौमचा विशाखां भोजन ताना पंखां गायेकल । उबले हे काषाय वस्त्रधारी भिक्षु लुखाय् दंवल । पलख दित अले वने त्यन । श्रद्धामयी विशाखां मती तल वया बाजुं वयात आदेश बी अले व वना दान बी, तर सुम्क च्वना च्वंगु खना वं थःम्हं हे धाल— “भन्ते, जिमि बाजुं बासिगु भोजन भपा च्वन । उकिं छःपि मेथाय् हे बिज्याहुँ ।”

श्रेष्ठी मिगारं थ्व खँ न्यना, न्हापा हे विशाखा खना तंचाया च्वंम्ह आः ला उल्लुक हे वल । वं क्रोधावेशं दैमा ध्वाना छ्वत । अले कठोर शब्दं धाल— “दुर्विनिते ! जिगु छेँ प्याहाँ हूँ, जितः अपमान यायेत छंत लज्ज्या मदु ला, कर्कशा, उई ।” दासदासीपि नं गृहपतिया तःसःगु सः न्यना कोठाय वल । अले श्रेष्ठीं इमित आदेश बिल— “पितछ्व थ्व दुर्वनिता यात ।”

थःगु श्रद्धाया प्रतीक श्रमणपिनिप्रति थःम्ह बाजुया श्रद्धा मदुगु खना विशाखा न्हापांनिसें हे दुःखी जुया च्वंगु, वया स्वाभिमान नं ल्यहें पुल अले वं गम्भीर जुया धाल— “आर्य्य ! जि छःपिनि न्याना तःम्ह दासी मखु, छःपिनि काय्या विवाहिता खः । छःपिनि काय्—भौ खः, थ्व छेँ जिगु नं अधिकार दु । थन जितः दोष मदयेकं सुनानं पितना छ्वये फइ मखु, हानं जिमि अबुं च्याम्ह गृहस्थपित धया तःगु दु, इमिसं थुजागु अवस्थाय न्याय याइ । यदि इमिसं जितः अपराधी थहरे यात धाःसा थ्व छेँ तुरन्त तोता न्ह्याथाय् जूसां बने । छःपिसं नं थ्व हे खँ स्वीकार याना विज्यागु दु, आर्य्य ।”

श्रेष्ठीं वयागु योग्यगु उत्तर न्यन । व छुं मधासे शान्त जुल । अले कुलीनपि सःताः धाल— “थ्व भौमच्चां बरोवर हे जितः अपमान याना च्वन, जि ताजा ताजागु क्षीर भोजन याना च्वनागु वं भिक्षु छम्हेसिया न्होने जितः बासिगु भोजन याइम्ह धका धया अपमान यात ।”

च्याम्ह कुलीनपिसं वयाके न्यन- “छं थःम्ह गौरव तयेवहम्ह बाजुयात थथे छाया धयागु ?” विशाखां नम्र जुया धाल- “आर्यपि ! जिमि बाजुं पुलांगु पुण्ये हे जक सन्तोष याना च्वन, लुखाय् थ्यंक बिज्याम्ह श्रमणयात हे नं दान याना न्हूगु पुण्य संचय यायेगु इच्छा मयाः, उकिं जि बासिगु भोजम जक भपाः बिज्यात धका धयागु खः ।” फुकसिनं नं थ्व खँ न्यना सन्तोष जुया मिगार श्रेष्ठीयात धाल- “भौमचां छुं हे अपराध मयाः हानं जिमिसं थ्वयात गथे दण्ड बी फइ ।”

अले हानं मिगार श्रेष्ठीं धाल- “वया अबुं मस्यु छु छु स्यना वंगु दु उकिं थ्वं योयोथे अर्थ पिकया उतावलो जुया च्वंगु ।”

कुलीनपिसं हानं वयाके न्यन- “पुत्री व शिक्षा जिमित नं थुइका बी फइ ला ?”

विशाखां स्वीकार याना धाल- “जिमि अबुं गुगु फिगू उपदेश बिया बिज्यागु खः व जि पालन याना च्वनागु दु । हानं व थुपि खः—

(१) दुनेयागु मि पित बी मज्यू- अर्थात् बाजु, किजाभत, केहेँभत, दाजुभत, पीभत आदिपिसं निन्दा यात धाःसा वं मने मतसे च्वनेमाः हानं सुयातं कं वने मज्यू ।

(२) पिनेयागु मि दुत हये मज्यू- अर्थात् बाजु, किजाभत, केहेँभत, दाजुभत, पीभतपित सुनानं निन्दा यात धाःसा वं मने मतसे च्वनेमा हानं छेँ वया कं वये मज्यू ।

(३) गुम्हेसिनं गुगु चीज उचित इले लित बी हइ वयात जक छुं चीज न्ये बी माः ।

(४) गुम्ह व्यक्ति छुं वस्तु कया लित बी महल वयात छुं वस्तु न्ये बी मज्यू ।

(५) प्रियजनपिनि दुःख जुल धायेवं आवश्यकता-नुसारं थःगु शक्ति अनुसारं वस्तु लित ब्यूसां मब्यूसां बीगु ।

(६) गृहिणीया कर्तव्य खः सकसितं नकि अले थः न ।

(७) सकलें छने धुंका गृहलक्ष्मीं आराम का ।

(८) थुजागु थासे फेतु गन सुयातं हे ज्या मछि धयागु मडु । गन च्वनेबले मेपिसं बारबार दें धायेके माली मखु ।

(९) माजु—बाजु व भातपित मिथें भाःपाः विचार या ।

(१०) श्रमण ब्राह्मणपित कुलदेवता भाःपाः पूजा या ।

आर्य्यपि जि थुकियात बांलाक नुगलंनिसें पालन याना च्वनागु दु ।” च्याम्हं कुलीनपिसं विशाखाया उत्तर न्यना तस्सतं लयताल इमिसं श्रेष्ठीयात धाल— “थुजाम्ह गृहलक्ष्मी खना तंचायेगु व वयात कष्ट बीगु योग्य मजू ।”

मिगार श्रेष्ठीं थःगु भूल थुल । अले वं धाल— “भौमय्जु जितः क्षमा या ।” शीलवानम्ह भौमचा विशाखां नम्र जुया धाल— “आर्य्य ! छपि जिमि पूज्य खः, जिके गथे क्षमा फवनेगु ? छपि निर्ग्रन्थपिके श्रद्धा तया च्वंम्ह, हानं जि बौद्ध श्रमणपिके श्रद्धा तया च्वनाम्ह । थुकि सदां हे ज्या मछिना हे च्वनी । जितः नं दुःख सहयाये माला च्वनी, उकि थुकिया छुं प्रबन्ध याना दीसा उत्तम जुइ ।

उलि जुसेलि मिगार श्रेष्ठीं वयात बौद्ध भिक्षुपित दान बीगु, पुण्य यायेगुली स्वीकृति विल । वं निर्ग्रन्थतेत सम्फेयात कि वं इमित नं दान बिया प्रसन्न याना तये । निर्ग्रन्थतयेसं वयात पूर्णरूपं धाल- “विशाखा नं भगवान् दर्शन याःसा थ या, तर छं उम्ह मायावीया दर्शन याये मते ।”

वाजुयागु आज्ञा कया सुलक्षण भौमचां छन्हु भगवान् तथागत व भिक्षुसंघपित भोजन याकेत श्रद्धापूर्वक आमन्त्रण यात । भगवान् बुद्धं नं स्वीकार याना विशाखाया छेँ विज्यात । सखीपि सहित विशाखां थःम्हं हे आदरपूर्वक वसपोलपित आसने विज्याका श्रद्धापूर्वकं भोजन दान याना उपदेश न्यनेगु प्रबन्ध यात ।

श्रेष्ठीया भौमचा विशाखायागु निमन्त्रणाय् श्रावस्ती-यापि आपालं आपालं नरनारीपि उपदेश न्यनेया लागी मुना च्वन । वं बारंबार प्रार्थना यासेली वया बाजुं नं उपदेश न्यनेगु स्वीकार यात । तर निर्ग्रन्थपिसं धाःकथं भगवान् बुद्ध मखनेमा धका पर्दां किका फेतुत ।

विशाखां नं प्रार्थना यासेली महाकारुणिक भगवान् तथागतं थःगु उपदेश सुधाद्वारा जनजनपिनिगु ज्ञानया प्याःचाः शान्त यायेगु आरम्भ याना विज्यात । श्रद्धालुपि मुग्ध जुया न्यना च्वन । मृगारसेठ नं श्रद्धा बिभोर जुल । वयागु बुद्धि अन्धकारया पर्दा चिला वन । वयात पश्चाताप जुल कि, व थः गुलि जक अज्ञानी जूगु, गुम्हसें थःत थःगु छेँ बिज्याम्ह देवताया दर्शन यायेगुलि विमुख याना तल । वं पर्दा वांछवत,

अले भगवान्या चरणे भोपुया धाल— “देव ! जितः क्षमा याना बिज्याहूँ । थौं जिगु मिखा चाल । अन्धकार नष्ट जुल । जि नं त्रिरत्नया शरण वने ।”

भगवान् बुद्धं थःगु करुणां वयात आश्रासन बिल । मिगार श्रेष्ठीयात छुं न छुं शान्ति प्राप्त जुल । वं थःम्ह शीलवती भौमचाया विषये निवेदन यात— “देव ! थ्व श्रद्धामयी नारीरत्नया कारणं हे जितः थौं थ्व अवसर प्राप्त जुल । थौंनिसें थ्व जिम्ह धर्मया मां जुल ।” थुकथं भौमचाया पुण्यं बाजु नं कल्याणकारी लँय् वनीम्ह जुल । धन्य खः, उम्ह भौमचा पुण्यशीला विशाखा !

श्रावस्तीया नरनारीपिसं वयाप्रति पूर्ण श्रद्धा तइ चवनीगु उबलेनिसें व मिगार—माता धका प्रसिद्ध जुल । छगू समये वं भिक्षुसंघपित भोजन, वस्त्र व वासः इत्यादि दान याना भगवान्याके प्रार्थना यात—

“भन्ते, जि भगवान्याके छुं न छुं वरदान पवने ।”

“विशाखे ! तथागत वरदान बीगुलि अलग जुइ घुंकल ।”

“भन्ते, व वर उचित व निर्दोषगु खः ।”

“घा, विशाखा !”

“भन्ते ! (१) जि संघयात जीवनभर बस्सिकसाटी वर्षाबिले चीगु लुंगी बीगु इच्छा दु । (२) आगन्तुक भिक्षुपित जीवनभर भोजन बीगु इच्छा दु । (३) यात्राय् वनीपि भिक्षुपित नं जीवनभर भोजन बीगु इच्छा दु । (४) रोगीपि

भिक्षुपित नं जीवनभर भोजन दान बीगु इच्छा दु । (५)
रोगी भिक्षुपित सेवा याइपित नं जीवनभर भोजन बीगु
इच्छा दु । (६) रोगी भिक्षुपित जीवनभर वासः बीगु इच्छा
दु । (७) सदा नं जि ययोगु बीगु इच्छा दु । हानं (८)
भिक्षुणी संघे उदकसाटी ऋतुमति जुइबले हिनेगु कापः बीगु
इच्छा दु ।

भगवान् बुद्धं विशाखां पवंगु च्याता प्रकारयागु
वरयात प्रार्थना कथं सहर्षं स्वीकार याना बिज्यात । थ्व वर
गुलितक उत्तम व बुद्ध शासनया निति उपयोगी जू !
विशाखाथें जाम्ह गुणवती एवं श्रद्धा दुम्ह उपासिकां हे जक
थुलि महानगु च्यागु वरयात तथागतयाके पवने फत ।

विशाखाया बाजु वयागु सुप्रेरणाय् पूर्वाराम नां जुया
च्वंगु रमणीयगु उपवने छगु भव्यगु प्रासाद स्थापना याका
हानं व भगवान् तथा भिक्षुसंघे दान याना बिल । व भवन
“मिगार-माता प्रासाद” नामं संघया निवासस्थल जुल ।

आः व स्थान स्यना वन अय्सां मिगार-माता अर्थात्
विशाखाया श्रद्धा वथें दान शीलताया बाखं थौतक नं पाली
साहित्यया क्यबे नस्वाःगु स्वांथें नस्वाना न्यना च्वंगु दु ।

खुज्जुत्तरा

खुज्जुत्तरा छम्ह क्वजातिया मिसा खः, गुम्हसिया
लागी अबलेया समाजे थाकु क परिश्रमपूर्वक जीवीका याना

चवनेगु हे वया कर्तव्य जुया चवन । वया नां खः उत्तरा, किन्तु भुतु जुया वया नां खुज्जुत्तरा धका सःतिगु जुया चवन । व कौशाम्बी नरेश उदयनया पटरानी श्यामावतीया सेवाय् चवना भ्वाति ज्या याना चवनीगु । रानीं वयात ण्हि च्यागू कार्षापण (दां) या स्वाँ कायेके छ्वइगु जुया चवन । खुज्जुत्तरां प्यंगू कार्षापण थःम्हं लवः कया प्यंगू कार्षापणया जक स्वाँ न्याना थः मालिक रानी श्यामावतीयाथाय् यंकीगु जुया चवन ।

छन्हु खुज्जुत्तरा रानीया लागी स्वाँ न्यायेत वना चंबले लँय् हे वं खन कि उपवनया सत्तिक बांलागु ञ्वाम्म च्वंगु सिमाया सिचुगु किचले छम्ह देवतुल्य तेज दुम्ह श्रमणं थःगु मँगलमय उपदेश बिया बिज्याना चवन । हानं फुक्क मनूत मन्त्र मुग्धपिथें जुया उगु उपदेश न्यना चवन । व नं सत्तिक वना दंवन । वयात उपदेशं छुं न छुं शान्ति प्राप्त जुल । उक्कि व नं छगू थासे फयतुना न्यन । भिगु उपदेश जुया चवन— “गृहपतिपि ! गबलें व्यक्ति दुराचरणयात सीका काइ हानं उकियागु मूल कारण थुइका काइ । भिगुयात भि धका सीका काइ हानं उकियागु नं यथार्थ कारण थुइका काइ अले वया दृष्टि सम्यक् दृष्टि जुइ उकि थःथम्हं हे छुटे यायेगु श्रेयष्कर जू । थ्वहे सम्यक् दृष्टिया रहस्य खः ।”

खुज्जुत्तरां ताल वयात छगू न्हूगु लय्ताःया अनुभव जुल । वं वसपोलयागु मँगलमय उपदेशयात हृदये तथा स्वाँ कायेत वन । वं थुइका काल अनित्यगु विनाश जुया वनीगु जीवने नं वं खुज्या याना चवन । छु खुया कायेगु उचित जू

ला ? वया मालिकं वयाप्रति विश्वास याना तःम्ह हानं वं व
नाप हे कृतघ्न व्यवहार याना च्वन । विचारवानम्ह
खुज्जुत्तराया मने क्षोभं जाया वल, अले छु जुइ ? वया मनं
धाल- खुज्जुत्तरां दृढ निश्चय यात, गुगु जुइ धुं कूगु खः उगु
अपराधयात समय स्वया थःम्ह स्वामीनीयात धाये, अले लिपा
जि भगवान् तथागतया उपदेशयात पालन याये ।

खुज्जुत्तरां थःगु निश्चयानुसारं च्यागू कार्षापणया स्वां
न्याना थःम्ह स्वामीनीयात बी हल । छुं दिन तक रानी
श्यामावती सुं क हे च्वं च्वन । छन्हु वं न्यं हे न्यन- “खुज्जुत्तरा
न्हापा न्हापा छं स्वां हइगु सिबे छुं दिननिसें आपाः दया
वल । खुज्जुत्तरायात परिक्षा यायेगु समय जुल । व न्हिथं हे
भगवान्या उपदेश न्यनीगु हानं उकियात पालन यायेगु नं
प्रयत्न याइगु । उकिं व सत्ये दृढ जुया च्वन । वं थःम्ह
स्वामीनीयात छुं हे खँ खुया मतः फुकं कन- “स्वामीनी क्षमा
याना बिज्याहुँ, न्हापा जि प्यंगू कार्षापण खुया कया तयेगु ।
छन्हु भगवान्यागु मंगलमय उपदेश न्यना अले प्यंगू कार्षापण
खुया कया तयागु अपराधयात सम्झे जुल । उबलेनिसें च्यागू
कार्षापणया हे स्वां छ पित हया च्वना ।”

बुद्धिमती रानी श्यामावतीं भ्वातियागु खँ न्यना
विचार यात कि थयोम्ह साधारण दासी हे गुम्हेसिगु उपदेश
न्यना थुलि परिवर्तन जुल घासैलि वसपोलयागु उपदेश गुलि
कल्याणकारी जुइ । वं दासीयाके उगु उपदेश न्यन गुगु वं
न्यना वये धुं कूगु खः । भगवान् तथागतयाप्रति वया श्रद्धा

बढे जुल । वं याकनं खुज्जुत्तरायात दासी पदं मुक्त याना राजमहिलाया स्थान बिल । उबलेसंनिसें खुज्जुत्तराया ज्या भगवान्या उपदेश न्यना वइगु अले हानं रानी श्यामावती व वया सखीपित सेविकापित न्यंकीगु जुल उपदेशयात पालन याइम्ह रानी श्यामावतीया भगवान् तथागतया दर्शन यायेगु तःसकं इच्छा जुल, अय्सां वं श्रीचरणया न्ह्योने वनेगु उपाय छुं मखना वं ळ्यालं ळ्यालं जक दर्शन याना मनं मनं वन्दना याना च्वन, हानं थःम्हं उगु पुण्यया श्रेय खुज्जुत्तरायात बिल ।

बुलुहुँ बुलुहुँ खुज्जुत्तरा धर्म मार्गे बढे जुया वने त्यन व गुगु उपदेश न्यन, उकियात लुमंका काइगु हानं उकियात पालन यायेत पूर्ण प्रयत्न याइगु । वथें हे नं बुद्ध-शासनयात पूर्ण याना काल । वं त्यागमयी भिक्षुणीया जीवन बिते यायेगु स्वत । त्रिरत्नया शरणे वन । मन याउँसे सिचुसे च्वंकल । अथे जूसां वं काषाय वस्त्र ग्रहण मयाः । जीवनभर थःम्ह मालीक रानी श्यामावतीया छुं न छुं ज्या याना च्वन । वं नं विचार याना च्वन, मालीकया उदारतां वया भगवान्या मङ्गलमय उपदेश न्यने दत्त, अले तथागतया दर्शन यायेत सौभाग्य दत्त उकिं रानी श्यामायाप्रति वं थःगु कर्तव्ययात माने याना च्वन ।

महाकारुणीक भगवानं वयागु साधना सदाचार वथें कर्तव्य शीलं प्रसन्न जुया वयात बहुश्रुता उपासिकापिमध्ये सर्वश्रेष्ठ घोषित याना कृतार्थ याना बिल । खुज्जुत्तरा धन्य जुल, गुम्हसैं भगवान्यागु उपदेश न्यना वथें उकियागु अनुसारं

जीवनयात सुधार याना धर्मयात साक्षात्कार याना काल ।
व उपेक्षित श्रेणीया मिसा जुया नं उच्चकोटिया स्थान लाना
काल । वं शास्ता नं बिया बिज्यागु ज्ञान-दर्शन थःगु जीवने
याना काल ।

श्यामावती

श्यामावती भद्रावती नगरया छम्ह सेठया तःसतं
बांलाम्ह म्हाय्मचा खः । मां-बौया याकः म्हाय् जूगुलि
वयागु लालन पालन तःसतं प्रेम व सुखपूर्वक जूगु जुल ।
स्वभावं हे शान्तम्ह वथें सरलम्ह मचा श्यामां मां-बौपित
तःसतं आदर तइगु अले इमिगु सेवा याना लय्ताइ च्वनीगु ।
सेठं वयात शिक्षा दीक्षा बीगुली नं उचित प्रबन्ध याना बिल ।
अले वं छुं समयया दुने हे थःगु तीव्र बुद्धि आपालं सयेका
सीका काल ।

आकाकां प्लेगया रोगं भद्रावती नगरवासीपि गुलि
सिनावन गुलि नगर तोता बिस्युं वना नगर ध्वंश जुया वने
त्यन, हाहाकार जुल । न्हाथाय् स्वःसां सीपि जक खनीगु,
घों, गिद्ध व इमातयेगु शब्दं व इपि जूगुलि मृत्युया किचः हे
चाःचाः हिला च्वंगुथें च्वना वल । वया मांया फुक थःथितिपि
प्लेग रोगया आहार जुइ धुंकल, उकिं सेठं थः अतिकं योम्ह
म्हाय् व कलाः ब्वना कौशाम्बीपाखे वन । अन वया पासा
छम्ह दु, तर इपि निम्हे छको हे नाप मलानिपि, केवल सन्देश

द्वारा जक पासा जुया च्वंपि खः । कौशाम्बी थ्यंका नगरंपिने छगू सतले इपि स्वम्हं असहाय प्राणीपि शरण वन । थः परिवारपिनिगु शोकं व्याकुलपि सेठ-दम्पत्तिपिसं थःगु दीन हीन अवस्थाय् पासायाथाय् वनेगु ल्वःथें मताल । तःन्हु मछि दत, समय बिते जूलिसे स्मृति नं बुलुया वन । तःन्हु मछि चां लागुलि इपि कन गंसि जुया वन । उकिं इमिसं थः योम्ह म्हाय्मचायात धाल- “पुता ! आः छुं ल्यँ दुगु मखे धुं कल, भिक्षा पवना हे नये माली । तर जिके धाःसा भिक्षा काः वनेगु समर्थ हे मद्दु ।” श्यामावतीया मिखां स्वबि जाल । वं छुं साहस याना धाल- “छपिनि श्यामां भिक्षा पवना हइ ।”

घोषित नां जुया च्वंम्ह छम्ह सेठ न्हिथं निर्घन तथा पवगीतयेत भोजन इना बिया च्वनीगु । वं थःहे दानशालाय् वना सेवकपिनिगु ज्या-खँय् विचार याः वनीगु, सेवकपिसं बांलाक भोजन इनेगु ज्या याः ला मयाः ला । पवगीतये पुचले भद्रावतीया निर्घन असहाय श्रेष्ठीकन्या श्यामा नं भिक्षा पात्र ज्वना दन । स्वम्हेसित भिक्षा पवना व सतले थ्यंकाः वन । स्वम्हसिनं नं थःथःगु क्षुधा शान्त यात । तर तःन्हु मछि चांलाःम्ह अशक्तम्ह वया बौम्हं व भोजन पचे याये मफुत । उकिं कलाः व म्हाय् तोता व मदया वन । मांम्ह थ्व फयां फये मफुगु दुःखं उइँथें जुल । श्यामां थःम्ह छम्ह आधार दनिम्ह मांया निरति भिक्षा पवना हल । वया उइँथें जाम्ह मामं नं यक्व भोजन यात, व नं अशक्त जुया च्वंम्ह ला अर्थे हे खत, उकिं पचे याये मफुगुलि व नं सिना वन ।

स्वन्हुखुनु श्यामा छगो जक पात्र ज्वना वन । स्वस्व्वं
पात्र ज्वना न्होने दना च्वन । सेठं मती तल कि “वं न्हापा
मखुगु खँ ल्हाना आःपाः भोजन कया यंकीगु, आः छगो जक
पात्र ज्वना वल । आःपाः नये मफुत जुइ का ।”

श्यामाया पनातःगु स्वःबी छां तज्यात, वं स्वस्व्वं थःगु
दुर्भाग्यया बाखं न्यंकल । श्रेष्ठी घोषित वया बीया मखंनिम्ह
मित्र खः । थःम्ह मित्रया दुःखद मृत्युस वयात तःसतं शोक
जुल । वया उम्ह अनाथम्ह श्यामाया उपरे करुणां जाल ।
वं थःगु छेँ यंका थःम्ह तःधिकःम्ह म्हाय् याना लहिना तल ।
हानं दानशालाया ज्या वयात हे लः ल्हाना बिल । श्यामाया-
पाखें सहानुभूतिपूर्वक सहर्ष दान बीगु दान कया याचकपि
तःसतं लुधनीगु, वयात साक्षात अन्नपूर्णा हे भालपा शान्तिपूर्वक
दान काइगु । व्रत च्वना दान बीगु कारणं याना श्रेष्ठी घोषित
श्यामायात आदरपूर्वक श्यामावती धका सःतीगु जुल ।

छन्हु घोषितया पासा वयागु छेँ वल । वं श्यामाया
कार्यकुशलता, विनयशीलता व सात्विकसौन्दर्य खना वया
नुगलं श्यामायाप्रति ममतां जाल । वं घोषित श्रेष्ठीयाके
श्यामाया विषये न्यन । फुक्क दशा न्यने धुंका वं स्नेहपूर्वक
श्यामाया छ्यले ल्हाः तया धाल— “थौंनिसें छन्त जि नं थःम्ह
तःधिकम्ह म्हाय् हना तये हानं न्यासःम्ह मिसापि परिवारपि
नं तया बी ।”

यमुना स्नानया महोत्सव वल । थुगु उत्सवे सम्मिलित
जुइपि व्याक्क मिसात न्यासि हे वना मोल्हू वनीगु नियम दु ।

देशे च्वंपि गुलिखे वैभवशालीपि मिसात नं न्यासि वना च्वन ।
 थः न्यासः सखिपि व दासीपि नाप मय्जु श्यामावती नं
 राजभवनया न्ह्योने वना च्वन । अबले कोशाम्बी नरेश उदयनं
 थःगु लाय्कू ज्वालं नगु पुचले दथुइ जां थीम्ह तिमिलाथें
 न्यासःम्ह सखीपिसं चाहुइका वःम्ह श्यामायात खन । जुजुं
 विचार यात कि यदि वयात लाय्कूली ह्ये दःसा तःवंगु हे
 सौभाग्य जुइ । वं न्यन-“ध्व प्याखंम्वःत सु खः ?” थुगु खँ
 बिचाः यायां सीकल, इपि प्याखंम्वःत मखु, श्रेष्ठी घोषितया
 तःधीम्ह म्हाय् श्यामावती व वया सखीपि खः ।

श्यामाया यइपुसे च्वंगु रूपे मुग्ध जूम्ह जुजुं श्रेष्ठीयात
 श्यामा बीगु खँ प्रस्तावित यात, तर श्रेष्ठीं अस्वीकार यात ।
 थुकि अप्रसन्न जुया राजा उदयनं श्रेष्ठीया प्रासादे फौजं
 चाःहीकल । श्यामा मोल्हूया त्याहाँ वःबले छें सैनिकतसें
 घेरेयाना तःगु खना वं थःम्ह बौयाके उकिया कारण न्यन ।
 कारण सीका छुं न छुं बिचा याना घाल-‘बा ! यदि
 महाराज उदयनं जिम्ह न्यासःम्ह सखीपित नं सेविकापित नं
 जि नाप हे जिथाय् राजभवने हे स्थान व्यूसा वैगु आज्ञा
 स्वीकार यायेत छुं थाकु मजू ।’ वयागु खँ न्यना प्रसन्न जुया
 वया बौम्हं उदयनयात विन्ति यात ।

जुजु उदयनं नं श्यामाया खँ स्वीकार याना वयात
 थःम्ह प्रधान राजमहिषीया पद बिल ।

श्यामावतीया बीणा थायेगु साप यः । वयागु नाइसे
 च्वंगु पचिनं चिचीपुगु तार सालेव सः प्याखं हुइगु, हानं

उदयनया थःम्ह योम्ह रानी श्यामा नाप उगु कंकारे मुग्ध जुया च्वनीगु, वयागु रूप व गुणे अले प्रेमे थःत लोमंका च्वनीगु । राजा-रानी श्यामावतीया स्वांया तःसतं रस दु । उकिं वं न्हिथं थःम्ह सेविका खुज्जुत्तरायात च्यातका दांया स्वां कायेके छोइगु खुज्जुत्तरां धाःसा प्यतका दां थःम्हं थया न्हिथं प्यतकाया जक स्वां न्याना हइगु जुया च्वन ।

छन्हु वं भगवान् तथागतया उपदेश न्यन, अले थुइका लय्ताया च्यातकाया हे स्वां न्याना यंकल । रानी श्यामां स्वां आःपाः दयेक हःगुया कारण न्यंबले वं फुकं सत्यगु खँ धया बिल । धार्मिक भावनां जाःम्ह श्यामावती प्रभावित जुल, अले वयात दासी पदं मुक्त याना लाय्कू मिसातये दथुइ थाय् बिल । वयागु ज्या थःहे वना भगवान्या उपदेश न्यना वथें रानी श्यामावतीयात न्यकेगु जुया च्वन । श्रद्धाशीला श्यामां भगवान्या उपरे तःसतं भक्तितय्गु यात, अले वयागु शास्ता दर्शन यायेगु इच्छा नं तिब्र जुजुं वन । परन्तु जुजुयागु आज्ञा बिना वं दर्शन व वन्दनाया निमित्त प्याहाँ वने मफु । आज्ञा प्राप्त यायेगु ज्या नं अपुगु मखु, उकिं वं क्यालं हे चारिका एबं धर्म उपदेशया निमित्त बिज्याम्ह भगवान्या दर्शन घाइगु जुया च्वन । क्याः चीपा उकिं वांलाक खने मदु, अले व क्याः तःपाः याके बिल ।

न्हापा न्हापा भगवानं वया लिथु मागन्धिया रूपया छको तिरष्कार याना बिज्यागु दु । उकिं मागन्धीं भगवान् तापाका च्वनीगु । थुखे श्यामा मुख्यम्ह रानी जुल । उकीसनं

भगवान्याप्रति तःसतं श्रद्धा तथा च्वन, उकिं रानी मागन्धीं श्यामा लिसे इष्यां याना च्वनीगु, हानं वयात कष्ट बीगु उपाय याना च्वनीगु । वं जुजु उदनयात श्यामा खना तं चायकेत धाल- “श्यामाया छपिं मयः गौतम यः उकिं वं न्हिथं गौतम स्वयेत ऊयाः तःपाः याकल ।” जुजुं श्यामावतीया स्वभाव स्यू । उकिं भगवान्प्रति थुजागु वाक्य ल्हाःगु न्यना उदयनं मागन्धीयात बोबिल । व न्यना नम्र स्वभाव मदुम्ह मागन्धीं धाल- “छपिसं रानी श्यामावतीयात खायागु ला दयेका हि धया विज्याहुँ सा वं दयेका हइ ला महइ ला ?” थुकथं रानी श्यामायात म्वाःम्ह खा स्याना हि धका बिया छ्वत । “पाणातिपाता वेरमणी सिक्खापदं समादियामि” धयागु शीलयात पालन याना च्वंम्ह श्यामां थ्व ज्या नम्रतापूर्वक हे अस्वीकार याना बिल । अले मागन्धीं हानं गौतमया निति ला दयेका हि धका धायेका थःम्हं सुनानं मखंक खा स्याना बीके छ्वत । वं व दयेका विल । छल याना मागन्धीं थुकथं थःगु खँ सिद्ध याना बिल । अले उदयन रानी श्यामा खना तंचाल ।

थुलि जुल नं मागन्धीया इष्यां शान्त मजू । वं छन्हु जुजु उदयनयाथाय् रानी श्यामावतीं बिया हःगु बीणाय् छम्ह विषधारी सर्प स्वथना बिल । जुजुं सर्प खन मागन्धीं धाःगु खँय् वं निश्चय यात कि- श्यामां जितः अवश्य स्याय्त्तंगु खः । व तमं दिगिदिगि खात । वं श्यामावतीयात स्यायेत थःगु धनुष लिक्का तीर छाल । तर निर्दोषी श्यामा व वया

सखीपिसं मनं मनं भगवान् महाकारुणीक यात वन्दना याना मैत्री भावना यात, अले जुनुया बाण इकिधिकि हे मसं । वं धनुषबाण पृथ्वी वांछ्वया थःगु भूले पश्चाताप याना श्यामावतीयात धाल- “जितः क्षमा या प्रिय ! छ निर्दोषी खः ।” श्यामां नायूगु सलं लिसः बिल- “छःपि जिम्ह स्वामी खः, जिके क्षमा फवना बिज्याये मत्यः । जि छःपि खना तंमचाः, यदि छःपि जि खना प्रसन्न जूसा जितः भगवान्या दर्शन याः वनेगु स्वीकृति बिया बिज्याहूँ ।

जुजुं वयात विहारे वनेत व दान धर्म यायेत आज्ञा बिल । श्यामां हानं बिनित्ति यात- “देव ! जितः धार्मिक सिद्धान्त न्यनेत छम्ह स्थविर प्रबन्ध याना ब्यु ।”

जुजुं भगवान्याके विनयपूर्वक अनुरोध याना आनन्द स्थविर थुगु ज्याया निरिति प्राप्त याना काल । रानी श्यामावतीं वसपोलयाके धर्म ज्ञान स्यना काल । याकनं हे वं धर्मया सिद्धान्तयात सयेका काल । वं छन्हु श्रद्धापूर्वक आनन्द स्थविरयात चीवर दानयात गुकी न्यासःपु आपालं मू वंगु उत्तरासंग अर्पण याःगु जुल ।

मागन्धी इष्यां उइथें जुल । छन्हु जुजु ब्वना थः दूर वने वन । अले उबले हे थःम्ह ककायात धया श्यामाया दरवारे मि तयेकल ।

निरपराधी श्यामा व वया सखीपि मि पुना सिना वन । जुजु मागन्धी नाप ल्याहाँ वःबले निर्दोषी रानी श्यामावती व वया सखीपिनिगु दुःखद अकाल मृत्युया समाचार

न्यना व तःसतं दुःखी जुल । वं मागन्धीया षडयन्त्रयात सीका
वयात व वया थःथितिपित चिकं दायेका तःगु कराइले
क्वफाना बिल । मागन्धीयात नं वयागु मभिंगु ज्याया फल
भोगे याये माल ।

छन्हु जेतवन विहारे श्रद्धामयी श्यामावतीयागु खँ चले
जूबले महाकारुणीक भगवान् तथागतं वयागु अकाल दुःखदायी
मृत्युयागु पूर्वजन्मया कर्मफल धका कना बिज्याना बुद्धं वयात
मैत्री विहारिणी उपासिकापिमध्ये सर्वश्रेष्ठगु पद प्रदान याना
कृतार्थं याना बिल ।

उत्तरा नन्द-माता

महाकारुणीक भगवान्यागु मंगलमयी उपदेश पृथ्वी-
निसैं आकाश थ्यंक थ्वया च्वन । छेँखापत्ति, दबारपत्ति
वसपोलयागु उपदेश पालन याना हल । वंच्चुसे च्वंगु सागरया
लहरां व शब्दयात प्रतिध्वनित याना थःत धन्य भाःपिल गुकि
याना प्राणी मात्रयात विपत्ति तरे याना बिल । उबले हे
(भगवान्या जीवमान काले) राजगृहे सुमन श्रेष्ठी धयाम्ह
महाजन छम्ह दु । वया च्योया नां खः, पूर्ण श्रेष्ठी ! निर्धनम्ह
पूर्ण थःम्ह स्वामीया आज्ञा पालन यायां भगवान्यागु दिव्य
उपदेश कथं वनेगु कुतः याना च्वनीगु । राजगृहे छगू तःधंगु
उत्सव जुया च्वन । श्रेष्ठी सुमन नं उगु परिषदे सपरिवार
ब्वति कायेत वने त्यन, अले वं पूर्णयात सःता धाल- “पूर्ण

गरीबपिनिगु निरिति छु उत्सव माने यायेगु, उकिं बुई सा वाः
हैं । थुकिया सत्ता छंत जि छुं न छुं अप्वः ज्याला बी ।” पूर्ण
थःम्ह मालिकयागु आज्ञा थःम्ह जहानयात कन । विचरा
मिसां नं लय्ताःगु मनं थःम्ह भातयात बुई छ्वयेत बिदा
बिल । थःम्ह भात वना भचा जाबले पूर्णया जहानं न्हिनेसिगु
इले छुं छुं नयेगु नसा दयेकेगु यात ।

राजगृहया तःमिपि व्याक्क उत्सवे दुना च्वन, वथें
चीमिपि पूर्णथें सा वायेकेत देशंपिने बुई वना च्वन । छुं ई सा
वाये धुंका वं आराम कायेगु मती तल उबले हे वयागु मिखा
अग्रश्रावक सारिपुत्रयाके वन, छाया धाःसा महाथेर सारिपुत्रं
उखुनु निरोध समापत्ति दना विचार याना बिज्याःगु दु कि
वसपोलं सु दुःखीयात उपकार याये । उकिं वसपोल वयाथाय्
बिज्यात । बिज्याय्वं हे वसपोलयात वन्दना याना पूर्ण लः व
दतिवन अर्पित यात । ल्हाः म्हुतु सिले धुंका वसपोल
अग्रश्रावक नगरपाखे स्वया बिज्यात । श्रद्धावन्त विचरा पूर्ण
बिचाः यात यदि जिम्ह मिसां भोजन हःगु जूसा वसपोलयात
भोजन दोहलपा जि गुलि कृतकृत्य जुइगु ।

बान्हि इले पूर्णया जहान दुथे फुथें भोजन ताःलाका
याकनं हे भातयाथाय् वंगु जुल । लँय् दथुइ हे वं अग्रश्रावक
सारिपुत्रयात खन । वसपोलयागु दर्शन दयेवं श्रद्धामयी मिसां
तःसकं लय्ता वयेका भातयात चित्त बुके याये धका विचार
यायां महास्थविरयात वन्दना यात । हानं थःके दुगु भोजन
वसपोलयात चढे यात । वसपोलं थुगु श्रद्धां जाःगु दानयात

थःगु पात्रे फया बिज्यात, हानं इच्छा पूर्ण जुइमा धका आशीर्वाद बिया लँ लिना बिज्यात ।

वं हानं छे वना याकन याकनं मेगु भोजन थुया भातयाथाय् वन । भातम्ह पिया च्वंगु खना क्षमा पवपवं धाल- “जिम्ह सर्वस्व, थौं जि लँय् अग्रश्रावक नाप लात जि विचाः याना अजागु समय हानं हानं वइ मखु, जि भोजन दान या हे याये । उकिं छपिगु निति हानं मेगु भोजन थुया हया च्वनागु जुया ताउ बित ।” श्रेष्ठी पूर्ण पत्नीया खँ न्यना साप लयताल अले धाल- “जि नं थ्व हे इच्छा खः, प्रिय ।” वं नये त्वने सिधयेका थः जहानया मुले छ्यों दिका न्ह्यो वयेकल । दना स्वःबले वं खन कि सा वायेका तयागु बुँ फुकं लुँ धिकं जाया च्वन । न्हापां ला वं छुं हे निश्चय याये मफुत, तर परिक्षा याना स्वःबले सत्य जुया च्वन । लोभ मदुम्ह पूर्ण थःम्ह मिसायात अन हे च्वनेगु आदेश बिया भुं छुं जाय्क लुँ तया जुजुयाथाय् वना वं सम्पूर्ण घटना न्यंका लुँ जुजुयात बिल । जुजुं फुक ल्हेका काल । वथें पूर्ण खना लय्ताया वयात धनधान्य बिया धनी श्रेष्ठीयागु थाय् बिल ।

पूर्णया त्रिरत्नयाप्रति यक्व हे श्रद्धा दु । अतः वं थ्व हे उपलक्ष कया भगवान् तथागत वथें भिक्षुसंघपित न्हेन्हुतक दान बिया च्वन । अन्तिम दिने थःम्ह छम्ह जक लक्षणं जाःम्ह म्हाय् उत्तरा, पूर्ण व पूर्णया जहानपिसं भगवान्यागु मङ्गलमय उपदेश न्यन । गृकिं स्वम्हं श्रद्धा दुपि उपासक उपासिकापिसं श्रोतापति फल लाना काल ।

सुमन श्रेष्ठीं गुण दुम्ह वांलाम्ह उत्तरायात काय्-भौ दयेकेगु खं न्ह्यथन । हानं सुबेलाय् हर्ष उत्सव याना उत्तराया विवाह सुमन श्रेष्ठीया काय् नाप जुल । हानं छुं दिन तक न्हूम्ह भौमचा जूया निति दान धर्म तापाना च्वन । छन्हु वं थःम्ह स्वामीयात प्रार्थना यात, वया लय् च्यान्हु च्यान्हु उपोसथ व्रत च्वनेगु इच्छा दु । तर वया स्वामीं स्वीकार मयाः । विवश जुया वं हानं अनुरोध यात, वर्षावास स्वला तक उपोसथ च्वने । वं उकी नं स्वीकार मयाः । अले वं लच्छिया निति धाल, बाछिया निति धाल, तर वया भातं क्वातूगु शब्दं धाल- 'छन्हुया लागी नं व्रत च्वनेगु आज्ञा दइ मखु ।'

व्यथितम्ह उत्तरायात वया जीवन बन्दी जीवन स्वया नं तसकं दयनीय ताल, गुम्हसिनं व्रत च्वनेत तक नं वचन मब्यू । विवश जुया वं थःम्ह बौयात थथे चिट्ठी छ्वइबिल, "वं क्षणिक हे नं पुण्य याये खंगु मखु, केवल बन्धनेथे जीवन बिते याना च्वना, उकिं किन्यादो दां छ्वया हइ बिज्याहुँ ।"

थःम्ह याकः म्हाय्यात वया बी पूर्ण तुरन्त हे दां छ्वइ हल, वयात व दां लहाते लायेवं शहरे प्रसिद्धम्ह सिरिमा धयाम्ह गणिका सःता धाल- "केहें मय्जु ! जि किन्यान्हुया लागी उपोसथ व्रत च्वनेगु इच्छा जुया च्वन । छं जिमि स्वामीयाथाय् परिचर्या याना बी माला च्वन । उकिं किन्यान्हुया लागी जिमि स्वामीयाथाय् च्वनाच्चं । जि छंत

किन्त्यादो दां बी ।” गणिकां स्वीकार यासेलि वं थःम्ह भात यात बिनित्ति यात- “छि सिरिमायात नापं तथा बिज्याहुँ, जितः ब्रत च्वने ब्यु । वया भातं वं धाःगु खँ मानेयात । श्रद्धां विभोर जुया च्वंम्ह उत्तरां न्हि न्हि भगवान्याथाय् वना उपदेश बाखं न्यना ब्रत च्वना सुखी जीवन हना च्वन । ब्रत च्वच्वं किप्यन्हति वन । सिधइगु दि जुया च्वन । उत्तरा दान यायेत जलपान व पूजाया प्रबन्ध याना पवित्र वस्त्र धारण याना सुशोभित जुइका दान बीत तयार जुया च्वन । अबले अचानकं वयागु मिखा ऊयाले लावन, वं खन, क्वथाय् सिरिमा नापं वया भात दना वपाखे स्वया च्वन । उत्तरा खनेवं वया भात मुसुक्क न्हिल । उत्तराया म्हुतुसीनं मुसुकाःगु चि पल्पसा त्वःथें जुल । अले व मझाला क्वछुत । सिरिमां वया प्रेमी थःम्ह मिसापाखे आकृष्ट जूगु खन । वं इष्यां भय्भय् बीका तं पिकया दिनिदिनि खाका उत्तरायाथाय् वल । व तापाकं- निसें तित्ति न्हुया वःगु खना उत्तरा मैत्री भावनाय् निमग्न जुया च्वन । सिरिमां भुतुली कराहिले दायेका तःगु चिकं कया उत्तरायात लुना बिल । मैत्री बलया प्रभावं उत्तरायात उगु चिकं शीतल जलथें जुया वन । दोष मद्दुम्ह मालिकनीयात थथे यागु खना भ्वात्तित्ति ब्वां वन सिरिमायात तःसतं ब्वबिल- “ध्यवां न्याना वःम्ह बेश्या ! छं मालिकनीयात थपाय्सकं कठोरगु अपराध यात पापिनी ! !”

सिरिमां थःगु अपराधयात थुइकल । अले वं उत्तराया पाली भोपुया ख्खवं धाल- “आर्य्य क्षमा याना बिज्याहुँ ।”

उत्तरां शान्त मधुर स्वरं धाल- “आः यथे मखु,
भगवान्या न्होने क्षमा बी ।”

भगवान् भिक्षुसंघ सहित निमन्त्रित जुया उत्तराया छेँ
थ्यंकः विज्यात । वं आदरपूर्वक योग्यगु आसने विज्याका
भोजन दान यात । अले सिरिमा अन वया भगवान्या चरण
समिपे भोसुना क्षमा फवन । महाकारुणीकयागु उपदेश न्यना
उत्तरां सिरिमायात क्षमा याना थः नापं तुं उपदेश न्यंकेत
फेतुकल । मङ्गलमय उपदेश वथे थुगु गाथा न्यना व गणिका
नं श्रोतापन्न जुल ।

अकोधेन जिने कोधं, असाधुं साधुना जिने ।
जिने कदरियं दानेन, सच्चेन अलिक वादिनं ॥

अक्रोधं क्रोधयात त्याकेगु, असाधुयात साधु जुया
त्याकेगु, नुगःस्याम्हयात दान विया त्याकेगु, ऊठ खँ ल्हाइम्ह-
यात सत्यवादी जुया त्याकेगु ।

श्रद्धामयी उत्तराया प्रेरणां सिरिमायात उपदेश न्यनेगु
मङ्गलमय अवसर प्राप्त जुल हानं वया जीवन सुधार जुल ।
ध्यानीम्ह उत्तरा उपासिकाया नं थःगु उपोसथ ब्रत सिधयेका
इच्छा पूर्ण जूगुलि थःत थःम्हं धन्य सम्हे जुल ।

जेतवने भिक्षुगणपि सहित विहार याना विज्याना
चवंबले महाकारुणीक भगवान् बुद्धं उत्तरायात ध्यानी उपा-
सिकापिमध्ये अग्रगु स्थान विया उत्तरायात कृतार्थ याना
विज्यात ।

सुप्रवासा

सिद्धार्थया मां गुगु नगरे जन्म जुल, हानं गन बालक अवस्था हना वःगु खः व हे विख्यात कोलिय नगरे देवदह घयाथाय् सुप्रवासा नं जन्म जूगु खः । उगु हे वातावरणे दंपि जुया सुप्रवासाया शिक्षा मायादेवीपित्तथे हे दुगु जुल । अले व नं दया, दान, सेवां प्रसन्नम्ह जुया च्वन । तःधि जुसेलि छम्ह शाक्य कुमार नाप वया विवाह जुल । थःगु सेवा एवं विनय शीलतां याना वं थः स्वामीया छेँ फुकसित नं मुग्ध याना काल । वया स्वामी नं वयागु सद्गुण खना लय्ताः । वं वयात दान धर्म यायेत गुबले हे मगं ।

न्ह्यु न्ह्यु न्हीकु न्हीकुं दि वनावं च्वन । सुलक्षणम्ह भौमचा सुप्रवासा गर्भवती जुल । सुगन्धित स्वाँ ह्वःगु सिमा सन । गर्भे दुगुलि म्हासुसे च्वंगु ख्वाले मातृत्वया गम्भीरता खना वया माजु ससःअबुजुपि लय्लय् ताल । इपि सकसिनं नं विचार यात, आः इमिगु व चुक मचातये सलं जाइ च्वनी । वंशमध्ये मतथे जुया च्वम्ह न्हूम्ह मचां छेँ कःकः घायेका थिका बी । ई जुइवं सुप्रवासां बांलाम्ह काय्मचा छम्ह बुइकल, हानं शिवली नामं प्रसिद्ध जुल ।

भगवान्या उपदेशं अबले कपिलवस्तु कुंकुलामे प्रमुदित जुया च्वंगु खः । धर्मशीला सुप्रवासां नं उम्ह महाकारुणीक विश्वदेवताया दर्शन यायेत थ्यंकः वंगु जुल । भगवानं भिक्षुसंघ व मेमेपि परिषद्पित मङ्गलमय उपदेशं अपूर्व शान्ति प्रदान

याना विज्याना चवन । सुप्रवासा नं वन्दना याना छथाय् लिकक फेतुना ध्यानपूर्वक उपदेश न्यना चवन । भगवान्या न्हापांमु दर्शन, वथे उपदेश न्यंबले हे वयात थोत्तापत्ति फल प्राप्त जुल ।

सुप्रवासाया त्रिरत्नया कल्याणकारीगु उपदेश न्यना पालनया कुतः यायेगु वयागु जीवनया लक्ष जूवन । वयागु आकांक्षा दुगु खः, छको भगवान् प्रमुखं भिक्षुसंघपित निमन्त्रणा याये । वं भगवान्यात विन्ति यात करुणावानम्ह भगवानं वयागु निमन्त्रणा स्वीकार याना विज्यात श्रद्धा दुम्ह सुप्रवासां हर्ष पुलकित जुया वथे भोजन दानया वस्तु फुकं थःम्हं हे तःसकं श्रद्धापूर्वक तयार याकल । बांलागु यइपुसे च्वंगु आसबे भगवान् तथा भिक्षुसंघपित विज्याका वं श्रद्धापूर्वक भोजन दान यात ।

भोजन सिधयेका शास्तां नं उपदेश बिया विज्याबले वयात धया विज्यात— “सुप्रवासा ! भोजन दान याइबले ग्रहण याइपि आर्यश्रावकपित न्याता प्रकारया वस्तु दाब व्युमु जुइ । व खः— आयु, बर्ण, सुख, बल व प्रतिभा हानं इमिसं नं च्च हे न्याताया लौकिक तथा दिव्य फल प्राप्त याइ ।” सुप्रवासा धन्य जुल । वं तःसतं भक्तिपूर्वक वन्दना याना बिदा किल । वयागु समस्त जीवन दान धर्मे हे व्यक्तित जुञ्जुं वन । वं शील पालन यायां साधनाया लँपाखे न्छब्बात ।

भगवान् वयागु निस्वार्थगु दान खना साप प्रसन्न जुल । भगवान् जेतवन महविहारे विराजमान जुया विज्याबले

उपासिकापित अग्रपदवी बिया बिज्याबले वसपोलं सुप्रवासायात
उत्तम दान याइपि गृहस्थ उपासिकापिमध्ये श्रेष्ठम्ह धका
अग्रपदवी बिया बिज्यात । सुप्रवासा कृतार्थं जुल । यद्यपि थौं
थ्व लोके वसपोल मदये धुंकल अथेसां वसपोलयागु उत्तम
जीवनं थौंतकं निस्वार्थं दानया प्रेरणा बियावं च्वन तिनि ।

सुप्रिया

गुम्हसिनं त्रिरत्नयाप्रति अगाढ श्रद्धा तथा च्वन, श्रद्धा
व सेवाया बलं गुम्हसिनं सेवा तहल याइपि उपासिकापिमध्ये
श्रेष्ठ पद प्राप्त याना काल, बाराणसी च्वंम्ह उम्ह नारीरत्नया
नां खः, सुप्रिया !

पद्मोत्तर बुद्धया पाले हे व हंसावती नगरया सम्पन्नगु
छ्खा छेँ उत्पन्न जुल । वं शील पालन व दान-धर्म याना
जीवन हना च्वन । धर्म न्यनेगु व पालन यायेगुली वया मन
न्हाबलें लय्ताः । छन्हु वं शास्ता पद्मोत्तर बुद्धया धर्मोपदेश
न्यना च्वन । उपदेश क्वचायेवं शास्तां छन्हु बांलाम्ह
उपासिकायागु उत्कृष्ट सेवाया प्रशंसा याना वैत रोगी सेवा
याइपि उपासिकापिमध्ये श्रेष्ठ पद प्रदान याना बिज्यात ।
उम्ह गम्भीर उपासिकाया छ्यो श्रद्धां क्वछुत । वं भगवान्या
श्रीचरणे क्वछुना वन्दना यात । अबले मेपि उपासिकापिसं नं
सेवाया महत्वयात थुइकल । थ्व फुक श्रद्धामयी सुप्रियां नं
खन, थुइकल, मने तल अले वया नुगलंसिं कामना जुल,

“यदि जि नं अथे हे श्रेष्ठ पद प्राप्त याये फःसा, गुलि अहो भाग्य जुइ ।” वं उगु महान पदया अभिलाषा घाना पद्मोत्तर बुद्धयात वन्दना याना साधनापथपाखे न्ह्यब्वात ।

जन्म मरणया चक्रे छगू लाख कल्प तक चाःचाः ह्युह्युं उम्ह सुप्रियां भगवान् बुद्धया पाले बाराणसी देशे जन्म कावल । मचांसिं धर्मं ग्यग्यं छयात माःगु शिक्षा ववचायेका बाराणसी देशे च्वंम्ह छम्ह गृहस्थ नाप वया विवाह जुल । पूर्वजन्मया भिगु ज्याया कारणं सुप्रियाया मन धर्म न्यनेगुली अपो श्रद्धा दु । वं गबलें छूठ खँ मल्हा । न हिंसा द्वेष हे याः । शुद्ध सात्वीक जीवन हना जनताया सेवा यायेगु हे व उपासिकाया घ्येय खः ।

गबले भगवान् बुद्ध भिक्षुसंघपि नाप बाराणसी बिज्यात, अबले वसपोलयागु मङ्गलमय उपदेश न्यना जीवन सफल यायेत आपालं नरनारीपि वसपोलयागु शरणे वन । शीलवती सुप्रिया नं भगवान् दर्शन यायेत वन । हानं वन्दना याना वसपोलयागु कल्याणकारी उपदेश न्यन गुकि याना व श्रोतापत्ति फले प्रतिस्थित जुल ।

व न्हिथं विहारे वना धर्म न्यना मन लुधंका च्वनीगु । दान व सेवा यायेगु जा वयागु जीवने मुख्यगु कर्तव्य हे जुया च्वन । छन्हु व चाःह्युह्युं छगू विहारं मेगु विहारे वन । मेगु विहारे वं छम्ह भिक्षु रोगं पीडित जुया च्वंगु खन । दयावानम्ह उपासिकां वन्दना याना कोमल शब्दं न्यन, “आः

जितः छुं न छुं सेवा यायेगु अवसर दइला घया बिज्याहूँ छपित छु माल ?”

भिक्षुं धाल- “उपासिका, जितः रस माल ।”

सुप्रियां सहर्षं स्वीकार याना थःगु थासं ल्याहाँ वल । कन्हेखुनु न्हापां थःम्ह दासीयात दां बिया ला न्याके छ्वत । दासीं शहरे सकभनं ला माला वल नं गन नं मद्दु । छाया धाःसा उखुनु सकभनं हिंसा यायेगु बन्द याना तःगु जुया च्वन । वं थ्व खँ थःम्ह मालिक सुप्रियायात धाल । थुगु वचन न्यना वयात चिन्ता जुल छाया धाःसा वं वचन बिया थके धुंकूगु, हानं अतिकं रोगं ग्रष्टम्ह भिक्षुयात माःगु । वं निश्चय यात, रस अवश्य बिया छ्वये चाहे न्ह्यार्थिजागु थजु । “रस प्राप्त मजुल धाःसा आर्यया मन दुःखी जुइ ।” थ्व खँ विचार याना वं जःगु चुपि थःगु क्यातुसे च्वंगु खम्पाया ला साहसपूर्वक ध्यन । अले छुं मजूम्हेर्जे जुया हे दासीयात सःता ला बिया धाल- “थुकिया गुलि फत उलि साक रस दयेका हति ।” व थः थःम्हं विहारे तक वनेत हे असमर्थ जुल । रस तयाइ जुइवं वं दासीयात धाल- “सेविका ! थ्व रस विहारे वना आर्ययात बी यंकि, वसपोलं न्यंसा घयाव्यु कि जि रोग जुया च्वन ।”

दासीं याकच्चा वया छुं न छुं बिया वंमुलि शास्तां नं सुप्रियाया सेवा थुइका काल । महाकारुणीकया करुणा नं वयागु सेवा व श्रद्धा खना प्यात । शास्ता कस्मापूर्वक स्वयं भिक्षुपि नाप भिक्षाटन प्रायां सुप्रियाया लुक्साय् क्वे बिज्यात ।

सुप्रिया व खँ न्यना हर्षं गद्गद् जुल । वं थःम्ह स्वामीयात
घाल- “आर्यपुत्र ! शास्ता फीगु लुखाय् बिज्याना च्वन,
वसपोलयात गौरवपूर्वक फ्येतुका हिसँ । जि वसपोलयाथाय्
बने मफु ।

वया स्वामीं नमस्कार याना भगवान् सहित भिक्षु-
संघर्षित योग्यगु स्थाने फेतुके हल । शास्तां नं शान्तगु स्वरं
घया बिज्यात- “सुप्रिया गन दु ?”

वया स्वामीं नम्र स्वरं घाल- “भगवान्, व रोगी जुया
च्वन ।” शास्तां हानं वहे ममतामयी शब्दं आज्ञा जुया
बिज्यात- “गृहपति ! वयात सःता हति ।” भगवानं थःम्हं हे
वयागुप्रति कुशल समाचार न्यंगु सुप्रियं ताल । वयात सःता
हल । वया श्रद्धां भय्भय् बिल । वं मती तल, फुक लोकयात
भिकीम्ह भगवानं बिना कारणं सःता बिज्याइ मखु । व दन,
वं खन वयागु घाले ला जाया च्वंगु वया खम्पा न्हापा स्वया
नं अपो बांलाना च्वंगु । बुद्धानुभावं वयागु स्वास्थ्य ठीक
जुल । अले व लय्तागुया थाःगाः मन्त । वं हर्षित मन याना
भगवान् सहित भिक्षुसंघर्षित श्रीचरणे व्वछुना वन्दना यात ।
वन्दना याये धुंका छगू थासे शान्त जुया च्वन । भगवानं
न्यन- “उपासिका ! छुं घाये माःगु दनिला ?”

भावं विभोरम्ह सुप्रिया ममतां जाःगु वचन न्यना
छुं न छुं घाल । वयापाखें समर्षित यागु भोजन दान स्वीकारं
याना आशिर्वाद बिया शास्ता भिक्षुसंघ नापं विहारे ल्याहाँ

बिज्यात । वयां लिपा संघापि मुंका उजागु कष्ट बीगु निन्दीत
जुइगु ज्या ब्वये मज्यू धका नं आज्ञा जुया बिज्यात ।

छुं दि लिपा भगवान् बुद्धं जेतवने देशना याना
बिज्याये धुंका रोगी सेवा याइपिमध्ये अग्रम्ह सुप्रिया
उपासिकायात श्रेष्ठ पद बिया बिज्यात । सुप्रियाया जन्म
जन्मान्तरया लालसा पुरे जुल ।

थौंकन्हे सुप्रिया मदे धुंकल । अय्सां वयागु सेवा
भावना तथा सद्गुण पाली साहित्यं लुमंका तःगु दु, हानं
दइनं तिनि ।

कात्यायनी

अवन्ती जनपदया कुरर धयागु थासे छखा सम्पन्नगु
छे कात्यायनीया जन्म जुल । कात्यायनी मचाबलेनिसें हे न्ह्यू
स्वाःम्ह खः, नाप नापं व उदारम्ह नं जुया च्वन ।

सुं न सुं गरीबत लुखाय् दंवल धायेवं छुं मब्यूसें
लिछ्वइ मखु । दुःखीपिनिगु सेवा यायेगुली व न्ह्याबलें
लय्ताइम्ह खः । त्यासे जुया वसेलि थःगु उदारतां याना व
साप नां जाम्ह जुल ।

राजगृहया काली धयाम्ह छम्ह कुलीन युवतीया
विवाह कुरर छे जुल । थःगु स्वभाव नाप मिले जूम्ह जुया
वयात कात्यायनीं तुरन्त मित्रता तःबन । इपि निम्ह नापं
च्वनीबले भगवान्यागु उपदेश छलफल याना गुणगान याना

च्वनीगु । हानं उत्तमगु उपदेशया विषये खं ल्हाना च्वनीगु ।
अले उगु मङ्गलमय उपदेशयात पालन यायेगु कुतः याना
च्वनीगु । छुं समय लिपा कालीया सुपुत्र कुटिकण्ण सोण
स्थविर जेतवन विहारं भगवान्यात दर्शन याना ल्याहाँ वल ।
वयात माया याना तःम्ह काली व मांथें जाम्ह कात्यायनीं
कुरर छेँ वयात स्वागत याना दुकाल ।

मांयागु आग्रह द्वारा व बांलागु मण्डपे दाख तथा
स्वांनं नस्वाःका तःगु मञ्चे बिज्यात । नगरया असंख्य
मनूतय्सं थःगु भाग्ययात तारिफ याना भगवान् बुद्धयागु
पवित्रमय उपदेश न्यनेत अन मुंवल त्रिरत्न वन्दना याये धुंका
उपदेश न्यनेगु षोसा गोया तःगु खः । कात्यायनीया पासा काली
उपासिकां धूप-दीप आदि पूजाया सामान जोरजाम यात ।

रात्रीया नीरवताय् खुंतसें विचार यात मनूत ला दुगु
हे मखु, छाया खू मवनेगु । अतः गुलिखे खुंतय्सं नगरया छगू
सिथंनिसें खुंवाः खनेगु ज्या छुत । इमित ज्या ब्वया इमि
अघानम्ह सरदार सकलें जनसमूह मुना च्वंथाय् छाया मुंगु धका
सीकेत वन । व जनसमूहया दथुइ दकले प्रधानम्ह जुया च्वंम्ह
काली व कात्यायनीया ल्युनेसं दना च्वंवन । उखेपाखे ध्यान
मब्यूसे उपासिका कात्यायनीं वया शिष्ययात धाल- “सेविका ।
छेँ वना घ्योमत आदि ज्वना वा । जि नं सखीपि नाप प्रार्थना
माना पुण्य फलया भागी जुइ । कालीं थःम्ह सखीयात चिकंमत
कायेत धा जक धाल तर श्रद्धा शीलम्ह कात्यायनीं दासीयात
छेँ छ्वया बिल । दासीं छेँ छुं छुं शब्द ताल । वं प्वाळं

सुला स्वःबले छैया जःखः भागे प्वाःखना खुंत दुहां वना च्वंगु खन । इमिसं धन आभरण आदि खुया यंकेत मुंका च्वन । दासी ग्याना थरथर खात अले वहे पलाखं वना मालिकनीयात व खँ कंवन । खुंतय् सरदारं विचाः याना च्वन कि यदि कात्यायनीं छेँ वनेत स्वत धाःसा धन हे पाला निकू थला बी ।

धर्मोपदेश शुरु जुइ धुं कल, कात्यायनीं श्रद्धापूर्वक उपदेश न्यना च्वन । वं भ्वातियात धाल- “यंकेब्यु, उपदेश न्यना च्वनेबले बाधा ब्यू वये मते । खुंतसें मौक्तिक धन यंका च्वन, यंके ब्यू । थौं जि अमूल्यगु उपदेशरूपी धन मुना च्वना । थुकी बिघ्न बी मते ।” श्रद्धा दुम्ह कात्यायनीया गम्भीर स्वर न्यना सरदारया छागु नुगः नाया वन । क्या मनं थःत धिक्कार यात कि, छु व छम्ह मिसा स्वया नं ल्याखे मला ला । गुगु धनयात वं छफुति हे नुगः मस्यासे त्याग यात, व नं वं खुया यंके त्यंगु । थ्व गुलि पाप ? अजाम्ह पुण्यवानम्हसिगु धन खुया यंकेबले व पृथ्वी धसे जुया वनी ।

वयागु विचार हिल । अले थः पासापि खुंतयत् फुक खँ कना धन अन हे तोता मण्डली फुकं हे धर्मोपदेश न्यनेगु यात ।

चा फुत, द्यो तूइया वःबले मानो अमृत वागागुथे च्वंगु उपदेश न्यना हर्षपूर्वक मङ्गल सुमङ्गल ह्वला च्वन । फुकक नरनारीपिनिगु नुगले लय्ताः भय्भय् बिका व्वांय् वन ।

कात्यायनी नं थःगु छेँ वल । छुं भतिचा ई वंबले हे खुंया सरदारं कात्यायनीया पाली भोसुना क्षमा पवन । अले

पश्चात्ताप याना धाल- "आद्यै क्षमा याना बिज्याहूँ"
कात्यायनीं वयात म्हमम्युगुलि धाल- "किजा छिकपिसं जिगु
सपरै छु अपराध यानागु दु ? जिके छायां क्षमा पवना चवना ?"

खुंतयेसं चान्हे जूगु फुकक घटनां कना बिल । उमि
विचार हिला वंगु खँ न्यना कात्यायनी साप हे लयताल
"जि फुकसित नं क्षमा बी ।"

ध्व खँ न्यना खुंतयसं धाल- "जिमित शान्ति नन
दइ देवी ? जिमि मभिगु कर्मयात त्याग याना भिगु जीवन
हनेगु इच्छा जुल । अले जक शान्ति प्राप्त जुइ । छपिनिगु
कारणं जिमित न्हूगु लंपु लुल, न्हूगु जः लुल । छपिसं जिमित
प्रव्रजित याका बिज्याहूँ देवी ।"

धयागु ग्याः पहः दुगु खँ न्यना दया दुम्ह उपासिका
कात्यायनीं इमित स्थविर कुटिकण्ण सोणया न्होने यंका
बिल । इपि फुकसिनं अन प्रव्रज्या ग्रहण याना भिक्षु जुल ।
फुकसिनं नं कठीन साधना याना ज्ञान लाना अहंत् पद प्राप्त
याना काल ।

थःगु त्याग-भाव व अधिक श्रद्धां खुंतयेगु जीवन
हिला कात्यायनीया त्याग व श्रद्धा अले हानं उपदेश न्यना
पाले याइगुलि महाकारुणीक भगवान् तथागत व खना तःसकं
लयताल । हानं जेतवन महाविहारे निवासयाना बिज्याना
च्चंबले वसपोलं उपासिकापित थाय् ब्युब्युं कात्यायनीयात
अतिकं हे प्रसन्न जुया चवनीम्ह उपासिकापिमध्ये अग्रगु थाय्
बिया कृतार्थ याना बिज्यात ।

नकुलमाता

वया स्वामी वया जीवनया सौभाग्य सी म्वाइया दथुइ लाना च्वन । चिन्ताया धारं वया भातयात मृत्युपाखे घ्वाना च्वन ।

वया चिचीधीपि छुं मस्यूपि मचात वया क्वसं च्वना ख्वया च्वन । तःसकं रोगीम्ह मिजंया मिसा वथें हे अबोध मचाते मां जुया च्वंम्हं थ्व फुक खँ वया नुगः ख्वल, अथे नं वं दुःखे भगवान्यागु उपदेशयात लुमंकल । वया त्रिरत्नप्रति अचल श्रद्धा दु । वया नां जुया च्वन, “नकुलमाता ।”

नकुलमाता थःम्ह भातया लासा क्वसं फेतुत । हानं थःगु नाइसे च्वंगु ल्हातं वया छ्यने पित्तुपिया स्वत । वया चिन्ताय् दुना च्वंम्ह भातं मिखा कना स्वत, हानं थःगु दुबल ल्हाती वयागु ल्हाः काल । वं धाल, “नकुलमाता” जि छंतं छुं हे सुख बी मफु । थ्व चिचीधीपि मचातसें आः तकं छुं मस्यूनि । थुपि गथे व्वलनी ? जिके उलि धन मदु, जि निश्चिन्त जुइ मफु ।

वं त्रिरत्नयागु अमृतमय उपदेशयात लुमंका गम्भीर सलं लिसः बिल— “जिगु जीवन सर्वस्व, थ्व संसारया खँय् विच्चाः याना छपि दुःखी जुइ मते । जि अते ऊन तयार याये अले मिया जि थःगु व थः मचातयेगु निर्वाह चले याये । इमित गुबलें हे नये पित्याका तये मखु । छपिसं छुं चिन्ता कया विज्याय् म्वाः ।”

वया भातयात भति सन्तोष जुल । तर वं विचार यात, न्हागु ज्या नं धाये गुलि अःपु पालन याये उलि हे थाकु । उकिया निति वं धाल- “यदि हानं विवाह याये माला वंसा थ्व मचातय्गु नं ध्यान ति । थ्व छंम्ह हे खः ।”

मिसाया नारीत्व जागृत जुल । नकुलमाता नं व हे सलं धाल- “स्वामी ! फिखुदँनिसें गृहस्थी च्वना नं जि ब्रह्मचर्ययात ध्यान तइच्वना । हानं उपोसथ व्रत पालन याना च्वना । हानं छपि मन्त धायेवं छु हानं विवाह यायेगु ला ? थ्व असम्भव खः । कुलीन जातीयापि नारीपिगु जीवन सियागु भाजं समान खः । सियागु भाजं केवल छको हे जक भुतुली मी देखुइ । कुलीन नारी नं केवल छको हे जक विवाह जुइ ।”

वया भातं नं थ्व खँ न्यना छुं न छुं थुइका हानं धाल- “शुभे ! जि थ्व संसारे मच्चंसां छं धर्मोपदेश न्यनेगुली मन ति । शील पालन याना च्वं । थःम्ह भात नाप बाया च्वने माल धका ख्वया जुइ मते, नत्रसा थ्व मस्त म्वाक म्वाक सिना वनी ।”

शीलवती उपासिका नकुलमातां थःम्ह भातयागु थुगु शंकायात समाधान याना बिल । वं धाल- “जिम्ह नाथ ! जि महाकारुणीक भगवान् वथें उत्तमपि भिक्षुसंघपितिगु उपदेश श्रवण यायेगुली जीवनभर वना च्वने । जि शीलवती उपासिकापिमध्ये छंम्ह खः । उकिं फुक शीलयात पालन याये । जि भावना याना च्वनाम्ह उपासिका खः । थ्व छपिसं सिया हे बिज्यागु दइ, भावना आपाः याना च्वनेवं जन्म मरणया

हृषं व शोक दइ मखु । उकिं छपिनिगु मने थ्व चिन्तनायात बांसाक हे तापाका छ्बइ बिज्याहुँ कि थ्व सेविका ख्वख्वं मस्सय्त कष्ट बी घयागु । छपिनिगु शंकायात व क्षण भंगूर जुया च्वंगु संसारिक मनं मुक्त या । छपिके थ्व हे प्रार्थना दु ।”

गृहपति थःम्ह विदुषीम्ह मिसा नकुलमाताया धार्थेयागु सेवा स्मरण यात । वयात वयागु सच्चा प्रेम थुया वल । वयागु चिन्ता तापाना वन ।

रोग ला गृहपतिया साधारणगु हे खः । परन्तु असहाय पत्नी अबोध मचात थःगु कुलयागु इज्जत, जले निर्धमताया चिन्तां वयात सास्ति याना मृत्युपाखे च्वाय्गु कुतः यागु खः । थःम्ह मिसाया गम्भीरगु खँ वयात तःसतं शान्ति बिल । वयागु गुणयात साक्षात्कार याना वं वर्थे जाम्ह लक्षण युक्तम्ह मिसाया मिजं जूगुलि थःत भाग्यवान् भाःपिल ।

श्रद्धामयी उपासिका नकुलमाताया धार्थेयागु सेवाय हानं चिन्ता तापागुलि नकुलपिता बुलुहुँ बुलुहुँ रोगं मुक्त जुल । थ्व हे प्रसन्नताय् व छन्हु भगवान् तथागतया दर्शन यायेत वन । उखुनु भगवान् भर्गं देशया शिसुमार गिरी विहार याना बिज्याना च्वन । भगवान्यात वन्दना याना छखे लिक्क फेतुत । करुणानिधि भगवानं वयात आशीर्वाद बिया घया बिज्यात—
“गृहपति ! छ भाग्यवानम्ह ख । छन्त नकुलमातार्थे जाम्ह पतिपरःयणा गृहिणी, शील व समाधी शीलवती उपासिका थःम्ह जहान कथं प्राप्त जुया च्वन । व श्रेष्ठ उपासिकापिमध्ये

छम्ह खः । थुजाम्ह गृहिणीयात दुःख जुइके मज्यू । थुकी सदां ध्याज ति ।”

गृहपतियात थःम्ह मिसाया कारणं गर्व जुल । धार्थे व उपासिका नकुलमाता धन्य खः, स्वयं भगवानं गुम्हेसिगु प्रशंसा याना वयात कृतार्थ याना बिज्यात ।

काली उपासिका

गुम्हसिनं थः काय्यात जन्मनिसें हे त्रिरत्नया मङ्गलमय उपदेशपाखे पलाः छिकल, हानं वयात छम्ह स्थविरया रूपे खना थःगु नुगः हर्षं भय्भय् बिकल उम्ह भाग्यशाली माम्हसिगु नां खः काली उपासिका ।

काली राजगृहया तःमिगु छें जन्म जूम्ह खः । व मन्त्रांसिं न्ह्यरूवा वः हानं थाकु थाकुमु ज्या हे नं याउंक न्ह्याइपुक यायेगु वया बानि खः । शिक्षाया नाप नापं छें ज्ज्ज नं ज्ञांलाक सयेका, जौवन जाया वसेलिं अबन्ति जनपदवा छम्ह तःमिम्ह ल्याय्म्ह नाप बिवाह जुल । बिवाहयां सिखा काली थःम्ह स्वामी नाप अबन्ति जनपदवा कुरर घर छयागु शहरे च्वनेगु यात । अन वं छम्ह श्रद्धालु मिसा नाप सात, मुम्ह मुण, स्वभाव व उमेर नं थःथें हे खः । उम्हसिनं कात्सायनीयात त्रिशरणमा विषये खें कनीगु अले कात्यायनीं ज्ञिकियात श्रद्धापूर्वक न्यनीगु ।

उत्तमगु शीलमय जीवन हँहं हानं छेँ मामागु सेवा
याना च्वच्चं छुं दिन लिपा व गर्भवती जुल । हानं थःगु कुलया
थिति अनुसारं न्हापांम्ह मचा ब्वीकेत व थःम्ह मां-बौया
राजगृहे वंगु जुल ।

छन्हु चान्हे थः छनेगु कोथाय् क्याले दना वं कःकः
धाःगु राजगृहया बांला स्वया च्वन । चां छमू मूपुले धुं कल,
हानं अंधकारया ल्यूल्यू सुनसान नं यक्वं जुइ धुं कल । कःकः
मकः धाःगु मत जः क्यालं प्याहाँ वया च्वन, व हे नीरवताय्
तना वंम्हथेँ जूम्ह उम्ह काली उपासिकां सातागिरि व हेमवते
त्रिरत्नया गुणगान यागु ताल । व मुग्ध जुया न्यना च्वन ।
वया मन बुद्धया गुण न्यना तःसकं लय्ताइ च्वन । खतु वयात
भगवान् महाकारुणीकया दर्शन यायेगु अवसर चू मलानि अथे
नं व श्रद्धां विभोरम्ह उपासिका गुणगान न्यन्यं हे श्रोतापन्न
जुल ।

प्वाथे च्वंम्ह मचायात नं मांम्हसिगु बांलागु विचारया
प्रभाव च्वंवन । काली बांलाम्ह मचा बुइका अवन्ति जनपदे
ल्याहाँ वल । तर वयागु ई छेँ ज्याय् स्वया शील एवं उपदेश
पालन यायेगुली वनीगु । मचांनिसेँ वयाके मांम्हसिगु भिगु
प्रभाव लात । अले तःधी जुसेँलि मचां प्रव्रज्या ग्रहण याना
साधनामय जीवनयात हे भिगु भाःपाः थः नाल ।

कालान्तरे व हे मचा धर्मज्ञान लाना कुटिकण्ण सोण
स्थविर धका प्रख्यात जुल । जेतवन विहारे भगवान् शास्ताया
दर्शन याना गबले थः जन्म जूगुथाय् कुरर घरे वल उबले

वया जननी काली हानं मांथें जाम्ह (कालीया पासा) कात्यायनीं हृदयनिसें स्वागत यात । हानं इमिसं धर्म खँ न्यनेगु इच्छा प्वंकल ।

नगरया लिक्क बांलागु मण्डपे मिसात मिजंत उपदेश न्यनेत छपुचः जुया च्वन । उपासिका काली व कात्यायनी नं श्रद्धापूर्वक त्रिरत्नया पूजा यायेगु ग्वसा ग्वया च्वन । नगरे सकलें छपुचः जुया च्वंबले शुन्य अवस्था स्वया खुंतयसं खुंप्वा थयेगु शुरु यात खुंतयेसं कात्यायनीया छेँ खुं प्वाथल । हानं खुंया सरदार जक काली व कात्यायनीपिं नाप नापं उपदेश न्यना च्वंथाय् ल्यूने दना च्वन । पूजाया समय जुइवं थःम्ह भ्वातिंयात सःता “छेँ बना धूप दीप इत्यादि सामान कया हिं” धका धाल । सेविका छेँ वंबले खुंतसें अंगः प्वाखना धुकुती दुर्हा बना यक्वो मू वंगु धन सम्पत्ति खुया यंकेत ठीक याना च्वन । व खना भयं थरथर खाना ग्याना दना च्वन । लिपा वं थःत सम्हाले याना थः मालीकयाथाय् बना छेँ खुं प्वाथःगु खँ कं वन । उबले खुंया सरदारं विचाः यात “यदि वया स्वामिनी छेँ वन धाःसा जि प्यदंक पाला बी ।

कात्यायनी सोण स्थविरयाके भगवान्यागु उपदेश न्यनेगुली ध्यानमग्न जुया च्वन अले वं धाल— “सेविका भौतिक धन खुंतयेसं यंकूसां यंकेव्यू, जि थन दिव्य धन प्राप्त याना च्वनागु दु, थुकी बिघ्न बी मते ।” सरदारं न्यना च्वंगु अमृतमय उपदेश व कात्यायनीं श्रद्धा तथा उपदेश न्यना

घनघ्रात उपेक्षाभाव याना खँ ल्हागु ताया वया मन हिल ।
 वं मती तल, खुइगु महापाप खः हानं वं मती तल उलि श्रद्धा
 दुम्हसिगु छेँ खुया यंकेगु ला निश्चयनं मछालापुगु खँ खः ।
 वं व फुकक घटना थः पासापिन्त वना न्यंकः वन अले खुइगु
 ज्या तोतका थः नापंतुं मण्डपे व्वना हल । अन हे इपि
 फुकसिनं नं उपदेश न्यन गुकि इमित थःगु ज्याय् पश्चाताप
 जुल । इपि सुथसिया धर्मदेशना सिधेसाथ कात्यायनीया छेँ
 वया क्षमा पवना विन्ति यात, जिमित नं प्रव्रजित यानाव्यु ।
 उपासिका कात्यायनीयागु अनुरोध स्वीकार याना इपि फुकसित
 नं कालीया काय् कुटिकण्ण सोण स्थविरं इमित प्रव्रज्या याना
 बिल । इपि फुक खुंतयसं थःत निन्दा जुइगु ज्या तोता
 त्रिरत्नया शरण वना साधना याना अरहत्त पद प्राप्त याना
 काल ।

काली उपासिकाया नुगः हर्ष भयभय् बिल वया
 काय्मचां उलिमछि खुंतयेत खुइमुलि अलग्ग याना साधनामय
 जीवन हनेत तिव्रः बिया बिज्यात मुकियाना इपि फुकसिमु
 जीवन सुधार जुल ।

प्रसन्नतापूर्वक धर्म खँ न्यना दानमय जीवन हंम्ह काली
 उपासिकाया श्रद्धां प्रसन्न जुया भग्वान् तस्मागतं जेतवने
 बिज्याना च्चंबले काली उपासिकायात प्रशंसा याना वयात
 अनुश्रुति द्वारा प्रसन्नपि उपासिकापिमध्ये श्रेष्ठ पद बिज्ञा
 बिज्याना कृतार्थ याना बिज्यात ।

मल्लिका

बीरता व सहनशीलता वया सजीव प्रतिमा हे खः ।
 भगवान्यागु उपदेश वयागु जीवनया महामन्त्र खः । उत्तरा
 खण्डया कलकल सः वया चंगु हिरण्यवती खुसिया पश्चिमपाखे
 मल्लपिनि राज्य दु । थुमि राजधानी कुशीनगर जुया च्वन ।
 शायद थ्व हे मल्लपिनिगु नामं थौंक्न्हे नं मध्य भारतया
 आपालं भागयात मालव धयातःगु जुइ । थुपि हे वीर
 मल्लपिनि छगू राजपरिवारे वया जन्म जूवन, हानं नां जुया
 च्वन, 'मल्लिका' । नस्वागु स्वांथें मल्लिकायागु गुण सौरभ
 उबले जनपदे नस्वा । मचाबले बांलागु शालवने म्हिता च्वच्वं
 मल्लिका शस्त्र अस्त्र छ्यलेगु व रथ ब्वाकेगु, ब्वाके वीगु युद्ध
 कौशल आदि निपुणम्ह जुया काल । रूप व गुणं युक्तम्ह
 राजनन्दिनी बीरता, दया व ममताया धार्थेंयाम्ह साधिका
 जुल । मचापहया नापं सुन्दरी मल्लिकाया चंचलता नं तना
 वन । व छम्ह बांलागुलि व ल्यासेसुलि ज्यातुम्ह मिसा
 जू वन ।

छन्हु मल्लिकां कुशीनगरयाम्ह राजपुत्र बन्धुल मल्ल
 तक्षशिलाय् विद्या अध्ययन याना कुशीनगरे ल्याहाँ वःगु दु
 हानं व राजकीय परम्परानुसार सयेका वयागु विद्या-शौर्य
 पराक्रमया प्रदर्शन याइगु दु धका सिल । व नापं निम्ह
 राजपुत्रपि नं दु, गुपि कि विद्या अध्ययन याना ल्याहाँ वया
 थःथःगु राज्ये वन । उकीमध्ये छम्ह श्रावस्तीयाम्ह राजकुमार

प्रसेनजित, मेम्ह लिच्छवी वंशया महाली कुमार । इपि स्वम्हं
 छगू पाःखं तक्षशिला थ्यंका अध्ययन याना अत्यन्त मैत्रीपूर्वक
 शिक्षा प्राप्त याना नापं हे थःथःगु जनपदे वःगु जुया च्वन ।
 प्रसेनजितपिसं थःगु विद्यां थःम्ह बौयात सन्तुष्ट यात । उगु
 हे उपलक्ष कया श्रावस्ती नरेशं थःम्ह योग्य पुत्रयात राज्या-
 भिषेक बिल । महाली कुमारं नं थःगु युद्ध कौशल वयन, तर
 अति बीरताया कारणं वया मिखां मखना वन । उकीया
 कारणं लिच्छवी च्वंपिसं वयात आचार्य माने याना छगू लाख
 आम्दानी दुगु छगू नगर बिल । अले वं न्यासः लिच्छवी
 कुमारपिन्त युद्ध विद्या स्यनेगु यात ।

राजकुमार बन्धुलनं व हे तक्षशिलाय् शिक्षा प्राप्त
 याना ल्याहाँ वोम्ह खः । कुशीनगरया सभा-भवनया न्ह्योने
 आपालं मल्लराजा, उपराजा, राजकुमार, राजमहिला,
 महामात्य तथा अष्टकुलिक आदि सभा-दबुली च्वंच्वन म्हिंतेगु
 थासे ख्वीपु ख्वीपु पँया ख्वीथु पँम्ह थना तल । नगडायागु
 तिव्र ध्वनि वयेवं बीर बन्धुलमल्लं चय्कु तिन्हुया उगु पँम्ह
 चिनातःगु त्वाःल्हाना बिल । दर्शकतयेसं थ्व तलवार खः ला
 पलपसा तोगु खःला छुं धाये मफुत । दकले ल्यूने च्वंगु पँम्ह
 त्वादःवले छगू कठोर शब्द वल, बन्धुलं काचाक्क लिफः स्वत
 व शब्द नत्याःयागु जुया च्वन, गुगु कि तलवारं त्वाल्हाःगुलि
 प्याहाँ वःगु खः । बीर बन्धुल दिक्क चाल । वं विरक्त भावं
 धाल- “जिमि थुलिमच्छि प्रियजनपिसं जितः छल यात कि पँया
 दुने नत्याः तया बिया नं जितः छुं हे सूचं मब्यू । यदि सूचं

व्यूगु जूसा शब्द हे मवेक त्वाल्हाना बीगु खः ।” सकसिनं नं वयागु कौशले जयघोष यात । थःगु हर्ष प्रकट यात, अक थोगु पलपसार्ये तलवार हीकीम्ह बीर बन्धुलया शौर्यबीरतायात्त संस्थागारया सत्तिक दयेका तःगु तःजागु प्रासादया दुने स्वया च्वंम्ह युवती मल्लिकां ला थःगु सर्वस्व हे समर्पण याना बिल ।

बीर बन्धुलं थःम्ह मां-बौयात मल्लपिनिगु थुगु छलया खँ कना धाल- “मल्लपिन्त स्याना राज्य याये ।” तर मां-बौपिसं लिंगगुलि शान्त जुइ माल । मंगल वाद्य थाका स्वयंवरा प्रणयनी राजकुमारी मल्लिकाया वरमाला स्वीकार याना बन्धुलं थः मां-बौ नापं श्रावस्ती थः मित्र नाप च्वनेगु नुगः खँ प्वंकल । सकसिके विदा कया बीर बन्धुल थः मां-बौ व जहान मल्लिका नापं ब्वना श्रावस्ती वन । म्हाय्मचायात विदा बिया दुःखतापि मल्लिकाया मां-बौपिसं म्हाय्मचाया छ्यने चुपा नल, अले ख्वबियात लिकुंका ख्वखना सलं आशीर्वाद बिल । अनं लिपा असंख्य रत्नाभरण व न्हेता बहुमूल्य रत्न थुना तःगु छता बांलागु महालता तिसा बिया वयात विदा बिल ।

प्रसेनजित जुजुं थः नापं ब्वना वयाम्ह बीर बन्धुलयात स्वागत यात हानं वयात थः सेना नायकया श्रेष्ठ पद देछाल । बीरता व युद्ध कौशले प्रवीण भातया किचः जुया च्वंम्ह मल्लिकाया दि सुखं वना च्वन । तर प्रणयपूर्ण सुखमय जीवने बुलुहुँ बुलुहुँ विषादया किचः वये त्यन । बन्धुल मल्लया मन तस्सतं हे छम्ह मचा न्हिला च्वंगु स्वयेगुली आपुलु जुल ।

मल्लिकायापाखें सुं सन्तान मद्दुगुलि बीर बन्धुलं वयात वया थः बौया छे कुशीनगर वनेगु आज्ञा बिल ।

भगवान्या उपदेशे श्रद्धा तइम्ह मल्लिका शान्तिपूर्वक भातया आज्ञा पालन याना कुशीनगरपाखे वन । लँय वं विचार यात भगवान्या दर्शन गुबले याये दइ । उर्कि जेतवन विहारे वसपोलया दर्शन याना मन याउँका वने । महाविहारे वना मल्लया म्हाय्मचा बीर बन्धु मल्लिकां शास्तायात बन्दना यात । शास्तां न्यना बिज्यात “गन वने त्यना ? मल्लिका !”

मल्लिकां लिसः बिल “देव ! कुशीनगर वने त्यना । जिमि स्वामी बन्धुलं मचा मद्दुम्ह धका जितः बौया छे वनेगु आदेश बिल ।”

भगवान् महाकारुणीकं करुणां युक्तगु वाणीं धया बिज्यात “मल्लिका ! यदि उर्कि खःसा छ बन्धुलयाथाय्तुं लिहाँ हुँ ।” भगवान् तथागतयागु आदेश न्यना हर्षित जूम्ह मल्लिकां थःम्ह प्रणय-देवतायाथाय् वना फुकं खँ कना दीर्घदशां शास्ताया पावन आशीर्वाद भालपा बीर बन्धुलं मल्लिकायात हानं प्रेमपूर्वक तल । छुं समय लिपा मल्लिकां गर्भ धारण यात । बीर पुत्र व बीर पत्नी (मल्लिका) या हृदये छगु विचित्रगु इच्छा (गर्भिणीया इच्छा) जुल । बं उगु इच्छा थःम्ह भातयात कन । थःम्ह मिसाया प्रत्येक इच्छा पूर्ण याइम्ह बीर बन्धुलं प्रसन्नतापूर्वक धाल- ‘ध्व अपाय्सकं तःधंगु खँ मखु मल्लिका ! थौं हे जि छंगु इच्छा पुरे याना बी । वैशाली गणराज्य कुलया राज्याभिषेक कार्ये जक

ह्यलीगु पुष्करणीया लखे छंत स्नान याके हानं अन हे च्वंगु
स्वाउँगु लः याउँक माक्व त्वंके ।”

बीर बन्धुल दोछिम्ह मनु बलं जक व्ववीगु धनुष
ज्वना मल्लिका सहित रथे च्वन । पुष्करणीपाखे न्हावंगु
वयागु रथया घःचायापाखे ध्वःगु शब्द लिच्छवीया महालीया
द्वारे ध्वत, वं सोकल अले विचाः यात, लिच्छवीपिनिगुप्रति
अवश्य विपत्ति वइ । पुष्करणी नयागु जाल प्यना तःगु दु ।
बीर बन्धुलं पा च्वना च्वंपित दाया बिसिका छ्वत । जाल
त्वाल्हाना थः यःम्ह मल्लिका नापं मोल्हुया लः त्वना रथया
लिक्क बल, अले श्रावस्तीपाखे न्हावन । पा च्वना च्वंपिके
फुक खँ न्यना लिच्छवी नरेश तंचाल अले न्यासःम्ह रथ
आरोहिपिन्त आजा बिल । इमिसं बीर बन्धुलयात ज्वना हिं ।
महाली कुमारं वया ल्यूल्यू ल्यू मवेकेत गुलिखे धाल तर खँ
मन्यं । भात नापं रथे च्वना वंम्ह मल्लिकां वँचुगु धवाँय् दुगु
लिच्छवी रथ खनेवं थः मिजंयात धाल । तर बीर बन्धुलं
निर्भयपूर्वक लिसः बिल— “ग्याये म्वा फुक रथ छ्क्वः ङ्वःथें
च्वंक ङ्वः लायेव जितः धा ।” छुं भचा लिपा छ्गूयां लिपा
मेगु थुगु रूपं रथ फुकं ङ्वःलाक लावन, अले मल्लिकां थः
मिजंयात धाल । भातम्हं सलया लगाम मल्लिकाया ल्हाती
बिल । सारथीया स्थान कयाः बीर मिसा मल्लिकां सलयात
सम्हाले यात, हानं वया हृदयेश्वरं छथु बलां फुक लिच्छवी
तयेत ताःक्यना तोतल, गुकिं इपिं फुकसिगु पकडीयात ह्वखना
पृथ्वी दुहाँ वन । उरिं फुक घाःपाः जुइका बिस्सुं वन ।

आपालं ईया दुने बीराङ्गना मल्लिकां फिखुको तक
ज्वः ज्वः जुइक काय् बुइकल फुक काय्पि ल्याय्म्ह जुसेलि थः
बौथे हे रण कौशले निपुणपि जुल । बन्धुल मल्लया न्याय-
प्रियता खना जुजुं वयात न्यायाधिकारीया पद नं प्रदान यात ।

राज्यया सीमा क्षत्रे विद्रोह दमन यायेत छको जुजुं
बन्धुल मल्लयात वया काय्पि सहितं छ्वत । धर्मशीला
मल्लिकां न्यासः भिक्षुपि सहित अग्र श्रावकपिन्त छन्हु
निमन्त्रणा यागु जुया च्वन । उखुनु हे वया धर्मया परिक्षायें
जुल । मल्लिकां भौमचारिपि सहित च्वना भोजन ताना च्वन ।
उबले हे दासीया ल्हातं छ्रवः चाथल कुतुं वना तज्यात ।
अग्रश्रावकं घया विज्यात— “तज्याइगु चीज तहे ज्याइ गृह-
स्वामीनी चिन्ता याये मते” गृहस्वामीनी मल्लिकां अग्रश्रावकया
तुतिकवे लिक्क उगु पौ तयाबिल, गुगु पौ द्वारा वयात अचानकं
बज्रपात जुइ धुं कूगु खः । उगु पौ वयात उखुनु हे ल्हाते लागु
खः । वं धाल— “भन्ते ! जि कोंचाया निति छाय् चिन्ता
यायेगु ? जब थुगु पौया निति हे चिन्ता मयाना ।” अग्रश्रावक
सारिपुत्रं उगु पौ व्वना विज्यात । उकी बीर बन्धुल एवं
मल्लिकाया फुकक काय्पि स्याना छ्वः गुया सन्देश च्वया तः गु
खः । वसपोलपिसं वयागु गम्भीरगु ख्वाः खन । सकलें आश्रयं
चाया च्वन, छाय् घाःसा सर्वस्व फुना नं बीराङ्गना कर्तव्य
शीला शान्त जुया च्वन । भोजनोपरान्त वसपोलपिसं उपदेश
बिया ल्याहाँ विज्यात ।

गुलि ईर्ष्यालुपिसं जुजु प्रसेनजितया न्हाय्पने स्वांपुया

ब्यूगु दया जुजुं इमिसं घाःगु भरे बीर बन्धुलयात काय्पि नापं
विद्रोह क्वत्यलेत छ्वया विद्रोह शान्त याना ल्याहाँ वःबले
इपि फुकसितं स्याका बिल । जब इपि निर्दोषी धका सिल अले
मल्लिकायाथाय् वना इमिसं थःगु क्रूर कर्मया निति मल्लिका
व वया काय् भौपिके क्षमा फवन । उपेक्षा व मैत्री भावनामयी
मल्लिकां धाल- “पूर्वजन्मया फल खः, नरेश ! छपि जिमिगु-
पाखें निश्चिन्त जुया बिज्याहूँ ।” हानं वं विचार यात “छुं जुया
दुःखीपि भौमचातयेसं जुजुयात अकल्याण जुइगुपाखे विचाः
थमया धका मल्लिकां इमित ह्येका ह्येका इमि मां-बौपिनि
छेँ छ्वया बिल । थः जक कुशीनगरे वना भगवान्या शरणे
जीवन हँ वन ।

गबले भगवान् तथागत परिनिर्वाण जुया बिज्यात,
अले न्हेन्हु तक वसपोलया मृत-शरीर कुशीनगरया राजपथं
यंकावं चवन, उबले श्रद्धामयी मल्लिकां थःगु गुंगू कोटी वंगु
न्हेतामणि थुना तःगु बहुमूल्य महालता तिसा नस्वागु लखं
सिला भगवान्या दिव्य देहे आदरपूर्वक छात । मणियागु तेजं
पावन शरीरया शोभा वर्णन याय् हे मफइगु कथं दःवन ।
अले श्रद्धां क्वछुम्ह मल्लिकां चीसःगु सलं प्रार्थना यात--
“विश्व देवता ! महाकारुणीक यथागत ! जि नं जीवन मुक्त
जुया वने । जितः थ्व तिसाया आवश्यकता मजुइमा, जिगु
देह प्रसाधन मदुसां हे प्रसाधन दुगुथें चवनेमा ।”

बीर नारी श्रद्धामयी मल्लिकांशी मल्लिकाया कामना
धार्थे हे पूर्ण जुल । ल्यंगु जीवन शान्तमय जुइक हना वं देव-

लोकया स्थान लाना काल । मल्लिका, स्वार्थे च्वंम्ह मल्लिका देवी, विश्वे ला दुगु मखुत, तर वयागु श्रद्धा स्वाया नस्वार्थे थौतकं दनि ।

संघमित्रा

कलिङ्ग विजय जा जुल, परन्तु भारत-सम्राट अशोकयात उकिया मू सायेकेत आपालं हे हानि फये माल । वयागु हृदये हाहाकार जुल । उगु चित्कार करुण पुकार गुगु कलिङ्ग युद्धया परिणाम खः, उकि वयात मिखा फुति यातले हे शान्ति मब्यू । महाकारुणीक भगवान् तथागतया अमृतमय उपदेशं वयात शान्ति दत, अले वयागु हृदय तनमन फुकं त्रिरत्नया शरणे श्रद्धां क्वछुत ।

सुथसिया फय् सन । क्यबया सिमा गुंखि सना हल उकी मुना च्वंगु शीत फुति हिराया कण्ठे नकतिनि लूगु सूर्यया रश्मि थिना वल । अन हे शान्त वातावरणे भारत-सम्राट अशोकं शान्ति-पथ प्रेरक महास्थविर मोग्गलिपुत्तया चरणे वन्दना यात । वसपोलया शुभ आशीर्वादं वयागु मन क्यातुगु च्वेथ्यंगु भावनाय् विभोर जुल । सम्राट देवानांप्रियं (अशोकं) नुगः क्यातुका धाल- “भन्ते ! धर्मया उत्तराधिकारी जुइगु सौभाग्य जितः प्राप्त जुइला ?” वयागु दृष्टि उत्सुकता व हृदये हलचल जुया च्वन । उबले कल्याणकारी स्थविरं गम्भीर स्वरं धया विज्यात- ‘जुइ मखु ।’

“छाय् भन्ते !” वयागु नुगःचु खात । स्थविरं अनुभवपूर्णं मिखां सम्राटयात स्वया धाल- “केवल छगू यत्न दु, व खः थःम्ह सन्तानयात त्रिरत्नया शरणे समर्पण यायेगु ।”

सम्राट थ्व खँ न्यना स्तब्ध जुल । वं स्नेहं जागु मिखां वैभवे व्वलँपि स्नेहया सजीव प्रतिमार्थे जापि (काय्-म्हाय्) खन । सम्राटया मिखां मानो वयात वैभवयात त्याग यायेगु मौन प्रस्ताव तया च्वन ।

षोडशी सुकुमारी राजनन्दिनी व गुण युक्त सुकोमल राजकुमारं थः बौयागु स्नेह व उद्देश्ययात सीका विचार यात, “धर्मया निति जीवन अर्पण याना उपि धन्य जुइ ।” इमिगु बांलागु म्हे लय्ताःया जः वया च्वन । अले नाइसे च्वंगु सलं धाल- “धर्मया अर्चना, जीवनया महान सौभाग्य खः, उकि बिलम्ब याना बिज्याये मते ।” सम्राटयात फुक्कं प्राप्त जुल । अले वयात थःगु इच्छापूर्ण जुइगुथें ताल । अले वया चिमिसँ चिमिसँ प्वालं थः सन्तानपित आशीर्वाद बिया च्वन । राजकुमार महेन्द्र व वया केहें संघमित्रायात नं उमि माँमं नं सुदूर विदिशा नगरंसिँ इमित आशीर्वाद बिया च्वंगुथें च्वन ।

बौयागु इच्छा व धर्म अर्चनाया निति सर्वस्व त्याग याम्ह संघमित्रा सम्राट देवानांप्रिय अशोकया गुणवती सौन्दर्यशीला म्हाय्मचा जुया च्वन । सम्राट अशोक युवराज जुया च्वंबले व शासक जुया उज्जैनी वने माबले लँय् विदिशा नगरया लावण्यवती श्रेष्ठी कन्या विदिशा कुमारी देवी नाप

वया विवाह जुया विवाहिताया रूपे व नापं हे उज्जैनी वंगु जुया च्वन । अन हे महेन्द्र व संघमित्रा बूगु खः । निम्ह मचातयेसं नं अन हे बाल्यकाल हना तःधिक जुसेलि थः बौ नापं मगधे वःगु खः । थुपि निम्ह काय्-म्ह्यायपिके सम्राट अशोकया तस्सतं स्नेह दु । वयागु ममताया किचले थुमिगु शिक्षाया प्रबन्ध नं बांलाक जुल हानं रूपया लिसे लिसे गुणे नं अद्वितीय जुल ।

ल्यासे ज्वीवं हे संघमित्राया विवाह जुल । राजरानी संघमित्रा वैभवया पुचले च्वने मासां दया ममता व शील पालन याय्गुली आदर्श काइम्ह जुया च्वन ।

संघमित्रां सम्राटया प्रस्ताव व थःगु धार्मिक भावनां याना यौवनया लुखाय् प्रवेश यायेवं हे समस्त वैभवयात वांछ्वया प्रव्रज्या ग्रहण याना भिक्षुणी जुल ।

धर्म संगायना धुंका सम्राट देवानांप्रियं भगवान्यागु मङ्गलमय उपदेशयात विश्वे प्रसार यायेत गुलिखे स्तम्भ-स्तूप व विहारत निर्माण याकल, हानं सुदूर देशे थ्यंक धर्म प्रचार यायेत विद्वान भिक्षुपि छ्वत । बँचुसे च्वंगु समुद्रया दध्वी च्वंगु लङ्काय् नं धर्म ज्ञान प्राप्त यायेगु ताकालंसियागु तृष्णा दुगु खः, अनया जुजु तिष्यया आमन्त्रणे भिक्षु महामहेन्द्र बिज्यायेत न्ह्यचिल । स्वागत व शुभकामना नापं मगधवासीपिके बिदा कया थःम्ह मां दर्शन यायेत महेन्द्र विदिशाय् बिज्यात । वया सौभाग्यशाली मां व केहें संघमित्रां गौरवशाली महामहेन्द्र स्थविरयात बिदा बिल । जनसमूहं हर्षं बियोग व गर्वं वसपोल-

यात स्वां वा गाकल । वियोगया ख्वबियात स्मृतिया आवरणे
सुचुका धर्मशीलादेवीं थः काय्यात आशीर्वाद बिल । स्नेहमयी
केहें संघमित्रां कल्याण कामना याना थःम्ह मचा सुमनयात
थः दाजुया ल्हाती लःल्हाना बिल । वं शान्त मधुर व ख्वखना
सलं धाल— “बिज्याहूँ ! नकतिनि लूगु सूर्यया लालिमार्थे
जाःगु थुगु धर्मया ज्योतिं विश्वयात शान्ति व अहिंसाया जलं
खयेका बिज्याहूँ । जिमिगु थ्वहे कामना खः ।

वया दाजु महामहेन्द्र सुमन नापं प्यम्ह भिक्षुपि नाप
सिंहल (लङ्का) स्वया वन । नकतिनि लूगु सूर्यया जले
गौरवमयी मां व म्हाय्या ख्वाः चक्कना वल । “बुद्धं सरणं
गच्छामि ! धम्मं सरणं गच्छामि ! संघं सरणं गच्छामि !”
या सः तापाकंसिं चिसः जुजुं वन ।

दाजु सिंहल वने धुंका भिक्षुणी संघमित्रां साधनामय
जीवन हन । प्राणी मात्रया सेवा यायेगु वयागु जीवनया लक्ष्य
जून । लङ्काया जुजुया भौमचा (तिष्य जुजुया किजा भौ)
अनुलादेवी, तिष्य राजा व प्रजापिसं महामहेन्द्रयात नुगलंसिं
स्वागत यात । लँयलँय श्रद्धाया स्वां ह्वल । जनसमूह हर्ष
विभोर जुल । महामहेन्द्रया उपदेशं सिंहल धर्मया ज्योतिं
कःकःमकः धाल । अगणित नरनारीपिसं त्रिरत्नया शरणे
वना न्हूगु शान्ति लाना काल ।

सिंहलयापि मिसातयेसं त्यागमय लँपु थः नालेगु
आकांक्षा प्वंकल । दयां भय् ब्यूम्ह महामहेन्द्रयात थ्व खँ
बिन्ति यात । वसपोलं नं इमिगु धर्मानुरागयात थुइका वसपोलं

थः बौ सम्राट अशोकयाथाय् सन्देश छ्वया बिज्यात— “छपिसं सिहलया मिसातये ज्ञानया प्याचा लंकेत पुण्यमयी थेरी संघमित्रायात छ्वया हया बिज्याहूँ ।”

प्रजावती संघमित्रा थेरीं थः दाजुया आह्वान न्यना व नं धर्मया निरति जूगुलि आनन्दं विभोर जुल । तपस्वीनी राजकन्या भिक्षुणीया भेषं पावन बोधिबृक्षया कचा ज्वना सिहल स्वया पिहाँ बिज्यात । समुद्रया सिथेतक हर्ष व गर्व मिसा मिजंतयेसं श्रद्धाया स्वां ह्वला बिल । छगू लाखं मयाक मनूतय् नुगःचुनिसेंया भिन्तुना ज्वना सुनील सागरया तरंगे संघमित्राया द्वंगा त्यागमयी भिक्षुणीपि व बोधिबृक्ष रक्षा याइपि श्रेष्ठीपि सहित सिहलपाखे न्हात । लँ स्वया च्वपि सिहल निवासीपिसं इमिगु लसकुस यात । इमिगु तेजस्वी रुवाःयागु भाव व अपूर्व त्याग व्यवहारं इमित श्रद्धां ववछुकल । इमिगु नुगले ज्वनीगु उपदेशत न्यना राजभौमचा अनुला न्यासः सुकुमारीपि नापं हानं राजमहिलापि नापं संघमित्राया शिष्य जुया थःत धन्य भापिल, प्रव्रज्या ग्रहण यात ।

पूर्ण ज्ञानमयी संघमित्रा सिहलया भिक्षुणी विहारे निवास याना समस्त जीवन धर्म प्रचारे फुका बिज्यात । थुम्ह विदेश बना प्रथम धर्म प्रचार याम्हसिनं चय्छदँया आयु दुबले निर्वाण प्राप्त यात ।

सागरया तरंगं चुपा नया च्वंगु लङ्काय् अत्यन्त सन्मानपूर्वक वसपोलया अन्तिम संस्कार जुल । थीं सम्राट देवानांप्रियया गुणवती पुत्री, श्रेष्ठ भिक्षुणी व धर्म प्रचारया

निति सर्वस्व त्याग याम्ह नारीरत्न संघमित्रा मदे धुंकल, तर वयागु गाथा थौं नं नारी जातिया निति गर्वया वस्तु जुया च्वंगु दु । विशेषरूपं धर्मचक्र (अशोक चक्र) अंकित तिरंगी ध्वांय्या किचले चवनीपि भारतीय मिसातये निति गौरवया विषय जुया च्वंगु दु । सिंहलया तःमागु बोधिवृक्षमां वयागु गौरवमयी बाखं व अनुपम त्यागया लुमन्ति विया न्ह्याबलें वाउँ वाउँ धायेक साकार याना तइ ।

अनुला

सम्राट देवानांप्रिय अशोकं भगवान् बुद्धया मङ्गलमय उपदेश सुधा जन जन पतिकं इना त्वंकेत सीमान्त देशे नं धर्म प्रचारकत छ्वत । स्वांया पुन्हीथें जाःगु भिगु दिने ताम्रद्वीप (लंका) या जुजु देवानांप्रिय तिष्यया अभिषेक सम्राट अशोकं छ्वया ब्यूगु लखं जूगु खः, उबले हे नं धर्म प्रचारयागु समाचार नं न्यंगु खः ।

अभिषेकं लच्छि लिपा छगू उत्सवबले तिष्य जुजु थः पीदो नागरिकपित जलकूडा याना च्वथाय् तोता मिश्रक (मिहिन्तले) पर्वते शिकार म्हितेत वन । वं छम्ह बांलाम्ह मृगयात तापाक चाहिला च्वंगु खन । वयात हे ल्यूवन । मृग आम्रवने बना सूवन । उबले जुजुं ताल- “तिष्य ! तिष्य !! थन बा ।” जुजुं चाकःमकलं स्वत । अले व आश्चर्य चाल । वयागु राज्ये वयात हे तिष्य धका जक सःतीम्ह सु ? तर पलख लिपा अन

बिज्याना च्वंम्ह महामहेन्द्र स्थविरं कृपापूर्वक वयागु शंका निवारण यायां धया बिज्यात- “राजन ! जिपि भगवान् बुद्धया श्रावक-श्रमणपि खः । छंगुप्रति कृपा तथा जम्बुद्वीपं थन वयागु खः ।

जुजुं आदरपूर्वक वसपोलयात वन्दना याना कुशल क्षेम खँ न्यन । स्थविरं अँमांया विषये वार्तालाप याना जुजुया पाण्डित्य लना स्वत । “चूल हत्थि पदोपम सुत्त”या उपदेश बिल । अन स्तूप-निर्माण याकल, गुकियात प्रथम चैत्य धका धायेव सकसिनं स्यू ।

जुजुयापाखें स्थविरया दर्शन व उपदेश जूगु खँ राजदरवारया मिसातयेसं नं सिल । इमिसं नं जुजुयात विन्ति यात ‘जिमिसं नं स्थविरया दर्शन याये !’

जुजुं स्थविरपित आदरपूर्वक आमन्त्रित यात । स्वाँ व स्वाँमां बांलागु न्ह्याइपुगु मण्डपे तुयूगु आसने पूज्य स्थविरपित तस्सकं आदरपूर्वक बिज्याकल । यथा योग्यकथं सकसिनं आसन ग्रहण याये धुं कुसैलि जुजुं सकसितं वन्दना याना महामहेन्द्र एवं उत्तिय, इट्टिय, सम्बल, भद्रसाल आदि फुक्क स्थविरपित क्षिर व मेगु सुस्वादिष्ट भोजन दोहलपिल ।

भोजन धुंका जुजुया किजा उपनागया जहान राजरानी अनुलादेवीं थः न्यासःम्ह सखीपि सहित श्रद्धापूर्वक स्थविरपित वन्दना यात । स्थविर महामहेन्द्रं इमित कृपापूर्वक पेतवत्थु, बिमानवत्थु व सच्च संयुक्त उपदेश याना बिज्यात ।

रानी व बांलाक शान्तिपूर्वक न्यना अपार हर्ष अनुभव यात ।
गुकि याना वयात श्रोतापत्ति फल लात ।

थुगुकथं नागरिक नागरिकापित नं सिंहल भाषां हे
उपदेश सुधां तृप्त यायां स्थविर महामहेन्द्रयात जुजुं
महामेघवन घयागु बांलागु बगीचाय् बिज्याकल । श्रद्धामयी
रानी अनुला अन थः हे वना स्थविरपित वन्दना याना
विनयपूर्वक छखे लिना फेतुत । अन वं वसपोलपिनिगुपाखें
भगवान्या पावन उपदेश न्यना सकृदागामी फल प्राप्त याना
काल । दान धर्म तःसतं रुचि दुम्ह श्रद्धाशीला अनुलादेवीया
प्रब्रज्या ग्रहण यायेगु मनसुवा जुल । उकि वं बिनितयात ।
तिष्य जुजुं नं स्थविरयाके रानीयात प्रब्रजित याकेत प्रार्थना
यात । अले स्थविरं घया बिज्यात— “शुभे ! यदि जिमि केहें
भिक्षुणी संघमित्रायात बोधिबृक्षया कचा नापं थन सःता छ्वेसा
थ्व भिगु तःघंगु मनसुवा पुरे जुइ ।”

राजरानी उपासिका अनुलां अनुरोध यासेंलि जुजु
तिष्यं श्रद्धापूर्वक थः भिचा अरिष्ठयात वया पासापि नापं
महाराज देवानांप्रिय अशोकयाथाय् पूज्य भिक्षुणी संघमित्रायात
सादरपूर्वक कायेके छ्वत ।

ताम्रलिपि जुना अरिष्ठ पुष्पपुर (पटना) थ्यंकः वन ।
रानी अनुलां राज वैभव वांछ्वया एकादश शील पालन याना
च्वन । वं राजनिकेतनया निवास तोता न्यासःम्ह मय्जु व
राज महिलापि नाप उपासिका विहार घयागु थासे निवास
याना श्रेष्ठ भिक्षुणी संघमित्रायात पिया च्वन । भारत सम्राट

देशानांप्रिय अशोकं तिष्य जुजुया अनुरोधया सन्देश न्यना व खँ
संघमित्रायात कन । धर्मया निति सर्वस्व त्याग याम्ह संघमित्रां
द्वलंद्व महिलापि सहित रानी अनुला प्रव्रज्या ग्रहण यायेत
इच्छा याना च्वन धयागु न्यनेवं लसताः वयेका वनेगु मन
यात ।

महास्थविर मोगगलिपुत्रयाके सल्हा याना महाराज
देवानांप्रियं छगो बाँलागु लुँयागु गमला दयेका महाबोधिया
थासं न्हेगु योजन (५६ माइल) या लँ तोरण व ध्वजा
पताकां छायापाः सुगन्ध जल ह्वला हानं पूजा प्रार्थना याना वं
लुँयागु कथि महाबोधि वृक्षया जवगु कचाय् चि तल । अले
प्रार्थनायात कि यदि जिगु श्रद्धा सत्य खःसा कचा स्वयं लुँयागु
गमलाय् कुतुं वयेमा । कचा लुँयागु गमलाय् च्वंवल । पुष्प
वर्षा व जय घोषया सलं कुसुमपुर (पटना) शहरे च्वंपिसं
महाबोधिया स्वागत यात ।

रानी अनुलाया मनसुवा पूर्ण जुल । च्याम्ह श्रेष्ठीपि,
रक्षकपि व थेरीपि नापं स्थविर संघमित्रा व्वना सम्राट गंगा
पार याना विन्ध्यावती थ्यंकः वन । हानं ताम्रलिपि वना
महाबोधिया पूजा याना म्हाय्यात लय्ता वयेका बोधिशाखा
नापं विदा बिल । प्यन्हु दुखुनु स्थविरा संघमित्राया दुंगा
जम्बुकोल पट्टन जुना अनुराधपुर थ्यन । अन रानी अनुला व
फुक्क मिसा मिजंपिसं उगु स्वर्गथे छायापा तःगु नगरे महाबोधि
सहित संघमित्रा व वःपि जनपित हृदयंसिं स्वागत व
अभिनन्दन यात ।

गन संघमित्रा भिक्षुणी नं दकसिबे न्हापां लङ्काय्
पलाः तल, उगु थासे समुद्र पर्णशाला नामं बाँलागु भवन छगू
दयेकल । भिभिगु स्वाँ व पटाका ब्वेका छाय्पा तःगु थासे हर्ष,
उल्लास व श्रद्धां महाबोधिया पूजा याना लुँयागु गमलायात
पृथ्वी थुना बोधिबृक्ष पित । श्रेष्ठीपित उचितगु स्थान व
धनधान्य सिरपाः विल ।

महाथेरी संघमित्राया चरणे रानी अनुलां न्याद्वः
कुमारी व न्याद्वः अन्तपुरवासीपि नापं वन्दना याना प्रव्रज्या
काल ।

महाथेरी संघमित्रा उपासिका-विहार धयागु भिक्षुणी
आश्रमे निवास याना विज्यात । श्रद्धा तथा अनुला व वया
अनुयायीपिसं वसपोलयापाखें उपदेश न्यन्यं साधना याना बुद्ध
शासनयात पूर्ण याना अर्हत्व लाना काल ।

थौं सिंहलया धर्मपरायणी रानी त्यागमयी भिक्षुणी
अनुला मन्त, हानं न वया सखीपि हे दु, तर पावन बोधिबृक्ष
थौं नं इमिगु श्रद्धा भावनाया लुमन्ति बिया च्वन तिनि ।
गुम्ह रानीं सिंहलया मिसा जातीयात थःगु श्रद्धा व धर्म भावनां
महाथेरी संघमित्राया दर्शन याकल । तथा धर्मया जलं सिंहल-
यात थोकेत तिबः जुल । व सिंहल निवासीपिनिगु निति मखु,
बर्कछि विश्वया फुक बौद्धपिनिगु निति भिगु लिघंसा वीम्ह
आदर्श बौद्ध महिलाया कथं न्याबलें लुमंके बहःम्ह जुया
च्वनी ।

चारुमती

सम्राट अशोकं विश्व विजयया महत्वाकांक्षां कर्त्तुं
हमला यात । तलवारया चमक, हाहाकार व चित्कारं कर्त्तुं
श्वत । हिया खुसिवा न्हात । सम्राटया छागु नुगः मूहाल ।
अशान्तया मिं छवल । उकिं सिचुक च्वनेत वं त्रिरत्नया शरण
काल । अले वयात वयागु महत्वाकांक्षा पूर्ण जुल, मनं भापागु
सिवे नं अप्वः । वं मानव मात्रयागु जक मखु प्राणी मात्रया
हृदय यात त्याकल, अले उगु उपदेश सुधा जन जनपतिं इनेत
वं आपालं स्तूप विहार व स्तम्भ दयेकल हानं देश-देशे धर्म
प्रचारकत छवत ।

उम्ह हे सम्राटया म्हाय्मचाया नां खः चारुमती ।
धार्मिक वातावरण तथा सम्राट देवानांप्रिय अशोकया ममताय्
ब्वलंम्ह चारुमतीया मन मचानिसें हे धर्मपाखे ववसाः ।
विद्वान् स्थविरपिनिगु शिक्षां वं याकनं हे थः तता संघमित्रार्थेत्तुं
धार्मिक सिद्धान्तयात थुइका काल । गुणया ल्यूल्यू श्रद्धा याना
चारुमतीया सौन्दर्य गुलिखे च्वन्हात । ल्यासे जुइवं राज-
नन्दिनी चारुमतीया विवाह रूप व गुणं जाम्ह श्रद्धालु ल्याय्म्ह
देवपाल नाप जुल । देवपालं नं थःम्ह अर्धाङ्गिनी थुजाम्ह
सुलक्षण चूलागुलिं थःगु भाग्ययात धन्य भापिल । चारुमतीं
भगवान्या पूजा व दान धर्म आपालं ई फुकीगु देवपालं नं
थःम्ह मिसाया ज्याय् तारिफ यायां थःम्हं नं ग्वाहालि बीगु
जुया च्वन । इपिं निम्हं आपालं याना सम्राटया सत्तिक

पाटलिपुत्रे हे चवनीगु खः । महामहेन्द्र व संघमित्रा तापागुलि
याना चारुमतीया मन राजनिकेतने भतिचा भतिचा जक बना
चवन, नाप नापं सम्राट अशोकया रानी चिरिमां महारानी
तिष्यरक्षिताया भीषण राजनैतिक षडयन्त्र याना वयात
विरक्तथें याना बीगु । गबले सम्राट अशोकं बौद्ध तीर्थ भ्रमण
यायेत राजभवन तोतेगु विचार यात उबले चारुमतीं नं थः
बृद्ध अबु नापं वनेत प्रस्तुत जुल । जुजुं यात्राय् वनेबले कष्ट
जुइ धका सुकुमारीम्ह म्ह्याय्यात गन । तर राजकन्या
चारुमतीं विनयपूर्वक धाल- "तात । तता संघमित्रां धर्म
प्रचार याना जीवन सार्थक याना चवन जि नं उत्तमगु थाय्या
धू छ्यने तथा कृतार्थ जुइ, जिगु थ्व हे मनसुवा दु ।

सम्राटं वयात पने मफुत । अले यःम्ह म्ह्याय् चारुमती
व जिचाभाजु देवपाल नाप भगवान्या जन्मभूमि लुम्बिनी व
उतराखण्डया पुण्य स्थान दर्शन यायेत नेपापाखे वन । पवित्र
तिर्थस्थान दर्शन याना चारुमतीया चित्त तःसकं लय्लय् ताल
अन वं धुं-धुपांय् आदि पूजा प्रार्थना याना दीन दुःखीपिन्त
भोजन वस्त्रं तृप्त याकीगु जुया चवन । यात्रा यायां इपि
ललितपुर (यल) घयागु थासे थ्यंकः बल । गिरिराज
हिमालय्या मुले लाःगु उपत्यकां चारुमतीया मनयात मुग्ध
यात । वया मिजंयात नं थुगु थाय् न्ह्याइपु ताल । इमिसं
अन हे चवनेगु मनसुवा यात । म्ह्याय्या न्ह्यागुं मनसुवा पुरे
याइम्ह स्नेही अबु सम्राट देवानांप्रिय अशोकं अन छगू बांलागु
नगर स्वना बिल, थुकियात अशोक पट्टन नां जाः वन गुगु

नगर बांबांलागु दरवार व ऋऋः धाःगु विहारं याना वैभवशाली जुइकल । सम्राटं अन न्यागः स्तूप (थूर) नं दयेके बिल गुगु थौतक वयागु स्मरण बियावं चवन तिनि । थुपिं स्तूपयात थूर धका धाइगु खः ।

जीवनया ल्यंगु दिं हना चारूमती थः स्वामी देवपाल नापं अशोक पट्टने हे चवन । छुं समय लिपा छगू न्हूगु नगर इमिसं दयेकल, वयात देवपालया नामं 'देवपट्टन' धका धाल । अन चारूमतीं भव्य जुइक विहार निर्माण याकल, गुगुलि थौतक नं वयागु धर्म भावनाया वर्णन याना हे चवन तिनि ।

सम्राटया नेपाल यात्रां लिपा थन धर्म प्रचारकपिं, विद्वानपिं व भिक्षुपिं वइगु ज्या वन । राजकन्या चारूमतीं न्हून्हूगु संघाराम विहार निर्माण याका भिक्षु भिक्षुणीपिं चवनेत व पूजा यायेत बांबांलाक विहार दयेकल । नेपाल छगुलि अमृतमय उपदेश पावन सूत्र न्यना लय्लय् ताल । त्रिरत्नया शरणे नेपाः निवासीपिन्त न्हूगु जीवन दत्त, गुकी शान्ति व सुख दु ।

देवानांप्रिय अशोकया प्रिय म्हाय्मचापिसं सुदूर उत्तरनिसें सुदूर दक्षिण थ्यंक धर्मया जलं खयेका बिल । चारूमतीं नं संघमित्राथें प्रव्रज्या ग्रहण याना ल्यंगु जीवन धर्म प्रसारे हन । समस्त नेपाःया स्वर्णीम युगया दर्शन जुल । स्तूप, विहार, चैत्यं नेपाः ऋऋः धाल । यलया किखुसःति चैत्य वथें असंख्य स्तूप विहारं अबलेया धर्म प्रचारया चि जुया

श्रद्धामयी चारुमतीया धर्म प्रचार व त्यागपूर्ण प्रव्रजित जीवनया यश गान याना च्वन तिति । गथे श्रेष्ठ भिक्षुणी संघमित्रां सुदूर दक्षिणे सुनीलसागरया दथुइ धर्मया जलं खयेकल । अले वया केहेँ राजकन्या भिक्षुणी चारुमतीं उत्तश् हिमालयया मुले शोभायमान जुया च्वंगु नेपाःयात धर्मया जलं जाहाँ थीक खयेका बिल ।

राजकन्या कोजो

सम्राट हर्ष वर्धनया इले सँदेशे स्रोड-चन-गंपो धयाम्हसिनं शासन याना च्वन । वया नेपाल नरेश अंशुबर्मा नाप क्वातुगु मैत्री दु । शासक स्रोड-चन-गंपो प्रतापी, पराक्रमी व दृढ निश्चयोम्ह जुजु खः । वयागु सौर्य खना मुग्ध जुया जुजु अंशुबर्माया म्हाय् भृकुटी वनाप व्याहा याना बिल, गुकि याना निगू निगू राष्ट्रे नं मैत्री कं बलात । थ्व हे सँदेशया जुजु नाप चीनया उबलेयाम्ह जुजु थःम्ह म्हाय् कोजो विवाह याना बीगु विचार यात । छाय् धाःसा थुगु विवाहं सँदेश चीन व नेपाः स्वंगू राष्ट्रे नं घनिष्टता दइगु आशा दु । सम्राट हर्ष व नेपालया अधीश्वर अंशुबर्मा निम्हे नं तस्सतं क्वातुगु प्रेम दु । गुकियात सम्राट हर्षवर्धनं जीवनभर हे क्वातुका तल । सम्राट मदया वनेवं चीनी नरेश थः उच्चपदाधिकारी बांङ्ग-हुएनत्से नाप कान्य कुब्ज प्रदेशे छगू सद्भावना मण्डल छ्वत, तर भारतया तात्कालीन जुजु अर्जुनं इमिगु स्वागत

मयासे विरोध यात । थुर्कियाना नेपाल व तिब्बतया सेनां चीनयात ग्वाहालि बिल । थुगु ग्वाहालि चीन सँदेशया कृतज्ञ जूवन । अले चीन अधीश्वरं थःगु पूर्व निश्चयानुसार अत्यन्त हर्षोत्सव याना राजकन्या कोजो यात स्रोङ-चन-गंपोया ल्हाते लःल्हाना बिल । थुम्ह चीनी राजकन्याया बौद्ध धर्मपाखे तस्सकं व्वछु । आपालं समय न्हापा भारते निर्माण जूगु छगू बांलागु मूर्ति मध्ये एशियाया व्यापारीतयेसं चीने थ्यंकूगु दु । कोजो नं मचांसिं हे उगु दिव्य प्रतिमाय् तस्सतं श्रद्धा तथा च्वनीगु । भगवान् बुद्धया उगु पावन प्रतिमा नं वयात कोसः कथं दत ।

सँदेशया राजनिकेतने वयागु परिचय पटरानी अथवा वया न्ह्यथु भृकुटी नाप जुल । रानी भृकुटी नं थः नापं शाक्यमुनि भगवान्या मूर्ति ज्वना वंगु दु, अले व हे वया इष्टदेव जुया च्वन । थुकथं रानीपिं निम्हं त्रिरत्नया उपासना याना थःत कृतकृत्य भापीगु इमिगु शील साधनामय प्रभाव गम्पो जुजुयात नं लात । वया चीधिकःम्ह रानी ज्योतिष विद्याय् च्वन्ह्याम्ह खः । गबले गम्पो जुजुं पटरानी भृकुटी देवीया इष्टदेवताया निंतिं छगू विहार दय्केगु निश्चय यात, उबले वं थुगु विषये वनाप नं सल्लाह काल । रानी देवालय विहार दयेकेत छगू तस्सतं गाःवंगु बांलागु दहँ ज्यू धका ब्यना बिल । वं मती तल, शायद जुजुया चित्त थुर्कि विचलित जुइ । तर वयागु श्रद्धा क्वातुइ धुंकल । पराक्रमी नरेश गम्पो नं थाकूगु श्रम व खर्च याना लखं जाया च्वंगु दहँयात अःपा

स्वहंतं जायेका स्थले परिवर्तन याना बिल । अले अन देव-आलय (से भाषं ल्हासा) निर्माण जुल ।

थौं नं उगु हे विहारया नामं सँदेशया राजधानी ल्हासा नामं हे विख्यात जुया च्वन । श्रद्धालु दर्शनार्थीपिनि ल्हासाया विहार तात्कालीन सँदेशया धार्मिक स्थिति म्हसीका बीगु आकर्षण केन्द्र जुया च्वन । गन रानी कोजो नं धाःगु लखं जागु सरोवेर श्रद्धां भय् ब्यूम्ह नरेश स्रोङ्-चन-गम्पो नं विहार दयेकल, गन राजपरिवारयात धर्मया सेवाय् थुलित श्रद्धा दु, अन जनतापिसं जक तथागतया उपदेशयात थः नाला कृतकृत्य मजूइगु छु दु । धर्म प्रचारया खँय् राजकन्या कोजोया नां न्ह्याबले लुमंके बहः जुया च्वनी । उगु गौरवमय इलनिसें सँदेशे धर्मया उन्नति जुजु वन, थौं नं सँदेश त्रिरत्नया शरणे विहार, गुम्बा व स्तूपं जाया च्वंगु दु ।

राज्यश्री

व राजनन्दिनी खः, राजवधू खः, हानं खः राज-महिषी । तर वैभवया क्यबे हे वयात दुःखे लुफि लुफि हाना स्वबी दुने मायेका बिल । अवश्य नं व दुःखी जुया मिया ज्वालाय् थःत भश्म याना छ्वयेगु इच्छा याःगु खः, तर व थ्व ज्याय् असफल जुल ।

उम्ह राजकन्याया नां खः राज्यश्री (राजश्री) । स्थानीश्वर (थानेश्वर) या प्रतापी जुजु प्रतापशील वा प्रभाकर

वर्धनं हूणतयेत बुका मालव, गुर्जर, सिन्धु प्रदेश व सागरथा
 सिथे च्वंगु प्रदेशे विजयया ध्वाय् व्वेकल । उम्ह धर्मो ह्यःम्ह
 च्चकंगु नुगःम्ह जुजुया रानी यशोवती नं पतिव्रता व अति
 गुणवती जुया च्वन । राज्यश्री थुपि हे निम्ह दम्पत्तिया
 म्हाय्मचा खः । वया निम्ह दाजुपिं दु, छम्ह प्रभाकरवर्धन
 मेम्ह हर्षवर्धन । निम्ह राजकुमारपिसं नं थः केहें राज्यश्रीयात
 थःतसिबे अपो मतिना याः । राज्यश्री नं विद्याध्ययनया ना
 नापं कलाया नं आराधना यात । ल्यासे जू मजू वःबले-प्याखने
 व म्ये जाःम्ह जुल । सौन्दर्य व कलाया समन्वयं वयात राज्य
 लक्ष्मीथे च्वंका बिच्च । मां-बौ व नगरवासी सकसिनं नं वयात
 मतिना याइगु । दया ममता व उदारतां जा वयाके बांला
 गाक्क हे दु । वयागु गुणया नँस्वाः ब्याक्क प्रदेशे न्यना वन ।
 अले थानेश्वराधीशयाथाय् विवाहया निंति सन्देश धमाधम
 वल ।

रानी यशोवतीया अनुरोधे मौखरी बंशया जुजु
 अवन्तिवर्माया काय् गृहबर्मा नापं थानेश्वरया रूपवती,
 गुणशीला, राजनन्दिनी राज्यश्रीया विवाह धूमधामं जुल ।
 प्रेमाश्रुया दथुइ सकसिके नं बिदा जुया असंख्य रत्नाभरणं
 शोभायमानम्ह राज्यश्री गृहबर्माया राजभवनयात थःगु
 सुशीलताया मतं जाहाँ थीका बिल । प्रणयनी व प्रणयी न्हिथं
 न्हून्हुगु बाखं च्वच्वं याउँक जीवन ह्वना च्वन ।

थानेश्वर नरेश भचा अस्वस्थ जुल, उबले हे हूणतयेसं
 ह्येका वल, इमित दमन यायेत राज्यवर्धन उत्तरापथ वन ।

जुजुया ल्वय् थाहाँ वन, अले प्राणान्त जुल । रानी यशोवती सती वन । अबले कुमार हर्षवर्धनं अजागु विपत्ति राज्य कार्ययात थःगु बोहले कुबिल । लिपा हूणतयेत परास्त याना राज्यवर्धन ल्याहाँ वयेवं राज्य कार्य फुकं वयात लःल्हाना बिल । राज्यवर्धन राजकीय षडयन्त्र व प्रियजनया वियोगं याना विरक्त जुया काषाय वस्त्र धारण यायेगु इच्छा यात ।

गृहबर्माया राजदरवारे राज्यश्री नं थः मां-बौ स्वर्गारोहण जूगु खँ न्यन । वयागु नुगः भाराभारा मिन, ब बेहोश जूवन । उगु शोकयात पलख धका हे लोमके मफुत । उबले हे आकाशं आकाकां मलःखं कःथें जुल, अले वयागु नन्दन वनथें जाःगु मधुमय जीवन उकि छ्वयेका, व्वयेका बिल । मालवाया जुजुं वयागु सौन्दर्ये आकर्षित जुया वया स्वामी गृहबर्मायात स्याना बिल । शोकं ग्रस्तम्ह रानी राज्यश्री कान्यकुञ्जया कारागारे कुने यंकल । विपत्ति गाक्क न्याक्क थःथाय् थ्यने धुं कूगुलि राज्यश्री थःगु सतीत्व रक्षा यायेया निरिति थःगु प्राणया बाजी तथा सना च्वन ।

राज्यवर्धनया थःम्ह केहेंयात जूगु अत्याचार सन्देश न्यना वैराग्य बोरताय् परिवर्तित जुल । हर्षवर्धनं हानं राज्यया शासन भार बोहले कुबिया राज्यवर्धन मालवा सेना नाप ल्वाः वन । विजयश्री राज्यवर्धनया जुल । विजयी राज्यवर्धन केहेंयात मुक्त यायेत वना च्वन, उबले हे गौडया अधिपति छलपूर्वकं राज्यवर्धनयात स्याना बिल । हर्षवर्धन थ्व खँ न्यना तमं खात । बं गौडयात नाश यायेगु प्रतिज्ञा यात । वथें क

दिग्विजय यायेया निति पिब्वात । थःगु परिवारया किजा भण्डियात वं गौड प्रदेशपाखे छ्वया थः पश्चिम (मालवा मथुरा) परियात्रु व कामरूप (आसाम) विजय याना ल्याहाँ वया च्वंबले वं राज्यश्री मुक्त जुया थः परिचारिकापिं सहित वनवासीनी जुल घयागु खँ सिल ।

छगूया ल्यूल्यू मेगु दुःख जुया वःगुया कारणं विन्ध्याया भयंकर जंगले उखेंथुखें जुजुं राज्यश्री नं थःत थःम्हं मिइ दुपवायेगु भिं भाःपिल । वयागु अनुरोधे सखीपिसं ख्वख्वं चिता (घप) दयेका बिल । मि छ्वल । वियोगया दुःखं सखीपिं फुकं ह्याय् ह्याय् ख्वल । राज्यश्री मिइ क्वब्वायेत तयार जूबले आकाकाकां छम्ह सल गया वःम्हसें ब्वाका हया वयात साला काल । राज्यश्रीं मिखा कना स्वत, वं थःत थःम्हं दाजु हर्षवर्धनया मुले लाना च्वंगु खन । हर्षवर्धनं स्थविर दिवाकर मित्रयाथाय् सत्तिक च्वंम्ह छम्ह व्यक्तियाके थुगु समाचार न्यना अन थ्यंकः वःगु जुया च्वन । वं राज्यश्रीयात नं राजभवने वनेत आग्रह यात । तर विरक्तम्ह राज्यश्री नं प्रव्रजित जुया साधनामय जीवन हनेत आज्ञा पवना च्वन । सम्राट हर्षवर्धनया खँ राज्यश्री नं मन्यंसेलि वं स्थविर दिवाकर मित्रयात “थःम्हं गुबलेतक गौड विजय याये धुनी मखु उबलेतक जिगु साथे च्वना लिपा काषायवस्त्र ग्रहण या धकाः धायेका खँ न्यंकल । राज्यश्री फुकसिगु आग्रह अनुसार थः दाजु नाप वन । दान-धर्म एवं शील पालने वयात न्हूगु शान्ति दत । सम्राट हर्षवर्धनं गौडयात बुकल । त्रिरत्नया शरणे वःम्ह दयामयी

राज्यश्रीया अनुरोधे हानं सम्राटं गौडे च्वंपित दण्ड मव्यूसें क्षमा बिल । विजयी सम्राट हर्षवर्धनया विजय पताः व्याक्क उत्तराखण्डे ब्वल । धर्म, काव्य, साहित्य व कलाया नं न्हिथं उन्नति जुजुं वन । स्थविर दिवाकर मित्र व केहें राज्यश्रीया प्रभावं सम्राटं गौडाधीपतियात क्षमा बिल । थुकिं इमित आन्तरिक शान्ति दत । अले वयागु नुगः भगवान् बुद्धयाप्रति श्रद्धां भय् बिल । शिवया च्चे थ्यंम्ह उपासक जुया नं व बौद्ध धर्मपाखे बांलाक हे क्वछुत । वयात त्रिरत्नप्रति आपालं क्वातुगु श्रद्धा उत्पन्न जुल ।

श्रेष्ठम्ह दानशीला राज्यश्री नं सम्राट हर्षवर्धनया राजदरवारं बिदा कया प्रव्रजित जुया काषायवस्त्र पुन । अले पुण्यमय जीवन हना विहारे च्वना धर्म ज्ञाने प्रवीण जुइगु स्वत । सम्राट हर्षवर्धनया राजभवनं वया केहें राज्यश्री जा वन । तर त्रिरत्नया मङ्गलमय उपदेशरूपी अमूल्य नीति थः दाजु हर्षयात नं बिल, गुकी शान्ति व न्हूगु नुगःया न्ह्यावलेंया लय्ता दु ।

भृकुटी

भारतवर्षे सम्राट हर्षवर्धनं राज्य याना च्वन । वया दान व उदारताया न्ह्योने प्रत्येक जनताया छ्यों क्वछुना च्वनीगु । सम्राटया केहें राज्यश्री राज्यया जक मखु सम्पूर्ण भारतया लक्ष्मी व सुख सौभाग्यया निर्मल श्रोतथें जुया च्वन । वयागु भिगु प्रेरणां हे सम्राटयात त्रिरत्नया शरणपाखे साला

काल । अबले हे नेपाले अंशुबर्मा राज्य यांना च्वन । वयागु समये नेपाल नं बौद्ध धर्मया केन्द्र जुया च्वन । सम्राट हर्षवर्षन व अंशुबर्मा निम्हे तस्सतं व्वातुगु मैत्री नं दुगु जुया च्वन ।

ध्व हे अंशुबर्माया म्हाय्या नां भृकुटी खः । सौन्दर्य युक्तम्ह, तःप्यंम्ह राजकन्यायात शिक्षाया बांलाक प्रबन्ध यांना अंशुबर्मा जुजु तस्सतं लय्ताल । वं न्हिथं हे त्रिरत्न वन्दना याइगु भले विहारे वना दान व पूजा यांना सन्तोष अनुभव याइगु । उगु मुखू बुलुहुँ बुलुहुँ स्वाँ कथं ह्वया वयागु रूपया वर्णन तापाक तापाक थ्यंक न्यना वन । नेपालया जःला खःला राज्य सँदेशया जुजु स्रोड-चन-गंपो अबले थःगु पराक्रमं तःसकं नां जाः । वं हे सभ्यतां तापाना च्वंगु थः देशे शिक्षाया प्रसार यात हानं वं हे ध्व खँ न्यन, विचार यात यदि नेपालया व बाँलागु स्वाँ नं सँदेशया लाय्कू वयागु बाँला व नस्बालं छाय्पी फुसा सँदेश धात्थे भागिमानी जुड ।

गम्पो जुजु नेपाले ह्येकाल । बीर नेवा सैन्यं नं सामना यात । तर पराक्रमी गेम्पोया न्ह्योने इपि बुइ माल । जःलाखःला नाप वैरभाव तयेगु, दूरदर्शी जुजु अंशुबर्मायात बाँला व त्वः मताल । वं सन्धिया सन्देश छ्वत । सम्राट स्रोड-चन-गेम्पो नं छगू सत्ते सन्धि स्वीकार यात व सन्धि खः भृकुटी वया राजरानी यायेगु ।

सौर्यगा आराधिका राजकन्या भृकुटीं ध्व खँ न्यन । वयागु बीरता न्यने धुंकूगुलि मुग्ध जुया व लय्ताल । सन्धिया शर्त स्वीकृत ज्वी धुंकूगु अले छ्यनंनिसें तुति थ्यंक रत्नाभरणं

तथा बहुमूल्य तिसां छायापा तःम्ह राजनन्दिनीया विवाह
सम्राट् गेम्पो नाप मङ्गल वाद्य थाका सम्पन्न जुल । असंख्य
कोसः बिया ख्ववियात पना नरेश अंशुबर्मा थःम्ह म्हाय्मचा
यात बिदा बिल ।

सँदेशया लाय्कू रानी भृकुटीया रूप ज्योति कःकः
घाल । वयात पटरानीया पद बिल । गम्पो जुजुं थःम्ह
रानीया सुखे तस्सतं बिचाः तथा चवनीगु । रानी नं तथागतया
घात्थेंयाम्ह आराधिका जुया चवन । वयागु धार्मिक भावनायात
खना वया बौम्हं वयात भगवान् शाक्यमुनि, मैत्रेय एवं ताराया
श्रीखण्डयागु पावन प्रतिमा कोसःया रूपे बिया छ्वःगु जुया
चवन ।

पटरानी न्हिथं हे उगु देवमूर्ति धूप, दीप, पुष्पं पूजा
याना फुधना चवनीगु थःगु धार्मिकता व ममतामय जीवने वं
थः स्वामी गेम्पोप्रति याये माःगु कर्तव्य छुं हे मगा घँगु
मजुइकू । न्ह्याइपुसे च्वंगु लाय्कूली न्हू ब्याहा याम्ह प्रेमीया
तिसा वसःया छ्यालिक छिलिक व सरसर सः प्रियया
अभिनन्दने जुइगु संगीतं कल्पनातीत वैभवं दंग जुया चवनीगु ।
थुकथं व थः स्वामी तिब्बत नरेश गेम्पोया घात्थेंयाम्ह जीवन
संगीनी जुल ।

मुयसिया पूजा धुंका ततःजाःगु पर्वत वं बादली चवना
स्वया चवन । च्वापुं त्वपुया च्वंगु ततःजाःगु पर्वतया च्वका
तापाक तुयूगु वहःया मुखलं पुया राजपुरुषपि सभा मुना
च्वंगुथें ताल । धुंया कू नस्वागु वातावरणे वयागु कोमल

हृदय अने अनेगु भावे लुकुं बिल । अबले जुजु न्हिथं गन गन वना चवनीगु मस्यु, गुबलें खाउँसे च्वंगु शीते, गुबलें सुथे, गुबलें सन्ध्या इले । वं विचाः याना चवन उबले हे वं तीजक वया प्रणयीनीयात मिखा पिका बिल । रानी भृकुटीं नाइसे च्वंगु स्वरं धाल- “जि म्हसिल ।” अले निम्हं न्हिल, थ्व न्ह्यूसःया लिसः विशाल प्रासादं प्रतिध्वनि जुया बिल ।

जुजुं गम्भीर शब्दं धाल- “जि छंगु नितिं छगू विशेष वस्तु निर्माण यानागु दु । यदि व जिमि भृकुटीयात यल धाःसा जि थःत तस्सतं भाग्यशाली धका भापे ।

नवनिर्मित देवालय (विहारे) पुष्पवृष्टि जुयावं चवन । असंख्य नरनारीपिसं थःके दुगु सर्वश्रेष्ठ रत्नाभूषणं छायापूजा यायेत लुँयागु पात्र ज्वना दना चवन । धार्मिकता व सौन्दर्यया रानी भृकुटीं खन सूत्र ध्वनि थ्वया च्वंगु विहारे वया आराध्य देवताया मूर्ति स्थापना जुया च्वने धुकल । वं थः जवे दना च्वंम्ह प्रियतमयात स्वत, अले महाकारुणीक शाक्य-मुनि, मैत्रेय एवं ताराया दिव्य प्रतिमाया न्ह्योने श्रद्धां क्वछुत । वं विधिपूर्वक पूजा-पाठ याना दानादि सकसित नं सन्तुष्ट याना बिल । अले आशीर्वाद फफं दर्बारपाखे वन । वयागु हृदय हर्ष भय् विया चवन । विजेता सँदेशे थ्व नेपालया धर्म विजय जुया चवन । बुद्ध धर्मया कल्याणकारी आलोकं सँदेशया अज्ञान अन्धकार चिलावं वना चवन । सँदेशे थुगु न्हापांयागु विहार दयेकेत गम्पोयात यक्को हे परिश्रम याये माला वन । कारुणीक विहार दयेकेत जुजुं भूमि त्ययेगु विषये थःम्ह

निम्हम्ह रानीं चीनी राजकन्यायाके सल्हा काल । ज्योतिष शास्त्रे पारंगतम्ह रानी कोजो नं थः न्ह्यथु भृकुटीप्रति ईर्ष्या तथा राजमहलं तापाक च्वंगु सरोवर हे ज्यू धका धाःगु जुया च्वन । गेम्पो जुजुया दृढ निश्चयया कारणं आपालं तसकं क्वातुगु कुतलं उगु सरोवर लोहँ अप्पां जायेका विहार दयेकेत ल्वःगु याना बिल । उगु थासे देवस्थान (सँय् भाषां 'ला') विहार सँय् भाषां 'सा' निर्माण याकल । थुकथं वर्तमान 'लासा' बने जुल । अले उकी देवमूर्ति स्थापना जुल । रानी कोजो नं थुगु विहार निर्माण याबले अनेक बिघ्न यात, तर सफल मजू । व हे लासाया नामं थौं कन्हे तिब्बतया राजधानी ल्हासा प्रसिद्ध जुया च्वन ।

रानी भृकुटीं वया मातृभूमि नेपाले भारतीय विद्वान "कुमार" बिज्याना च्वंगु दु धयागु न्यना वं श्रद्धापूर्वक वसपोलयात निमन्त्रणा यात । वसपोलयात स्वागत याना वयाके भगवान्यागु मङ्गलमय उपदेशत न्यना थःत धन्य भाषा काल ।

कालान्तरे नेपाले बिज्याम्ह भारतीय भिक्षु शील मंजुयात वं सँदेशे आमन्त्रित यात । धर्म प्रचारक भिक्षुयाके जुजु व रानीं प्रार्थना यात— "छलपोलं सँदेशयात तथागतया बिमल उपदेशं तृप्त याना बिज्याहुँ । भिक्षु मंजुशीलं थुगु खँ स्वीकार याना अनेक धर्म ग्रन्थयात सँय् भाषाय् अनुवाद याना बिल धर्मशीला रानी भृकुटीया सुप्रयत्नं सँदेश धन्य जुल ।

त्रिरत्नया मङ्गलमय उपदेश सुधां जनजनया जीवन नं कृतार्थं
जुल ।

थौ रानी भृकुटी मद्दु, न वया प्रिय सम्राट् गेम्पो दु,
तर ल्हासाया उगु विहार थौतकं वयागु धार्मिक भावनाय्
लुमन्ति ल्यंका श्रद्धा विभोर याना च्वन तिनि ।

उगु विहारे छगू विचित्रता दु, अन न्ह्याम्ह हे व्यक्ति
जूसं लाकां तोता मवं । अन लाकां न्ह्याना हे वनेमा ।
न्ह्याना मवनकि अनर्थ जुइ धयागु विश्वास दु । न्ह्यागु थःजु
तिब्बतया राजधानी 'लासा' नांया ल्यूल्यु रानी भृकुटीया धर्म
भावना गुबलें लोमनी मखु ।

कुमार देवी

सारनाथया प्राचीन ध्वंशावशेष अनुपम कलाकृतिया
आधार धर्मचक्र जिन विहारया बुत्ता दुगु अंगः थुना किया
तःगुया नमूना, सुरंग सरोवर व परिवेणं कुमार देवीया यश
गान याना च्वंगु दु । धर्मया भावनां बिलिबिलि जाम्ह कुमार
देवीया आन्तरिक सौन्दर्य ज्वः मद्दु । व शारीरिक सौन्दर्य नं
अनिन्द्य सुन्दरी खः । सारनाथ व श्रावस्ती लूगु शीलालेखे
वयागु लावण्यया बांलाक वर्णन याना तःगु दु— “व छम्ह
दिव्याङ्गनाथे बांलाम्ह स्वच्छ शरद ऋतुया चन्द्रथे निर्मलम्ह
खः । मानो साक्षात् तारिणीं कुतुं वना च्वंपित थकायेत
अवतार काम्ह व छम्ह देवी खः । यदि ब्रह्मां सौंदर्य रचना

याइगु खःगु जूसा ब्रह्मायात नं कुमार देवीथें जाम्ह अनुपम सुन्दरी रचना यायेगुली अभिमान जुइ । चन्द्रमा नं व खना मञ्जाला वनी ।” उम्ह सौंदर्य शालिनी रूप गुणया धात्थेंम्ह दसु कुमार देवी ‘काशीया बौद्ध महारानी’ नामं साव हे लोकं ह्वाः ।

व गया जिल्लाया पीठी प्रदेशया सामान्त देवरक्षितया म्हाय् खः । मांया नां शंकर देवी, गुम्ह अंग जनपदया अधिपतिया सामन्त देवरक्षित व वया जहान शंकर देवी निम्ह बौद्ध धर्मया अनुयायी खः । लय्लय् पत्तिकं औंसी व पुन्ही खुनु इपिं बुद्धगयाय् वना श्रद्धापूर्वक महाबोधि व तथागतया पूजा व वन्दना याना शान्ति अले सन्तोषया अनुभव याइगु । दान-पुण्य यायेगुली इपिं न्ह्याबलें न्ह्यब्वाइगु । कुमार देवी नं थः मां-बौ नापं गया वनीगु । अले मचा पहःगु श्रद्धां महाबोधि व तथागतया पूजा याइगु । सामन्त व सामन्त पत्नी थःम्ह बांलाम्ह म्हाय्या धर्म भावना व सद्गुण खना तःसकं लय्ताइगु इमिसं छम्ह विद्वानम्ह भिक्षुयापाखें थः म्हाय्यात शिक्षा दिक्षा बिइगुली अनुरोध यात । वं वसपोलयापाखें हे बौद्ध सिद्धान्ते माक्को गाक्क सयेका सीका काल । उगु समये आपालं आचार्येपिं नेपालं सँदेश व सुदूर चीनपाखें धर्म प्रचार यायेत वनीगु जुया चवन । इमिगु कष्ट, सहिष्णुता, विद्वता व धर्म प्रचारया उत्कष्ट भावनां व तःसकं प्रभावित जुल । विक्रमशीला व नालन्दा विद्यापीठ उबले नं उगु हे तत्परतापूर्वक धर्म प्रसार यायेगुली लिमलाः । अथे नं सम्राट अशोकया

पालेथें बौद्ध धर्मया स्थिति जूगु मखुनि । छुं ह्यास जुजु वना च्वन, विशेष याना काशी राष्ट्रया सत्तिक च्वंगु जनपदे (उत्तर प्रदेशे) धर्मया अवन्नति खना वयात तस्सकं चिन्ता जुल । वं राजकन्या चारूमती व संघमित्रार्थे प्रव्रज्या ग्रहण याना धर्म प्रचार यायेगु निश्चय यात । वयात अनुरागीनीपि थुपि व सम्राट देवानांप्रिय अशोक व हर्षपिके तःसक श्रद्धा दु ।

थ्वया मां-बौपिसं गबले वयागु निश्चययात सिल, अले इमिसं थः यःम्ह म्हायायात काशी व कन्नौजया जुजु मदनचन्द्रया छम्ह जक दुम्ह काय् युवराज गोविन्दचन्द्र नाप धूमधामं विवाह याना बिल ।

जुजु जुया गोविन्दचन्द्र काशी देशे आपालं ईतक निवास यात । वं गजनवीयात मध्य देशे दुब्बां वयेगुलि पन । व थुकथं पराक्रमी जक मखु, गुणी, धार्मिक व दानी नं खः । मगध, अंग व मिथिलायात वं त्याका कया थःगु अधिकारे तल । सर्वगुणं सम्पूर्णम्ह थःम्ह रानी कुमार देवीयात वं नुगलंनिसें मतिना याइगु । रूप व गुणं याना कुमार देवी राजरमणीपिनि दथुइ नगु पुचले तिमिलार्थे जाहाँ थी । जनतां नं वयात वया स्वामीयात लक्ष्मी व विष्णुथें भापा सम्मान याइगु । जुजुया आराध्य देव शंकर अले रानीया आराध्य देव आर्या बसुन्धरा । रानीं न्हिथं सुथे गंगाजलं स्नान याना थः इष्ट देवया पूजा यायेत वना महाकारुणिक भगवान् बुद्धया पूजा वन्दना याना थःत धन्य भाःपीगु । त्रिरत्नया पूजा धुंका वं भिक्षुसंघपित भोजन दान बीगु । याचकपिसं नं

रानीयात अन्नपूर्णा भाःपाः वयाथाय् वड्गु, रानीं इमित
भोजन वस्त्र बिया सन्तुष्ट याड्गु । निम्हं धर्मप्रति तस्सकं
उदार जू । गोबिन्दचन्द्र जुजु नं तथागतया उपासना व दान
पुण्य खना तःसकं मुसुका ।

थःगु श्रद्धाया चि सम्राट देवानांप्रिय अशोकं दयेके
ब्यूगु ऋषिपतनया मूल गन्धकुटी विहारयात वं जिर्णोद्धार
याकल, हानं तःधंक समारोह याना अन भगवान् बुद्धया दिव्य
प्रतिमा स्थापित याकल । धर्मचक्र मुद्रामयी उगु मूर्ति तःसकं
बांला । रानीं थःम्हं नं धर्मचक्र जिन विहारया नामं छगु
बांलागु गुतँ जाःगु भवन दयेके बिल । गुगु पूर्व-पश्चिम तक
८०० फूट ताहाक जू । विहारया अंगले दयेका तःगु स्थापत्य
कलाया बांलागु दसुं थौतकं मनयात मोह याना तः । विहारे
दथुइ वं बांलागु तुं छगुः दयेकल । गुकिया लिक्क स्नानागार
नं दु । तःफांतगु चुके भिक्षुपिगु शिक्षा एवं अध्ययनया निति
बांलागु परिवेणया दथुइ भगवान् महाकारुणीक बुद्धया भव्य
विशाल प्रतिमा स्थापित यात । ग्रीष्मकाले च्वनेत विहारे क्वे
तँ दुगु छेँ व सुरंगया लँ दयेका तःगु दु । धर्मानुरागीनी रानीं
थुगु पावन मन्दिरत व भव्य विहारया खर्चया निति काशीया
दकले तःधंगु तहशील “जम्बुकी” यात अर्पित यात ।

धर्म शिक्षा धयागु नं रानीया तःसतं यः । अबलेया
शिक्षा केन्द्र नालन्दा व महाबोधिगयाया निति नं वं आपालं
धन बिल । द्वलंद्वः भिक्षुपिसं थ्वयागु दायकत्वे धर्म शिक्षा
काल । शील पालन यायेगु संसारया विरक्त भाव प्रार्थना

यायेगु, दान पुण्य यायेगु थुम्ह पतिपरायणा रूपवती रानी-
कुमार देवीया लक्ष्य खः । थुकी हे वं थःगु व्याक्क जीवन
फुका छवतः ।

काशीया धर्म-प्रसारिका श्रद्धालु रानीपिमध्ये ध्वया-
थाय् दकसिवे च्चे ला । धर्मया थुम्ह महान सेविका थौं मद्दु,
तर वया सुपुत्र विजयचन्द्रं दयेकूगु वयागु स्वाँ तथा दयेका तःगु
भव्य स्तूप खण्डहरया दथुइ वेगं वया च्वंगु वर्षायात फया सह
याना च्वंगु थौंतकं दनि । स्तूप, सारनाथ व श्रावस्तीया
प्राचीनकालीन बिहार-परिवेण आदिया ध्वंशावेषं थौंतक नं
धार्मिक महारानीया धर्म सेवाया यश गान याना च्वंगु दनि ।
उगु कलाकृतिया भग्नावशेषत खना दर्शकपि थौं नं श्रद्धां
इतिमिति कनि ।

मेरी फोस्टर

वंचुसे च्वंगु सागरया लः दुम्बले न्ह्याना च्वंगु जहाज
जापानपाखे न्ह्यानावं च्वन । साधारण वसतं पुना तःम्ह छम्ह
तेजस्वी सिंहली ल्याय्म्ह शिकागोया धर्म सम्मेलनया विषये
सुं छम्हलिसे खँ ल्हाना च्वन । सत्तिक हे फेतुना च्वंम्ह तिसा
वसः, रहन-सहनं हे तःमि व घरानिये च्वंम्ह छम्ह मिसां ध्यान
तया व खँ न्यना च्वन । खँ क्वचाय्वंवं व युवकयात धाल—
“जि हवाई द्वीप वने माःगु दु, छिगु खँ न्यना जितः तःसतं
हर्ष जुल ।

युवकं गम्भीरगु सलं धाल- “व शिकागोया सर्व-धर्मं सम्मेलने सम्मिलित जुया वया च्वना । आः सिंहले (लङ्काय्) ल्याहाँ वनेगु खः ।”

परिचयं लिपा मिसां धाल- “जितः थःछे च्वंपि सेवक सेविकारिपि खना विचिधंगु खँय् नं तःसतं तँ प्याहाँ वइगु । इमित ब्वःबी धुनेवं हानं थःत हे दुःख ताइगु । यदि ज्यूसा थज्यागु छुं यत्न कना दिसँ, गुकि क्रोध स्याये फइ ।” युवकं मैत्री भावना यायेगु कन । अले व मिसा बौद्ध धर्मं तःसकं हे प्रभावित जुल । मैत्री भावनां वयात पूर्ण लाभ नं जुल, अले छुं दँ लिपा वं त्रिशरण नं ग्रहण याना काल ।

उम्ह मिसाया नां खः मेरी एलीजावेथ फोस्टर । व हवाई द्वीपया राजधानीया छम्ह तःमिम्ह जेम्स रेवेका रीविन्सया म्हाय् खः । थ्वया जन्म २१ सितम्बर १८४४ स होनोलुलु हवाई द्वीपया राजधानी जूगु खः । धनीम्ह अबुया म्हाय् मेरीया विवाह उत्तरी अमेरिकाया छम्ह तःमिम्ह मनु बेंकर श्री टी. आर फोस्टर नाप जुल । अले मेरी एलीजावेथ फोस्टर नामं विख्यात जुल । होनोलुलु वंबले गुम्ह प्रभावशाली युवक नाप लाना वयात तस्सकं लय्ताःगु खः वं वयात थःगु छे सःतेत आमन्त्रण यात । अले उगु न्हापांगु मिलनं मेरीया हृदये धर्मया जः खल । उकिया प्रेरक व हे २६ वर्षीय युवक बौद्ध धर्मया विख्यात पुनरुद्धारक “अनगारिक धर्मपाल” जुया च्वन ।

सम्राट अशोकं दयेकूगु मूल गन्धकुटी विहार, ऋषि-

पतन मृगदायया ख्वातुसे च्वंगु फ़ालं तोपुया ल्वमंका छ्वये धुकल । कल्याण संघ व धर्मचक्र प्रवर्तनया पावन भूमि ऋषिपतन हानं माला लुइकेत अले वयात सुरक्षित यायेत अनगारिक धर्मपालं थाकूगु कुतः यायेगु ज्या छुत । श्रद्धामयी मेरी फोस्टरं धर्मपालजुया धार्मिक आह्वान न्यना लयल्यु ताल । पौ थ्यनेवं हे सारनाथ ऋषिपतनया पुनरुद्धार ज्याय् वं सन् १९०२ स न्यासः डलर दान यात । अनंनिसें वयागु श्रद्धां तिबः बीगु ज्या जूवन । मेगु दैय् वयापाखें २००० डालरया सहायता अनगारिक धर्मपालयाथाय् थ्यन । सारनाथया फ़ाः छ्याना चीका यंकल । ध्वंशावशेषया रूपे मूल गन्धकुटी बिहार व काशीया बौद्ध महारानी कुमार देवीया श्रद्धाया चि धर्मचक्र, जिन बिहार, परिवेण, स्तूप आदि खने दया वल । सन् १९१३ तकं फ़िछ्दँया दुने धर्मानुरागी श्रीमती मेरी फोस्टरं धर्मपाल-जुयापाखें दयेकूगु महाबोधि सोसाइटियात धर्म कार्यया निति ३०,००० दां दान बिल ।

सन् १९१३ स श्रद्धामयी उपासिका मेरी फोस्टरयात धन्यवाद बीगु हेतुं अनगारिक धर्मपाल हवाई द्वीप वन । थःत लें क्यंम्हसिगु स्वागत श्रीमती मेरीं नं तःसकं श्रद्धापूर्वक यात, अले वं सुदूर सिंहले फ़ी हस्पिटल चायेकेगु थः मनसुवा प्वंकल । थुकिया निति वं थः पूज्य अबुजु रोविन्सया नामं ६०,००० या दान बिल । श्रीलङ्काया कोलम्बो शहरे दयेका तःगु “फोस्टर रोविन्सन फ़ी हस्पिटल” आः नं वयागु दान शीलताया चिथें जुया धस्वाना च्वंगु दु ।

भारत व लङ्काय् बौद्ध धर्मया पुनरुत्थानया लागि धर्मपालजुं विचार यायां योजना दयेकीगु, व ज्याय् हयेत वं प्रसन्नतापूर्वक न्हाबलें कुतः याइगु अले मेरी फोस्टरं नं वयागु ज्या न्यन्यं वयागु सुखद कल्पनायात साकार यायेत सहायता बीगु । धर्मपालं नं श्रीमती फोस्टरयात मांथें आदर तइगु । हान वं नं धर्मपालयात किजा भापीगु । धर्मपालजुया अथक प्रयत्नं याना थौं सारनाथया पावन प्राङ्गणे न्हू दयेकूगु मूल गन्धकुटी विहारं शान्तिया लिधंसा बिया च्वन । थ्व निर्माण यायेगुली श्रीमती मेरी फोस्टरया नं यक्को हे धन खर्च जूगु दु । श्रद्धामयी उपासिका मेरीं गुबलेनिसें त्रिशरणे वल, अबलेनिसें थःगु जीवन व धन दक्व धयार्थे धर्मया पुनरुत्थानया निरिति त्याग यात ।

महाबोधि सभाया सहायता यायेगु हे वयागु जीवनया मूज्या जुल, छाया घाःसा ल्हाना ल्वमना वने धुंकूगु पावन स्थल हानं न्होने दना म्वाना वइ, अले धर्मया प्रसारं विश्वे शान्तिया पवित्र हिति हाइ धयागु वयात साब यः । तथागतया पवित्र कल्याणकारी उपदेश प्रचार यायेत सोसाइति थ्व फुक्क ज्या हानं यानाव च्वन तिनि । दानशीला श्रीमती फोस्टर महाबोधि सभाया निरिति ममतामयी मांथें खः । वं सभायात नकतिनिया उत्थान जूबले सम्हाले याना वन । विश्व कल्याणकारी बौद्ध धर्मया पुनरुत्थान जुइमा धयागु वयागु हार्दिक कामना खः । थुकिया निरिति वं सन् १९१८ व सन् १९२३ ई. सं. ५०,००० व १,००,००० डालरया दान अर्पण

यात । वयागु दानशीलतां बुद्धकालया उम्ह श्रद्धामयी उपासिका विशाखाया दानयात कलकल न्होने ह्याब्यू, गुम्हसें भिक्षु संघपित वस्त्र, भोजन व वासः आदि दान बिया भगवान्याके च्यागू वर फ्वंगु खः । उकि श्रीमती मेरी फोस्टरया निस्वार्थ दानं याना वयात आधुनिक युगया विशाखा घायेगु छुं हे मत्वः मजू ।

महाबोधि सभाया ज्या सफलताया श्रेय मेरी फोस्टरया दानयात नं दु । धर्मया निरति थःत हे समर्पण याम्ह अनगारिक धर्मपालद्वारा मुंकूगु दां व श्रीमती मेरी फोस्टरया दानद्वारा प्राप्त जूगु धन थौतकं सिलोनया बैंके जम्मा जुया च्वंगु दु । गुकिया सम्मिलित ब्याजं सभाया ज्याय् तःधंगु सहायता जुया च्वंगु दु ।

Dhamma.Digital

धर्मकीर्ति प्रकाशन

(नेपाल भाषा)

(१) बुद्धया त्रिनिगु विपाक	(३१) लक्ष्मी छो
(२) अभिघर्म भाग-१, २	(३२) महास्वप्न जातक
(४) मैत्री भावना	(३३) बाखँया फल भाग-१, २
(५) ऋद्धि प्रातिहार्य	(३५) जातक बाखँ द्वि. सं.
(६) योम्ह म्हाय्	(३६) राहुलयात उपदेश
(७) पञ्चनीवरण	(३७) अहिंसाया विजय
(८) बुद्ध धर्म द्वि. सं.	(३८) प्रौढ बौद्ध कक्षा
(९) भावना	(३९) मूर्खम्ह पासा मज्जू
(१०) एकताया ताःचा	(४०) बुद्धया अर्थनीति
(११) प्रेमं छु ज्वी ?	(४१) श्रमण नारद
(१२) कर्तव्य	(४२) क्षान्ति व मैत्री
(१३) मिखा द्वि. सं.	(४३) उखानया बाखँ पुचः
(१४) बुद्धया अन्तिम यात्रा १, २	(४४) पालि भाषा अवतरण
(१६) त्रिरत्न गुण स्मरण तृ. सं.	(४५) मत्ति भिस्ता गति भिनी
(१७) परिव्राण द्वि. सं.	(४६) बौद्ध ध्यान भाग-१, २
(१८) कर्म	(४८) हृदय परिवर्तन
(१९) प्रार्थना संग्रह द्वि. सं.	(४९) ज्ञापांयाम्ह गुरु सु ? द्वि.
(२०) बाखँ	(५०) अभिघर्म
भाग-१, २, ३, ४, ५, ६	(५१) सप्तरत्न धन
(२६) बोधिसत्त्व	(५२) महासति पट्टान सूत्र
(२७) शाक्यमुनि बुद्ध	(५३) शान्तिया त्वाःथ
(२८) अनस लक्खण सुत्त	(५४) चरित्र पुचः भाग-१, २
(२९) वासेट्ठी येरी	(५६) बुद्ध व शिक्षा (क)
(३०) धम्म चक्कप्पवत्तन सुत्त	(५७) बौद्ध ध्यान

(५८) किंसा गौतमी	(८३) मध्यम मार्ग
(५९) जप पाठ व ध्यान	(८४) महासीहनादसुतं
(६०) लुम्बिनी विपस्सना	(८५) भिम्ह म्हाय् व काय्
(६१) विश्व धर्म प्रचार देशना	(८६) भिक्षु जीवन
भाग-१, २	(८७) भिम्ह मचा
(६३) योगीया चिट्ठी	(८८) विवेक-बुद्धि
(६४) जातक माला भाग-१, २	(८९) स्वास्थ्य लाभ
(६६) संक्षिप्त भावना	(९०) शिक्षा भाग-१, २, ३, ४
(६७) महानारद जातक	(९४) दृष्टि व तृष्णा
(६८) पालि प्रवेश भाग-१, २	(९५) विपस्सना ध्यान
(७०) चमत्कार	(९६) झंगः लाइम्ह लाखे
(७१) मणिचूड जातक	(९७) सतिपट्टान भावना
(७२) महाजनक जातक	(९८) गौतम बुद्ध
(७३) गृही-विनय तृ. सं.	(९९) धम्मपद व्याख्या भाग-१
(७४) बुद्ध व शिक्षा (ख)	(१००) धम्मपदया बाखें
(७५) बुद्ध-जीवनी	(१०१) त्रिरत्न वन्दना व सूत्र पुचः
(७६) सर्वज्ञ भाग-१, २	(१०२) त्रिरत्न वन्दना व पञ्चशील
(७८) धम्मपद कविता	(१०३) संसारया स्वापू
(७९) धर्म मसीनि	(१०४) धम्मपद (पाली)
(८०) दान	(१०५) त्रिरत्न वन्दना व परित्राण
(८१) तेमिय जातक	(१०६) आदर्श बौद्ध महिलापि
(८२) वम्मिक सुत्त	(१०७) बौद्ध नैतिक शिक्षा

मुद्रक- नेपाल प्रेस, शुक्रपथ, येँ । फोन- २२ १० ३२